Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska

VII.

Slovácko

část 3.

LIDOVÉ TANCE Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA

Díl VII.
část 3.

S L O V Á C K O

Hanácké Slovácko, Podluží a tance Moravských Chorvatů

POPISY TANCŮ
ke stejnojmenné videokazetě

Zpracovala:

Zdenka Jelínková

Ústav lidové kultury
Strážnice
1996

Redakční rada:

Prof. Zdenka Jelínková
Mgr. Jan Miroslav Krist
PhDr. Hannah Laudová, CSc.
PhDr. Karel Pavlištík, CSc.

ÚVOD

Slovácko leží v nejjižnějším cípu východní Moravy. Rozlohou patří k nejrozsáhlejším moravským národopisným oblastem. Rozkládá se přibližně od Napajedel až k soutoku řeky Moravy s Dyjí. Na jihu hraničí s Rakouskem, na východě se Slovenskem, na severu a severozápadě s Hanou a Brněnskem. Směrem západním od Moravskokrumlovska až k Pálavě sahá nově osídlené území.

Slovácko odděluje od Brněnska a Hané masív Ždánského lesa a pahorkatina Strážovská. Na severu je lemováno Chřiby. Východní hranici od Vlárského průsmyku až téměř ke Strážnici tvoří pásmo Bílých Karpat s nejvyššími vrcholy Javořinou a Lopeníkem. Hornaté a kopcovité části Slovácka spadají do rovin, jejichž středem protékají řeky Olšava, Morava s četnými přítoky. Kyjovka a Dyje.

Hornaté části Slovácka se výrazně liší svým charakterem, způsobem života i projevy lidové kultury od rovinných území v Pomoraví a v Podyjí. Z hlediska národopisného se Slovácko (dříve označované jako Moravské Slovácko, ba dokonce i Moravské Slovensko) dělí na četné podoblasti.

K horským oblastem patří Moravské Kopanice v okolí Starého Hrozenkova. Březová u Uh. Brodu s Olšovcem, který sousedí se slovenskou Novou Bošácou. Dále sem patří Strání s Květnou v průsmyku straňanském v sousedství rovněž již slovenského Moravského Lieskového. Pod Javořinou se pak rozkládá Horňácko s deseti obcemi, jehož střediskovou obcí je Velká nad Veličkou. Přechodným územím mezi Valašskem a Slováckem je mírně kopcovité Luhačovské Zálesí, které sousedí s rovinným Uherskobrodskem v povodí řeky Olšavy.

V Pomoraví od Napajedel až k Hodonínu leží rozsáhlá oblast Dolňácka. které se dále dělí na Napajedelsko, Uherskohradišťsko s Uherskoostrožskem. Veselsko s Moravskopíseckem a Bzeneckem a Strážnicko s Kyjovskem.

Směrem od Hodonína k soutoku řeky Moravy s Dyjí je Podluží, jehož část na pravém břehu řeky Moravy zasahovala až na rakouské území do Moravského Pole (Marchfeldu) a ještě v první třetině 19. století se nelišila jak krojem, tak tanci, zpěvy a hudbou od Podluží. Národnostní enklávu slovanskou tvoří na Mikulovsku území Moravských Chorvatů na bývalém panství

Drnholeckém, krojově i tanečně spřízněné jak s Podlužím, tak se zmíněným územím dolnorakouských Slováků.

Přechodnou oblastí mezi Brněnskem na jedné straně a Podlužím. Kyjovskem a Hodonínskem, je území slováckých Hanáků v okolí Čejkovic. Ždánic, Klobouk u Brna, Velkých Pavlovic a Velkých Bílovic až k Podivínu.

Všechny uvedené podoblasti a území Slovácka se od sebe liší krojem, lidovou architekturou a tanci, písněmi i hudbou. Zatímco v rovinných krajích lze pozorovat souvislosti se starou kulturou rolnickou. Kopanice s Horňáckem, Stráním a okolím a zčásti i Luhačovské Zálesí poukazují na příbuzenství s lidovou kulturou karpatskou.

Sedmý díl antologie lidových tanců z Čech, Moravy a Slezska obsahuje výběr charakteristických tanců z jednotlivých částí Slovácka.

Po taneční, hudební a pěvecké stránce je Slovácko charakterizováno především starými párovými tanci osobité pohybové dikce i skladby, tzv. tanci točivými, a skočnými mužskými tanci skočnou-do skoku a cifrováním-grepčením tanečníků před muzikou, ze kterého se později vyvinul verbuňk s četnými regionálními obměnami. K starší vrstvě tanců náleží také mužské taneční hry obratnosti i napodobivého rázu (palicové, slámkové, trefa, žabský). některé taneční hry žen a smíšené taneční hry zábavného rázu (káčer).

Nejnovější vrstva tanců, založených zhusta na krocích a prvcích tanců kolových (valčíku, polky, třasáku, kvapíku, obkročáku i šlapáku a mazurky), je zastoupena tanci tzv. figurálními, vázanými po skladebné stránce na jedinou taneční píseň, a zmíněnými již tanci kolovými. Zvláštní skupinu tvoří tance obřadní jednak výročního (konopě - konopice). jednak rodinného zvykoslovného cyklu.

Všechny tyto taneční druhy a rody mají v jednotlivých oblastech své charakteristické představitele, které se však od sebe liší někdy výraznějšími, jindy méně výraznými odchylkami v jednotlivých tanečních prvcích a krocích, v technice provedení, v tanečním držení, postoji, gestikulaci i v celkovém tanečním stylu.

Některé z tanců a tanečních druhů se až do současné doby zachovaly jen v určitých krajích (ostatkové konopice - konopě na Horňácku, palicové a slámkové tance na Kopanicích, ale i na

Podluží a Kyjovsku, slavnostní hodové zavádky u slováckých Hanáků atp.).

Tance na kazety byly vybírány tak, aby byly v celkovém přehledu zastoupeny všechny charakteristické druhy, zvláště pokud jde o tance starší vývojové vrstvy (tance točivé, mužské skoky, tance obřadní, některé starobylé taneční hry atp.). Stejně tak byly zařazeny do celkového výběru i mladší druhy (tance figurální a některé tance kolové), které začaly vnikat do původního domácího repertoáru v některých případech již od dob obrozenských (polka, třasák, mazurka, kvapík, strašák, hulán - holáň), jinde šířením z jiných oblastí (hanácká). Četné tance se rozšířily z Čech jednak z besed, jednak přirozenou expanzí některých oblíbených tanečních druhů (český hrách - moravská šátečková - jatelinka, některé tance řemeslnické, židovská atp). Variačním procesem doznaly i na Slovácku mnohdy značných změn (např. šotyšky).

Vybrané tance ze Slovácka, jejichž úhrnný počet je přes 150, rozdělujeme do tří kazet. Ke každé kazetě je připojena samostatná brožura s popisy příslušných tanců.

Tato druhá část obsahuje popisy tanců z Uherskobrodska (signatura D, Uherskohradišťska (G, Veselska (F), Strážnicka (G) a Kyjovska (H).

Všechny vyjmenované podoblasti Dolňácka spojují po taneční stránce především staré párové tance z rodu tanců točivých s bohatým písňovým podkladem a s charakteristickým hudebním doprovodem. V Pomoraví až po Veselí nad Moravou, Písek a Těmice na Bzenecku se tento tanec nejčastěji nazývá sedlcká - sedlácká. Ale též podle jména obce (korytňanská, újezdský, písecká, "našská"). Na Strážnicku nabývá převahy pojmenování danaj. U Rohatce a na jižním Kyjovsku proniká z Podluží název vrťák nebo vrtěná. Obecně je pro točný tanec na Kyjovsku používán název skočná nebo slovenská (podobně byl u Valachů nazýván točivý tanec, ať v taktu 3/4 - severní Valašsko - nebo v taktu 2/4 - střední Valašsko: valaská, valaský). Na Hané je spojen název hanácká s tancem kráčivého - polonézového rázu, rovněž v taktu 3/4. Srov. H. J. Hanuš, Valaši moravští. Koleda. Kalendář pro rok obyčejný. 1851, roč. I. Brno 1851. s. 125n. Autor považuje slovenskou, valaský a hanáckou za základní moravské tance v příslušných oblastech Moravy. Tyto taneční druhy se dělí, jak vyplývá ze stručné charakteristiky, na "klátivou

hanáckou", "uklekavou valašskou" a "vrtivou" a "hopkující slovenskou", doprovázenou tleskáním do rukou, dupnutím a zavýsknutím". Přesto však podle autora příslušnost k jednotlivým oblastem nevylučuje pronikání některých druhů i do sousedních regionů (např. hanácká je známa i na Valašsku, Horácku. Brněnsku a Slovácku).

Po celém Dolňácku pak patřilo k mužskému tanečnímu projevu několik základních druhů mužských tanců. Je to jednak cifrování před muzikou, z něhož se vyvinul verbuňk, zvaný v některých krajích ještě ve 20. - 30. letech tohoto století čardáš. Na Ořechovsku. v horním Polšaví a na sousedním Luhačovském Zálesí se určitého druhu mužských cifer používalo při "zpívání na pivo" před muzikou (viz Těšov, Újezdec u Luhačovic atp.). skočným tancem prestižních rázu je i tanec dvou a dvou mužů, tzv. zbojnická. Tanec byl zaznamenán nejprve Josefem Černíkem v Nivnici (až po mnoha letech byl ověřen a doplněn u mlynáře K. Bártka) a v Korytné (zde na ni upozornil sběratel Ferdinand Tomek ve sbírce Slovenské písně z Uherskobrodska), kde byla ověřena a doplněna při výzkumu v 50. - 60. letech. Na Strážnicku, v okolí Hodonína a na Kyjovsku to zase byl tanec do skoku, skok. holénková, po holénce. Podle zpráv o tancích z různých částí slovácka z počátku a ještě koncem 40. let minulého století, byl tento soutěživý mužský skočný tanec úvodem k místním druhům párových točivých tanců.

K obecnému tanečnímu projevu patřily na Dolňácku i některé prastaré taneční hry (holúbek - šátečková, káčer - palicová, legátková), některé tance obratnosti (trefa, hojačky, slámečkový, vařajková, liskaná). Podobně je tomu se žabskou a některými tanci obřadního zaměření.

Tance mladšího původu, ať už s určitými tématy (např. stylizace pracovních pohybů kováře, ševce atp.) nebo jako pohybově-prostorové kompozice jednotlivých tanečních kroků a figur na dané hudební téma - instrumentální nápěv nebo taneční píseň (v rámci klasifikace lidových tanců jsou uváděny jako figurální), jsou rovněž větší nebo menší mírou zastoupeny všude, mnohdy v dosti odlišných variantách.

U jednotlivých popisů používáme podobně jako u předcházejících moravských svazků tyto značky:

CH = chlapec, muž CH CH = chlapci, muži
D = dívka, žena DD = dívky, ženy

Označení taktů, dob a jejich členění

Pořadí taktů označujeme arabskými číslicemi (1. takt, 2. takt atd.), doby (čtvrťové noty) v taktu označujeme malými písmeny s dvojtečkou (pro 2/4 - a:, b:, pro 3/4 - a:, b:, c:), je-li potřeba popis dále členit, označujeme osminové noty malým písmem a arabskou číslicí s dvojtečkou (a1 :, a2 :, b1 : atd.) s výjimkou 3/8 taktu, kde je označujeme jen malými písmeny s dvojtečkou (a:, b:, c:). U složitějších a obsáhlejších popisů používáme i slovních termínů:

1. doba. 2. doba nebo 1. osmina, 2. osmina atd.

Vlastní popis obsahuje:

1. Postavení a držení tanečníků (dvojic, trojic, kolon atp.) vzhledem k prostoru a k tanečnímu půdorysu jednotlivých tanečních párů nebo trojic, řad, kolon atp. a k vzájemnému držení dvojic, např. držení jako ke kolovému tanci zavřené, polootevřené a otevřené. Nebo držení v postavení dvojic vedle sebe, D obvykle po pravici CH (za vnitřní paže v připažení, ve skrčení připažmo atp.) nebo čelem proti sobě atp. Při jednotlivých druzích vzájemného držení tanečníků si všímáme poloh paží i druhu držení rukou (oba hřbety nahoře. CH dlaň vzhůru. D hřbet nahoru).

2. Popis tance podle jednotlivých tanečních kroků, prvků, pohybů končetin, pohybů trupu (klonů, vzpřimů). změny postojů a poloh (podřepy, dřepy, kleky, sedy, lehy, vztyk atp.) - vše v souladu s pohybovou tělovýchovnou soustavou, vycházející z Tyršova názvosloví a postupně doplňovanou o další pojmy. V této části je důležitá i poznámka o způsobu provádění jednotlivých tanečních kroků, pohybů a prvků, dále o výrazové stránce a o celkovém tanečním stylu, který se v jednotlivých regionech od sebe liší.

3. Poznámky k taneční skladbě a k celkovému provedení tance.

4. Poznámky o funkci tance (obřadní, zábavný atp.) a o hudbě a provedení tanečních písní.

Tance popisujeme sice jednoduše, bez uvádění všech detailů, ale popis přesto má být spolehlivým vodítkem při jejich nácviku. Mužské tance verbuňky a odzemek nepopisujeme vůbec pro příliš- nou obšírnost a složitost popisu. Hlavním vodítkem při nácviku všech tanců bude spolu s našim písemným materiálem obraz na videokazetě.

Tance jsou v této publikaci uváděny pod stejným alfabeticko-číselným označením jako na videokazetě. V závorce pod názvem tance je uveden čas začátku tance na videokazetě od počátku záznamu na kazetě, a to v pořadí hodina - minuta - sekunda. Letopočty, uvedené v závorkách za jmény interpretů, označují rok jejich narození (příp. úmrtí).

Jednotlivé tance doprovázejí muziky v typickém nástrojovém obsazení: muzika gajdošská, hudecká, cimbálová, ale i dechovka a výjimečně i harmonika.

Péče byla věnována i krojovému vybavení a variantám oblečení podle oblasti, věku a příležitosti.

Děkuji všem jednotlivcům a kolektivům, kteří se na vytvoření videokazet podíleli, za ochotnou spolupráci.

Strážnice 15. dubna 1996 *Zdenka Jelínková*

I. HANÁCKÉ SLOVÁCKO
(0:02.54)

O hanácko-slováckých tancích

Obyvatelé Hustopečska. Kloboucka a Ždánska jsou nazýváni obyvateli okolních oblastí Hanáky. Název "Hanáci", "slováčtí Hanáci", je odvozen od určitých hanáckých znaků, které se projevují v kroji a nářečí a částečně i v některých písních a tancích. Oblast hanácko-slovácká sousedí na severu s Brněnskem a Slavkovském, na jihu s Podlužím a Hodonínskem, na severovýchodě s Kyjovskem. Severní hranici hanácko-slovácké oblasti tvoří Ždánský les. Z jeho úbočí se svažuje kraj přes mírně kopcovitou pahorkatinu Hustopečskou do jihomoravských nížin k řece Moravě, k Břeclavi a k Pavlovským vrchům.

K nejznámějším obcím této oblasti patří na jihu Čejkovice, Kobylí, Brumovice, Vrbice, Bořetice, Velké Pavlovice, Velké Bílovice a Rakvice. Ve střední části leží Krumvíř, Klobouky u Brna, mrštíkovské Diváky a Těšany. Na východ směrem ke Kyjovu k charakteristickým obcím náleží Žarošice, Archlebov a Ždánice. K nejtypičtějším tancům hanácko-slovácké oblasti patří zavádka a skočná.

Zavádka, Fr. Bartošem nazývaná "šúpaná" nebo "na řádky", patří do skupiny tzv. hanáckých, t.j. tanců s 3/4 taktem, polonézového rytmu a kráčivého rázu jako je na Hané cófavá a na Brněnsku a přilehlém Horácku hanácká. Zavádka je obřadním hodovým tancem, jímž jsou zaváděny postupně jednotlivé stárky a pak i ostatní děvčata do tance pod májí. V některých obcích se to děje v hodovou neděli, jinde v pondělí. Stárci a stárky jsou oblečeni do obřadních krojů. Obřadní rekvizitou stárků je tzv. fedro. které má v některých obcích tvar praporce, ukončeného ohonem z brslenových hoblin. Jinde má tvar kornoutu ozdobeného rovněž hoblinami z brslenu atp. Stárky mají na hlavách zvlášť upravené drúžení ("kotúč" atp.). K zavádce se zpívají starobylé zavádkové písně (zpívá je obvykle sbor "mužáků" - ženatých mužů) za doprovodu hudecké muziky nebo v minulosti též muziky s malým cimbálem (viz popis k zavádce I.1).

Zavádku popisují četní regionální spisovatelé, sběratelé a etnografové (brumovický spisovatel Jan Herben, diváčtí Alois a Vilém Mrštíkové, kobylská Augusta Šebestová, ždánický Jakub

Vrbas, ale i František Bartoš a mnozí další.) Podrobně ji zpracovala Z. Jelínková.

Dalším významným hanácko-slováckým tancem je mužský tanec skočná. Je to starobylý tanec prestižního rázu (viz popis I. 2 - 4). Uchovala se u hanáckých Slováků ve trojí podobě. Jednak jako tanec stárků a chasy o hodech, kde jednotliví tanečníci tančili po sobě za rytmického tleskání ostatních mužů v půlkruhu nebo v kruhu. Nebo se tančila ve dvojicích (dívka a chlapec) nebo ve trojicích (po každé straně chlapce stojí dívka). Dívky pak pomáhají při výskocích chlapci, podpírajíce ho pod loktem, aby vyskakoval co nejvýše. U prvního způsobu ukončil obvykle tanečník vyskakování s tleskáním na holenku několika ciframi. Ve dvojicové nebo trojicové formě uchopil chlapec dívku (dívky) za vzpažené paže a zatímco si poskočil na místě cifrou, dívky podtočil pod spojenými pažemi zevnitř (viz popis). Ke skočné se zpívalo mnoho písní 2/4 taktu, které tvoří zvláštní pěvecký fond. (srov. Jelínková-Macinka, Zavádka a skočná II. Písně, vyd. OKS Břeclav 1986).

Nejstarší zpráva o skočné, tančené ve Velkých Pavlovicích o hodech, je z roku 1843 v článku Hody v Pavlovicích od Václava Rozvahy. Podle ní se tančilo ve dvojicích, které se po zpěvu písně ke skočné ve 2/4 taktu nejprve několikrát na místě otočily jedním i druhým směrem jako u vrtěné. Pak teprve na další opakování nápěvu chlapci vyskakovali s tleskáním pravou rukou o pravý podpatek a dívky je přidržovaly za levý loket. Poněvadž se u hanáckých Slováků nezachoval točivý tanec, s výjimkou zprávy o vrtěné v Podivíně, sousedícím s Podlužím, lze usuzovat, že Rozvahou uvedené víření dvojice na začátku tance je zbytkem vrtěné, která se zřejmě kdysi v celé hanácko-slovácké oblasti tančila. V Rozvahově popisu jde o stejný typ jako na Kyjovsku u tance šibaj nebo na Podluží atd.. ve kterém se spojovalo do jednoho tanečního celku vyskakování chlapců s tleskáním na holínku nebo na podpatek a společné víření chlapce s dívkou. Skočná se tančila nejenom o hodech pod májí, ale i venku před hospodou, než se děvčata sešla na hody. Rovněž ji tančili chlapci přespolní několikrát cestou na hody do sousední obce. Přicházeli často se dvěma, třemi muzikanty a kdekoliv cestou nebo i v obci se jim zachtělo, tam si zaskákali skočnou. Podle údajů informátorů z Krumvíře se tančívala skočná i o jiných příležitostech, např. při volbě stárků aj.

K mužskému tanečnímu projevu patřil u hanáckých Slováků verbuňk, zvaný dříve čardáš nebo cifra. Má své osobité cifry a

svůj vlastní ráz. Chlapci si zazpívají před muzikou píseň ve volném tempu, hudba ji přehrává ve volnějším tempu, při kterém se tančí volnější figury. Pak buď při dalším opakování hudby se tempo zrychlí a tím se zrychlí i tanec. Nebo chlapci zazpívají mezitím ještě druhou sloku písně a pak teprve tančí v rychlém tempu. V závěru mohou si poručit ještě jednou rychlé opakování zvoláním: "Úvratí!" Mužské cifry se objevovaly i při cifrování při svatebním nebo hodovém průvodu. Nejdramatičtěji verbuňk vyznívá při tanci regrútů před odchodem na vojnu. V současné době. asi po tři desetiletí, se verbuňku účastní svým způsobem i děvčata. Jakmile začnou chlapci zpívat verbuňkovou píseň, utvoří někde bokem vlastní buď velké kolo nebo několik menších kroužků nebo dokonce jen dvojice. Při zpěvu přenášejí váhu těla z nohy na nohu a pak při roztancovávání ve volnějším tempu se otáčejí kolem společné osy volným krokem s přidřepáváním na nohu výkročnou. Při rychlém tempu se otáčejí kříženým krokem opět s mírným podřepem na výkročnou nohu.

Z tanečních her se tančívá Eliška, Červená, bílá růžička, nebo hubičková - holóbek. dále ovčák - pastýř - palicová s přebytečným tanečníkem ve středu kruhu. Ke chlapeckým hrám náleží čepičářská - liskaná, podobná horňácké trefě, dále žabská, kozlovská (přeskakování koz), mlynářská, vařajkářská a napodobivé hry Měl tě Adam sedm synů nebo Kdo nedělá to, co já.

Z obřadních tanců kromě shora již uvedené zavádky patřilo o ostatcích "válení dyní", zpestřované v některých obcích "skřečáním na vajcoch" (Rakvice, Němčičky), kdy například muži střídavě s ženami "uchýtali" při tanci své protějšky a snažili se je posadit do koše vystlaného senem. K obřadním tancům ještě patří "obchůzky královniček" (Věteřov, Velké Pavlovice, Nenkovice aj.) s jednoduchým tanečním projevem.

Taneční repertoár ještě doplňovaly tance figurální (šotyšky, řemeslnické tance, holáň, židovská, valášek a zahradnická, špacírpolka, kradený, šátečková, šardická, kalamajka, Na čtyry rohy, kanafaska, Liška v jamě aj.). Jsou to tance novějšího původu, často přenesené z jiných prostředí. Z kolových tanců to pak byly valčíky, mazurky, polky.

I.1 ZAVÁDKA Z KRUMVÍŘE
(0:03.00)

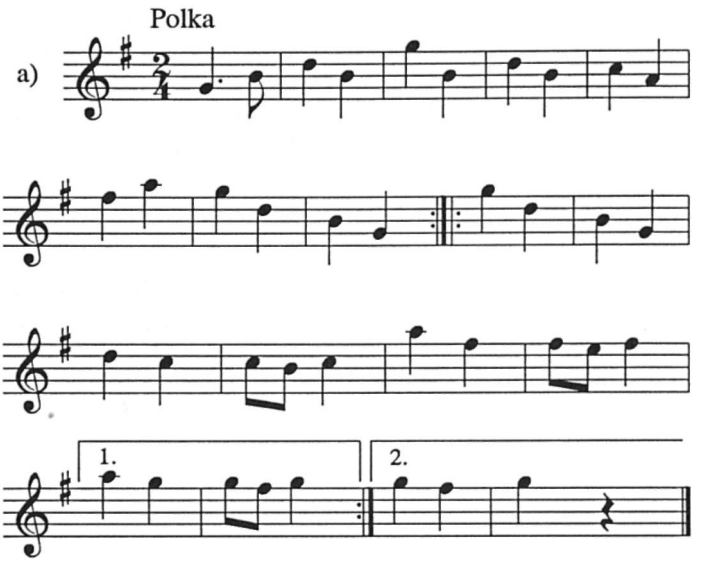

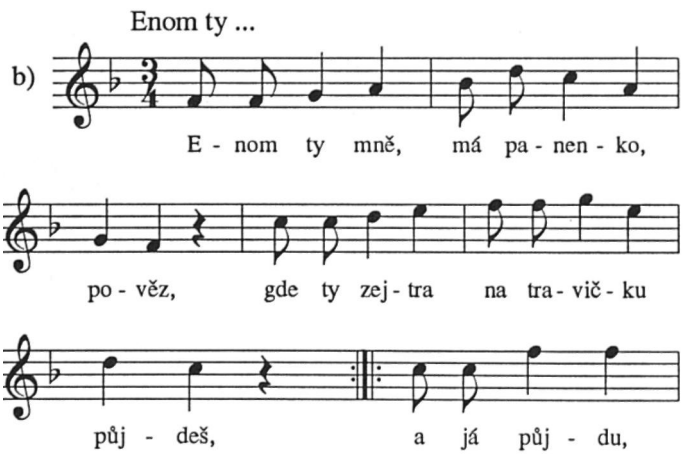

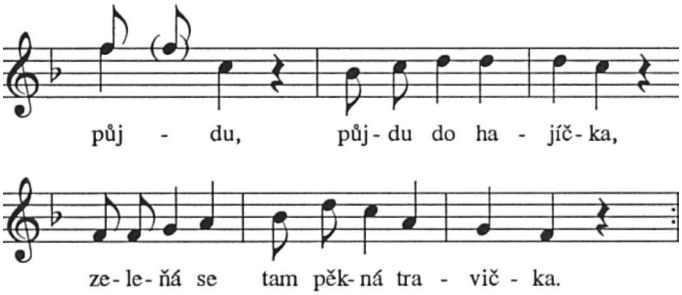

[: Zeleněj se, travičko zelená,
rozlívej se, vodičko studená,:]
[: rozlívej se, rozlívej, po hladkým kamení,
nastalo nám s milú rozlúčení. :]

[: První stárka má nový střevíce,
poslúchejte, co má eště více, :]
[: a ona má eště pěknýnový šaty,
enom mrška nechce poslúchati.:]

[: Súdili se ti krumvířští s pánem,
o tu lúku, co je pode dvorem, :]
[: súdili se, súdili, súdit budú eště,
o to hezký, modrooký děvče.:]

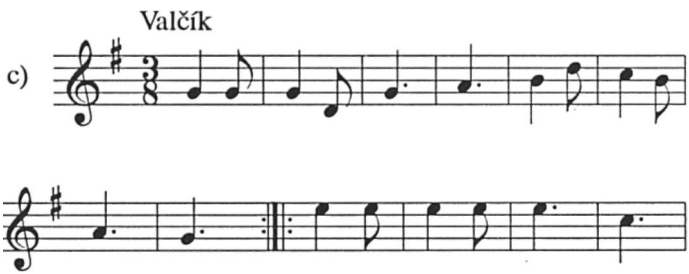

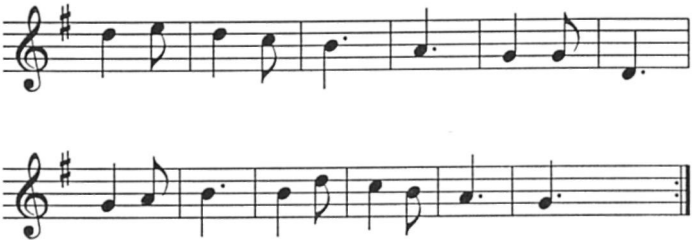

Zavádka je v oblasti Hanáckých Slováku slavnostní hodový tanec, tančený na písně ve 3/4 taktu (proto bývá někdy označována i jako "hanácká"). Zavádkou jsou uváděny do tance nejprve stárky a postupně i další děvčata. Zavádka se tančívala v některých obcích hanácko-slováckých v neděli odpoledne (např. Klobouky u Brna) nebo až v pondělí (Krumvíř). Po slavnostním zavedení jednotlivých stárek a děvčat do tance skládala každá dívka včetně stárek určitý poplatek do stárkovské pokladnice. Z této částky byly hrazeny zčásti hodové výlohy, které měli stárci na svých bedrech (hudba, pohoštění chasy atp.).

Zavádku v Krumvíři tančili tři slavnostně odění stárci a tři stárky s věnci z umělého kvítí na hlavách. Čtvrtým párem byl tzv. sklepník a čtvrtá stárka (sklepnice). Symbolem stárků byla tzv. "fedra". tj. praporce ozdobené výšivkou nebo ze stužek našitými ornamenty. Tento praporec byl jedním koncem připoután na tyčce, kterou držel stárek vodorovně před sebou levou rukou. Pravý konec fedra měl připjat k vestě nebo k řemeni u kalhot. Levý konec byl ozdoben stuhami a brslenovými hoblinami, které visely ve tvaru koňského ohonu na konci tyčky. Sklepník měl místo fedra pouze sklepnickou zástěru. Stárky byly oděny jako družice nebo nevěsty o svatbě. Z květinových věnců vzadu vyčníval dovedně ztočený cop. K slavnostnímu kroji dívek patřil též vysoko postavený krajkový límec, který překrývá zpředu část obličeje.

Zavádka je zahájena příchodem stárkovských párů a sklepníka se sklepnicí za mohutného výskání, hudba hraje pochod. D jsou po pravici CH. obyčejnou chůzí k máji, kterou obcházejí kruhem. Za pochodu se pak stárci a sklepník odpoutají od stárek a cifrou tančí kolem máje. Stárky pokračují v chůzi a postaví se

na obvod prostoru pod májí do řady čelem proti hudbě, která stojí na opačné straně máje.

Stárci a sklepník se pak cifrou seřadí rovněž do řady na opačné straně máje zády k hudbě a čelem ke stárkám. Stárci jsou seřazeni takto: nejblíže k divákům stojí první stárek, vlevo vedle něho druhý, třetí a sklepník. Stárky jsou seřazeny v opačném pořadí, úhlopříčně proti prvnímu stárkovi je první stárka, vedle ní po levé strané druhá stárka, pak třetí a sklepnice.

Zavádku doprovázeli zpěvem muži (ženáči i svobodná chasa). Muži stojí v hloučku u muziky, která k zavádce hrávala vždycky na housle, basu a cimbál (v minulosti to býval malý cimbál). Muži zazpívají vždy jednu sloku zavádkové písně bez hudebního doprovodu, muzikanti se k nim připojují.

Postup zavádky:

I. Zpěv první sloky taneční písně - "Enom ty mně má panenko pověz"

Po nástupu stárků a stárek pochodem a po cifře stárků následuje vlastní zavádka. Jakmile skončila cifra a stárci a stárky stojí v řadách proti sobě. vše na chvíli zmlkne. Hudba zahraje slavnostní tuš. Stárci a sklepník zvolají "Zavádka! "a toto zvolání zakončí jucháním. Sbor mužů včetně muzikantů - zpěváků zazpívá bez hudebního doprovodu první sloku jedné ze zavádkových písní. "Enom ty mně. má panenko, pověz Po dobu předzpěvu první sloky stojí stárci, držící před sebou fedra, a sklepník a proti nim stárky (ruce mají složeny před sebou ve výši pasu a drží v nich malebně složený šátek) v klidu.

II. Opakování nápěvu první sloky hudbou k tanci

Hudba opakuje předzpívaný nápěv jedenkrát. První stárek postupuje zavádkovým krokem úhlopříčně proti první stárce. Vykročí levou nohou.

Popis zavádkového kroku:

1. takt - a: CH vykročí levou nohou šikmo vlevo vpřed (došlápne celým chodidlem na zem).
   b: Přísunem pravé nohy k levé výpon spojný.
   c: Pokles zpět na paty (stoj spojný, nohy na celých chodidlech).
2. takt - a: Stoj výkročný pravou nohou šikmo vpravo vpřed asi s půlobratem vpravo.

b: Přísunem levé výpon spojný.

c: Pokles zpět na paty obou chodidel.

Pohyby taktů 1. a 2. se opakují po celý tanec.

Při vykročení levou nohou se s výjimkou prvního taktu natáčí stárek vždy asi s půlobratem doleva.

Jakmile stárek postoupí zavádkovými kroky asi do poloviny dráhy k první stárce, zastaví se a pokloní se jí v jednom taktu. Na první dobu poklona, druhá a třetí doba vzpřim. První stárka jej sleduje a v dalším taktu mu stejnou poklonou odpoví. Pak pokračuje stárek zavádkovým krokem dále. Stárka ihned po pokloně v dalším taktu současně s prvním stárkem vykročí zavádkovým krokem úhlopříčně vpřed proti němu. V lichých taktech vykročí vždy pravou nohou (opačnou nežli CH) a v sudých levou. Jakmile se po několika krocích k sobě přiblíží, uchopí se za pravé ruce ve skrčení předpažmo, stárka, hřbet ruky nahoře, vloží prsty do nastavené pravé dlaně stárka. V tomto držení doprovázejí paže volnými kmihy spodním obloukem až do výše ramen, jednou vpravo a jednou vlevo stranou, zavádkovou obchůzku kolem máje. Kmih spojenými pažemi se provádí tím směrem, kterým vedou kroky, tj. v lichých taktech do středu kruhu (stárek vykračuje levou nohou šikmo vlevo vpřed, stárka pravou šikmo vpravo vzad). V sudých taktech při kroku opačnou nohou (stárek pravou šikmo vpravo vpřed, stárka levou šikmo vlevo vzad) ven z kruhu. Pohyby paží jsou vláčné a ukončí vždycky přesně se zavádkovým krokem. Takto obejde první stárkovský pár asi čtvrt kruhu.

III. Zpěv druhé sloky taneční písně - "Zeleněj se travičko zelená"

Muži zpívají druhou sloku taneční písně. První stárek a první stárka obcházejí zavádkovým krokem prostor kolem máje. Ostatní stárky a stárci včetně sklepníka stojí v klidu.

IV. Opakování nápěvu druhé sloky hudbou k tanci

Druhý stárek postupuje úhlopříčně k druhé stárce stejným způsobem jako prve první stárek. Asi uprostřed vzdálenosti ke druhé stárce se zastaví a pokloní se jí. Druhá stárka poklonu opětuje v dalším taktu. Pak přistupují k sobě zavádkovým krokem až se k sobě přiblíží. Uchopí se za pravé ruce a začnou obcházet (stárek čelem vpřed, stárka pozpátku) kruh zavádkovým krokem.

První stárkovský pár mezitím stále obchází zavádkovými kroky prostor kolem máje. Druhý stárkovský pár se zařadí asi o čtvrt kruhu za nimi.

V. Zpěv třetí sloky taneční písně - "První stárka má nový střevíce"

První a druhý stárkovský pár obcházejí stále dokola. Zbývající třetí stárek se sklepníkem a jejich protějšky stojí na svých místech v klidu.

VI. Opakování nápěvu třetí sloky hudbou k tanci

První a druhý stárkovský pár pokračují v obchůzce po obvodu kruhu. Třetí stárek ihned při zahájení hry hudby vykročí zavádkovým krokem proti třetí stárce atd. Postup je stejný jako u prvního a druhého stárkovského páru.

VII. Muži zpívají čtvrtou sloku písně - "Súdili se ti krumvířští s pánem "

První tři stárkovské páry pokračují v obchůzce zavádkovým krokem s kmihy spojených pravic stranou. Sklepník a sklepnice stojí na svých místech.

VIII. Opakování nápěvu čtvrté sloky hudbou k tanci

Na opakování nápěvu hudbou (jedenkrát) postupuje zavádkovým krokem sklepník proti sklepnici. Sklepník založí ruce v bok a sklepnice drží ruce zvláštním způsobem položeny vpředu na pase (šáteček drží malebně v pravé ruce). Takto postupují proti sobě. při setkání se uchopí za pravé ruce a zařadí se do obchůzky po kruhu za třetího stárka a stárku. Všechny čtyři páry pak dokončí zavádku společným obcházením zavádkovými kroky, doprovázenými výkyvy spojených paží stranou, až do konce hry hudby.

Pak zůstanou všichni stát. chasa výská, stárci také a do všeobecného veselí zahraje hudba sólo stárkovským párům. Je to valčík, který tančí pouze čtyři stárkovské páry. Po skončení valčíkového sóla stárkovských párů končí slavnostní část zavádky. Každý stárek pak postupně přivádí stárku ke stolu, kde jedna stárka po druhé platí svůj příspěvek do dvou talířů položených na sobě. Pak následuje již zavádka valčíková. Při ní jednotliví stárci berou do tance jednotlivé dívky, několikrát se s nimi v kole zatočí, přivedou je ke stolům s talířky na peníze, kde každá dívka složí určitý obnos ve prospěch chasy. Pak ji

stárek předá některému z okolo stojících chlapců, takto pak tančí všechny ostatní dívky a současně skládají určitý peněžitý obnos chase. V dřívějších dobách bývaly uváděny zavádkovým krokem postupně všechny dívky. Pro přílišnou obšírnost obřadu (ve Velkých Pavlovicích např. se takto zavádí podnes a zavádka trvá od příchodu pod máji až do večerních hodin) nahradil valčík zdlouhavý zavádkový proces.

Tančí a hrají členové souboru Vonica z Krumvíře, stárkovské páry v pořadí Petr Konečný (1972) a Klára Vytrhlíková (1979), Radek Konečný (1972) a Marcela Konečná (1974), Michal Kratochvíl (1973) a Lenka Ondrůjová (1973), sklepnický pár Miloslav Jestřebecký (1971) a Marcela Jestřebecká (1977), muzika ve složení František Koráb (1960) primáš, Antonín Bukovský (1972) a Libor Otýpka (1965) housle-terc, Radek Pekařík (1963) a Jan Zaviačič (1964) viola-kontry, Jaroslav Konečný (1948) klarinet, Jan Kachyňa (1954) cimbál a Jindřich Demela (1970) kontrabas, zpívá sbor Mužáci z Klobók z Klobouk u Brna Josef Báňa (1960), Roman Effenberger (1963), Zdeněk Hlavička (1955), Rostislav Kolek (1955), Slavomír Pilát (1941) vedoucí, Jiří Procházka (1963), Radomír Staněk (1962), Jan Svoboda (1943) a Jaroslav Zelinka (1944)

I.2 SKOČNÁ I Z KRUMVÍŘE
(0:14.06)

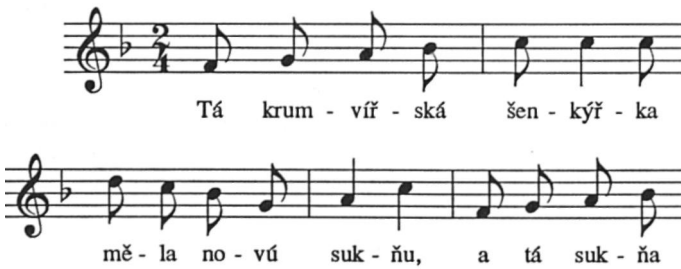

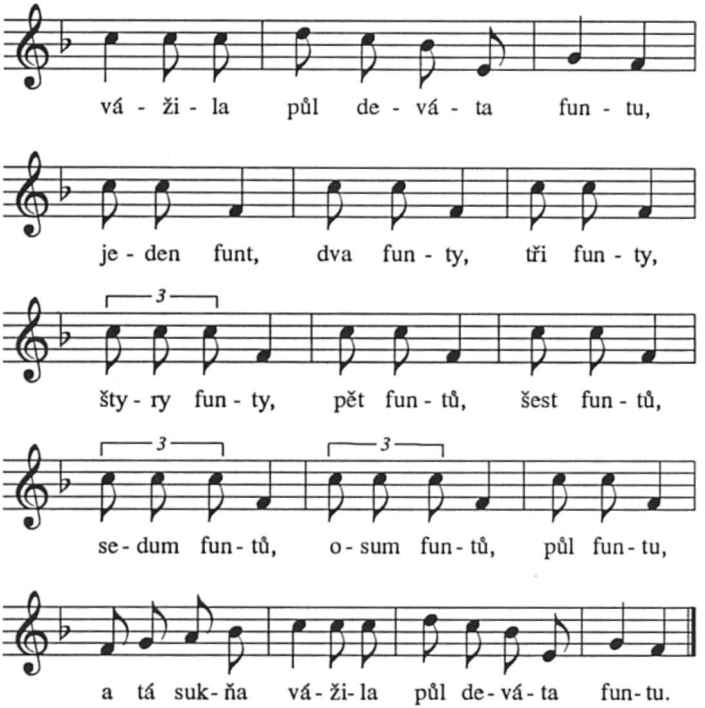

K hodovým tancům u Hanáckých Slováků patřila kromě zavádky i skočná. Je to tanec, který se objevuje v několikeré podobě: jako samostatné vyskakování chlapců s tleskáním pravou nebo levou, někdy i oběma rukama na holínky. Druhým typem je tanec s dopomocí jedné nebo dvou dívek chlapcovi při výskocích. Jedna z nejrozšířenějších forem je trojková forma (v čelném postavení, chlapec uprostřed, po každé straně jedna dívka). Trojice se drží za vnitřní ruce a je otočena čelem k hudbě. Tančívá se zpravidla na píseň Ta krumvířská šenkýřka měla novú sukňu.

1. - 8. takt: CH zpívají taneční píseň (mohou jim pomáhat i chlapci, kteří stojí kolem a pozorují jejich tanec). Při zpěvu taneční písně se prostřední CH natáčí v lichých taktech k levé D (spojené paže napřaženy stranou) - levice CH a pravice levé D vzad a pravice CH a levice pravé D vpřed. V sudých taktech se pak natáčí k pravé D a pohyb paží je naopak. Natáčení se provádí přísunným krokem. V lichých taktech se pravá D natáčí k CH zády a levá D čelem, v sudých taktech naopak.

V dalších devíti taktech při počítání jednotlivých funtů CH vyskakuje do výšky odrazem obou nohou (při každém "funtu" jedenkrát), na druhou dobu taktu dopadne na zem do mírného podřepu. D mu pomáhají při výskocích tím, že se k němu otočí čelem a uchopí jej vnější rukou za dlaň a vnitřní rukou za loket (levá D levé ruky chlapcovy, pravá D pravé ruky CH). Takto jej nadzvedají v každém taktu na a) nahoru, na b) spustí paže dolů.

V závěrečných čtyřech taktech .. *a ta sukňa vážila...* se natáčí CH k pravé a levé D jako na začátku tance. Většinou však v závěru těchto čtyř taktů CH roztočí obě tanečnice švihem spojených vnitřních paží vpřed, takže pravá D se otáčí doprava a levá D doleva. D se točí chvíli na místě a pak se odtáčejí do pozadí. CH ve zbývajících taktech začne cifrovat a cifruje až do konce posledního taktu.

Tančí a hrají členové souboru Vonica z Krumvíře Petr Konečný (1972), Marcela Konečná (1974) a Klára Vytrhlíková (1979), Michal Kratochvíl (1973), Marcela Jestřebecká (1977) a Lenka Ondrůjová (1973), muzika a sbor Mužáci z Klobók jako v I. 1.

I. 3 SKOČNÁ II Z KRUMVÍŘE
(0:14.52)

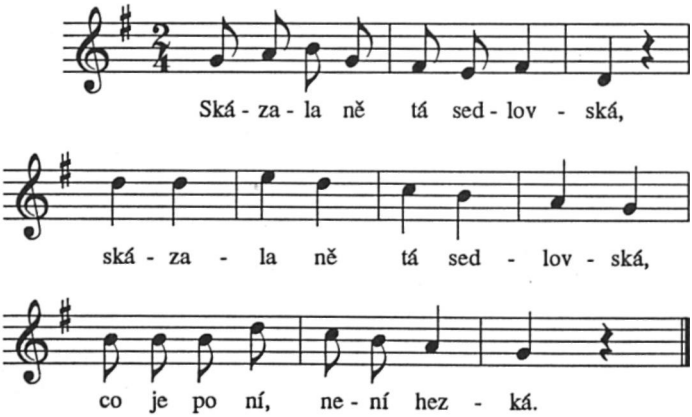

[: Skázala ně z Hostěrádek,:]
že má pěknej vinohrádek.

Jde opět o druh tance s dívčím pomáháním chlapcům při výskocích. Tančí se buď na stejnou písničku jako v I. 2 (trojicový variant) nebo na kteroukoliv jinou z velkého počtu písní k tomuto tanci.

Tanec má dvě části:

I. Předzpěv taneční písně (zpívá se vždy po jedné sloce).

II. Vyskakování chlapců oporem levou rukou o dívku a s tleskáním volnou pravicí na holínku pravé nohy ohnuté zánožmo.

Popis kroků a prvků:

I. Zpěv první sloky taneční písně

Dvojice stojí v půlkruhu nebo v rozptylu čelem k hudbě, D po levici CH. Drží se za vnitřní ruce v připažení. Vnější ruce připaženy, později CH volnou pravicí gestikuluje.

1. takt: a: CH i D vykročí vnější nohou vpřed, natočí se mírně k sobě zády.
   b: Přisunou vnitřní nohu k noze vnější a spojené vnitřní paže kmihnou vpřed.
2. takt: a: CH i D vykročí vzad vnitřní nohou, natočí se mírně čelem k sobě.
   b: Přisunou vnější nohu k noze vnitřní a spojené vnitřní paže kmihnou vzad.

Pohyby taktů 1. a 2. se opakují až do konce první sloky.

II. Hudba přehrává předzpívaný nápěv 1x

Po dobu celé přehrávky CH vyskakují na:

a: každého taktu odrazem z levé nohy, pravá ohýbá zánožmo, pravá ruka vyšvihne vzhůru. D po jeho levici jej uchopí levou rukou za jeho levou dlaň a pravou rukou jej podpírá v lokti levé ruky. Při výskoku jej nadzvedne.

b: CH při doskoku nejprve na levou nohu tleskne pravicí na pravou holínku pokrčené nohy, někdy i na podpatek. Pravá noha došlápne o něco později na zem (asi v poslední osmině taktu).

D přidržuje CH za jeho levou ruku po celou dobu jeho vyskakování. Podobně se pak zpívá další sloka písně nebo jiná píseň. V závěru tance při posledním vyskakování, CH několik taktů před koncem písně švihem spojené levice s pravicí dívky roztočí D zevnitř (doleva) a sám několikrát zacifruje.

Tančí a hrají členové souboru Vonica z Krumvíře Miloslav Jestřebecký (1971) a Marcela Jestřebecká (1977), Petr Konečný (1972) a Klára Vytrhlíková (1979), Michal Kratochvíl (1973) a Lenka Ondrůjová (1973), s Marcelou Konečnou (1974) Karel Osička (1970) z Velkých Bílovic, muzika a sbor Mužáci z Klobók jako v I. 1.

I. 4 SKOČNÁ Z KRUMVÍŘE A KLOBOUK U BRNA (0:16.06)

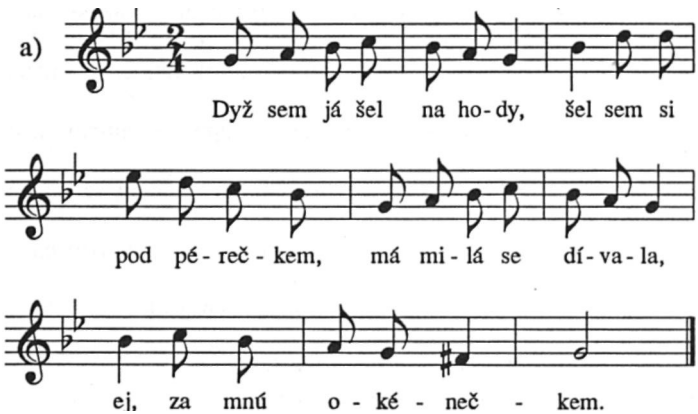

Dyž sem já šel z hodů dom,
hlavička porúbaná,
zavaž mně ju, má milá,
aby mě nebolela.

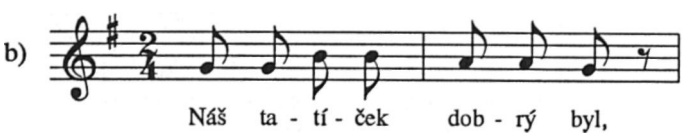

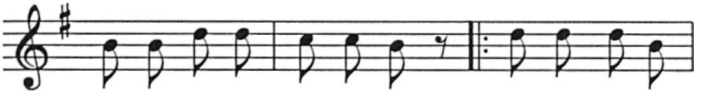
na - va - řil a vy - u - dil, a dyž ži - li,

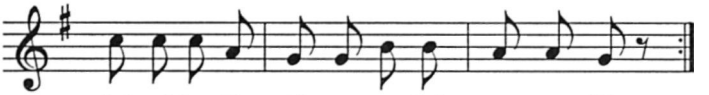
dob - rý by - li, já sem se jich na - smo - lil.

c)

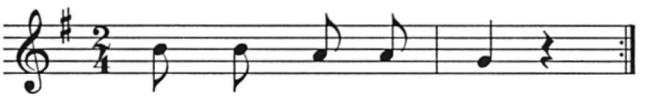
My sme ta - dy dvá,
ka - ma - rád a já,

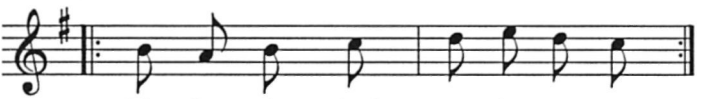
kdo by nám chcel roz - ka - zo - vat,
a na nás se vy - ta - ho - vat,

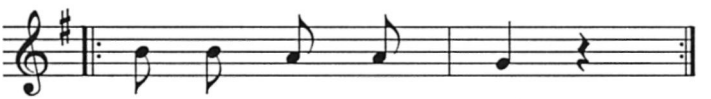
na te - ho sme dvá,
ka - ma - rád a já.

d)

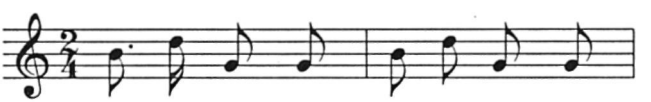
Já su sy - nek, ty si sy - nek,

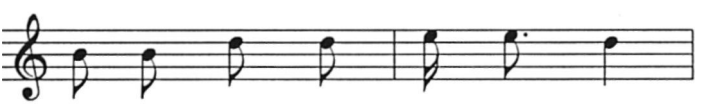
já sa syn - ka ne - bó - jím,

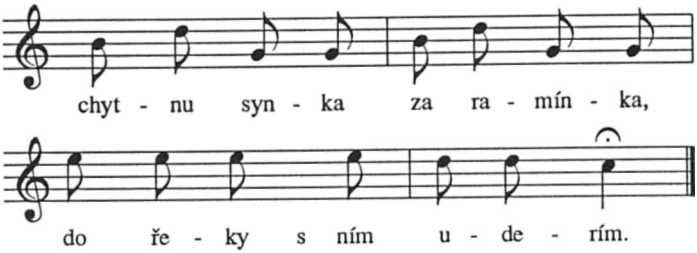

Nejčastěji tančívali chlapci skočnou samostatně. Podobně též mužáci. Při skočné se postavili chlapci původně do kruhu, čelem do středu, nyní otvírají kruh čelem k hudbě. Doprostřed kruhu vstoupí nejprve stárek a pak kterýkoliv z dalších chlapců. Tanec má dvě části.

I. Předzpěv jedné sloky některé z tanečních písní doprovázený gestikulací zpěváka.

II. Při opakování nápěvu předzpívané písně (hudba přehrává nápěv jedenkrát), tanečník uprostřed kruhu vyskakuje několikerým způsobem.

A) Tanečník vyskakuje uvnitř půlkruhu v 1. době taktu odrazem oběma nohama do výšky, pravá ruka vyšvihne vzhůru a pravá noha současně pokrčí zánožmo. Při dopadu ve 2. době taktu doskočí tanečník nejprve na levou nohu, současně tleská pravou rukou na holínku nebo podpatek pravé ohnuté nohy zánožmo. V poslední osmině taktu došlápne pravá noha nepatrně za nohu levou. V posledních dvou - třech taktech zakončí CH vyskakování cifrou a ustoupí zpět do půlkruhu mezi chlapce. Chlapci v půlkruhu doprovázejí vyskakování sólisty tleskáním pravou dlaní do levé v první době každého taktu. Mezitím se ozývá z husta výskání chasy. (Píseň Když jsem já šel na hody.)

B) Tanečník vyskakuje odrazem snožmo, obě nohy ohýbá zánožmo a tleská oběma rukama - pravou na pravý, levou na levý podpatek nebo holínku. Dopad je proveden snožmo (na obě nohy současně) ve 2. době taktu. Ostatní chlapci doprovázejí výskok potlesky. Před koncem přehrávky CH v několika taktech zacifruje. (Druhá sloka předcházející písně Když jsem já šel z hodú dom... a přehrávka k tanci.)

Pozn: Když se všichni chlapci ve skákání vystřídali, zazpívají závěrem všichni ještě jednu píseň, při jejímž opakování vyskakují všichni současně - každý svým způsobem.

Podobně organizují skočnou i ženáči. Vytvoří rovněž půlkruh, v jehož středu skáče buď sólista, dvojice ap. Tančí-li dvojice mužů. zpívají podobně jako na Podluží píseň My sme tady dvá. Při zpěvu jsou natočeni k sobě a občas i gestem doprovázejí obsah písně. Při přehrávce nápěvu vyskakují čelem proti sobě a ostatní muži jim tleskají vždy na začátku taktu do dlaní. Jednotliví tanečníci ve dvojici skáčí každý po svém: např. první vyskakuje odrazem z levé nohy a při výskoku ohýbá pravou nohu zánožmo a tleská pravicí na pravou holínku nebo podpatek (viz způsob skákání A). Druhý vyskakuje pouze odrazem snožmo do výšky a současně vzpažuje obě paže (1. doba taktu). Na 2. dobu taktu doskakuje snožmo do mírného podřepu a paže mírně zapaženy.

Tanec jednotlivce - sólisty. Obratný tanečník si předzpívá píseň Já su synek. Dvojice tanečníků i muži v půlkruhu jej podněcují k tanci gestikulací a potlesky. Prostřední tanečník vyskakuje pak odrazem snožmo, ohýbá obě nohy zánožmo. Švihem paží z předpažení dozadu (paže opisují oblouk) tleská ve 2. době taktu oběma rukama na paty nohou ohnutých zánožmo, levou rukou na levou, pravou rukou na pravou patu. Doskakuje do mírného podřepu a paže se vracejí do původní polohy. V závěrečných několika taktech ukončí vyskakování cifrou.

Pozn: Při sólové skočné, kdy chlapci skákali sami. šlo v podstatě o tanec prestižního rázu. Každý "skakoun" se snažil vyskakovat co nejvýše a nejladněji. Jsou zmínky o tom, že se v tomto tanci soutěžívalo o to, kdo skáče co nejvýše a nejkrásněji. Někteří kamarádi takovémuto obratnému tanečníkovi žertovně odměřují dlaněmi výšku skoku od země.

Tančí v pořadí Karel Osička (1970) z Velkých Bílovic, členové souboru Vonica z Krumvíře Petr Konečný (1972), Miloslav Jesťřebecký (1971), Radek Konečný (1972) a Michal Kratochvíl (1973), dále Antonín Konečný (1947) z Krumvíře a Slavomír Pilát (1941) a Jan Svoboda (1943) ze sboru Mužáci z Klobók, muzika jako v I. 1.

I. 5 VERBUŇK Z KRUMVÍŘE
(0:19.11)

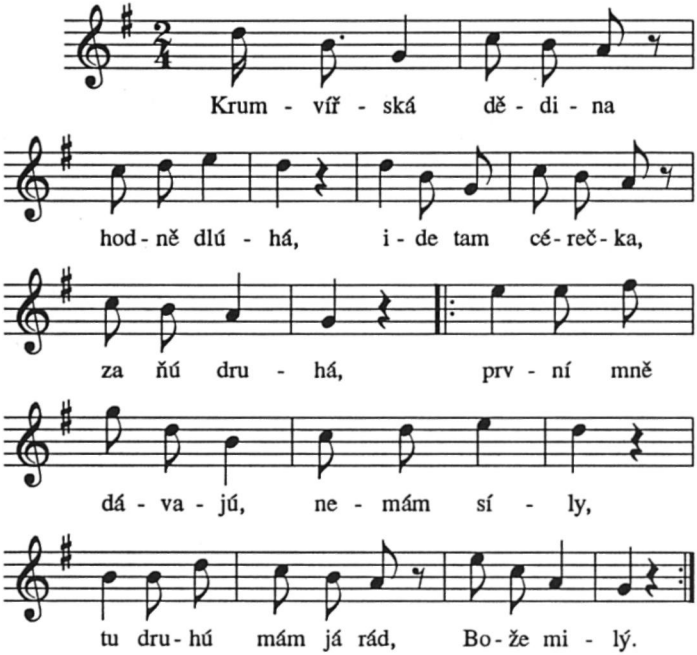

Vy moji rodiče, vy myslíte,
že mě s mojú milú rozlúčíte,
[: nechcu aj nebudu vám po vůli,
rač se všeckýho vzdám, Bože milý.

Tančí Antonín Konečný (1947) z Krumvíře, členky souboru vonica z Krumvíře Marcela Jestřebecká (1977), Marcela Konečná (1974), Lenka Ondrůjová (1973 a Klára Vytrhlíková (1979, členové sboru Mužáci z Klobók a muzika jako v I. 1.

I.6 VERBUŇK Z JIŽNÍ ČÁSTI HANÁCKÉHO SLOVÁCKA (0:21.22)

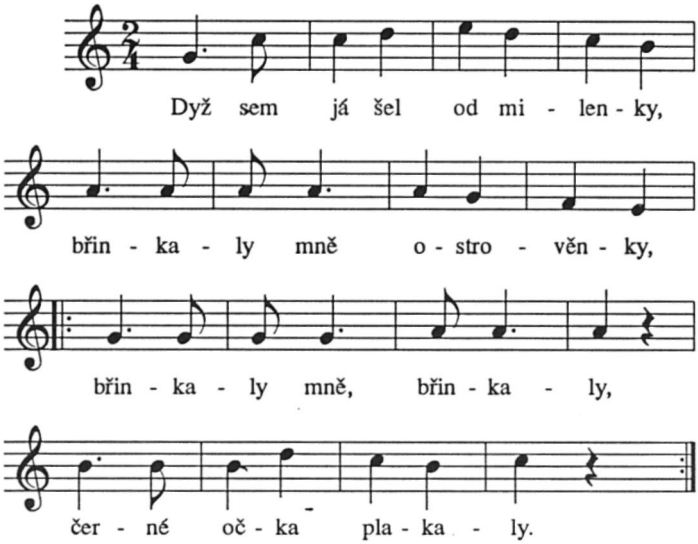

Černé očka, proč pláčete,
šak vy moje nebudete,
[: nebudete, nesmíte,
darmo na mě myslíte. :]

Verbuňk v oblasti Hanáckých Slováků byl čistě záležitostí mužů. Po roce 1950 se však v této oblasti v některých obcích, podobně jako na Podluží, objevil při verbuňku i dívčí taneční projev. Děvčata ve dvojicích, ve čtveřicích nebo i, ve větším kroužku se pohybují v tempu zpívaného a hraného verbuňku. Ve dvojicích se např. otáčejí kolem společné osy v postavení pravými a levými boky u sebe. krokem s přidřepáváním na vnitřní (výkročnou) nohu. Otáčejí se buďto doprava nebo doleva. V některých případech střídají otáčku v lichých taktech pravým bokem u sebe (vykročí pravá noha s podřepem), na druhou dobu pravá noha odpéruje nahoru. Ve druhém taktu se otáčejí stejným směrem, ale otočí se obě o 180° doprava, stále se držíce jako původně, na první dobu pak vykročí křížem pravou nohou za

levou s mírným podřepem, na druhou dobu odpérují v pravém koleně, přetáčejí se zpět doleva k sobě (jsou opět pravými boky u sebe) a dokročí přitom v polovýponu na levou nohu atd. Podobně dívky v kruhu se otáčejí kříženým krokem vlevo stranou tak, že na a) kříží pravou nohu před levou (nohy v koleně podřepnou) a na druhou dobu ukročí vlevo stranou levou nohou, nohy odpérují v kolenou nahoru. Někdy střídají křížení vpředu s křížením vzadu (v sudých taktech). V rychlém tempu verbuňku pak se otáčejí rychlými kroky stejného charakteru jako v tempu pomalém. Pokud jsou ve dvojicích, víří pak v rychlém tempu obvykle po několik taktů v postavení pravými boky u sebe s přidřepáváním na pravou nohu. Po několika taktech se otočí levými boky k sobě a víří doleva s přidřepáváním na levou nohu.

Při zpěvu taneční písně přenášejí dívky, ať ve dvojici nebo v kroužku, váhu těla z nohy na nohu podobně jako to činí i muži.

Tančí a hrají členové souboru Vonica a Antonín Konečný (1947) z Krumvíře, muzika jako v I. 1, dále Karel Osička (1970) z Velkých Bílovic a Mužáci z Klobók jako v I. 1.

I. 7 VERBUŇK Z ČEJKOVIC
(0:25.20)

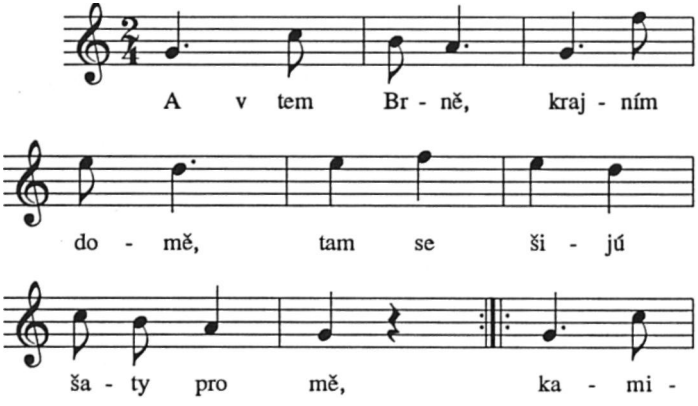

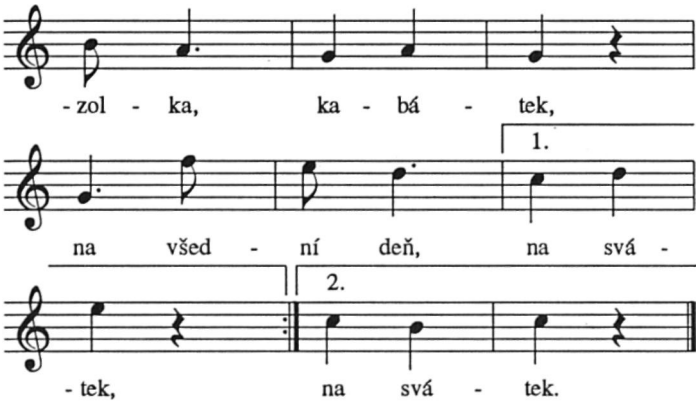

[: Poď se, milá, podívati,
jak mě budú oblíkati, :]
[: do bílého kabáta,
za dragúna vojáka. :]

Tančí a hrají členové souboru Zavádka z Čejkovic Jan Konečný (1968), Radek Konečný (1967), Radek Latík (1968), Jiří Opluštil (1964), Radek Špára (1973), Josef Šťavík (1963) a Marek Trávníček (1974), muzika ve složení Petr Hudeček (1949) primáš, Karel Fialka (1959) housle-kontr, Antonín Patočka (1947) cimbál a Ladislav Kominický (1965) kontrabas.

I. 8 DOŠKÁŘSKÁ - SLÁMKOVÁ
(0:28.02)

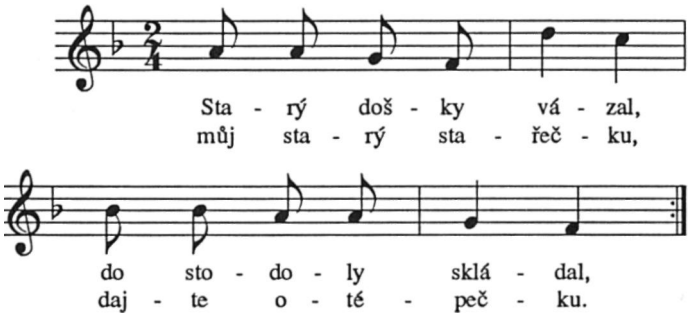

Můj syncčku švarný,
dones trochu slámy,
a já ti ukážu,
jak se došky vážu.

I. Doškářská z Hovoran.

Doškářská se tančí přes dvě zkřížené slámky. Tanečník se postaví čelem před hudbu a před sebe položí přes sebe dvě slámky. První leží vodorovně před jeho chodidly. Druhá slámka kříží vodorovně ležící slámku tak, že prochází mezi chodidly tanečníka. Kříž ze slámek rozdělí před tanečníkem taneční plochu do čtyř políček. Pravé chodidlo otočeno špicí k vodorovně ležící slámce (č. 1) je v poli A. Levá noha rovněž otočená špicí k vodorovně ležící slámce (č. 1) je v poli B. Pole před slámkou č. 1 nad polem A označujeme jako D a vedlejší pole za slámkou č. 2 jako C. Tanečník za zpěvu písně překládá střídavě pravou a levou nohu křížem do protilehlého políčka.

1. takt - a: Ve stoji na levé noze v poli B uvolní pravou nohu z pole A a dotkne se špicí křížem země pole C.
   b: CH pozvedne nohu z pole C a vrátí ji zpět do pole A do původního postavení.
2. takt - a: CH pozvedne levou nohu z pole B a dotkne se křížem její špicí země v poli D (před pravou nohou).

b: CH zvedne překříženou nohu a vrací ji zpět do původního postavení v poli B.

3., 5. a 7. takt = 1. taktu.

4., 6. a 8. takt = 2. taktu.

Takto přezpívá tanečník první sloku písně a naznačuje současně směr, kterým bude při příštích opakováních nápěvu přeskakovat slámky.

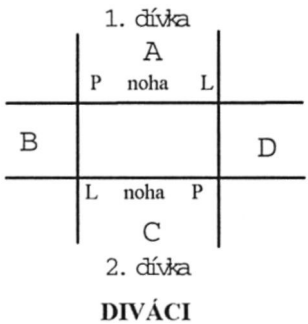

Hudba opakuje nápěv poprvé v poněkud rychlejším tempu. Tanečník stejným postupem (začíná pravá noha) začíná tancovat:

1. takt - a: Ve stoji na levé noze se dotkne CH špičkou pravé nohy země v poli C (před levou nohou).
   b1: Odrazem do výšky přeskočí rychle pravou nohou zpět do pole A.
   b2: Překříží levou nohu před pravou a dotkne se špicí pole D (váha těla je na pravé noze v poli A).
2. takt - a1: Levá noha uskočí z pole D zpět do pole B (došlápne na celé chodidlo - váha těla spočívá plně na ní).
   a2: pravá noha překříží před levou a dotkne se špicí pole C (váha těla je na levé noze v poli B).
   b1: Pravá noha uskočí z pole C zpět do pole A (došlápne na celé chodidlo - váha těla spočívá plně na ní), levá noha se uvolní.
   b2: Překříží levou před pravou nohou a dotkne se levou špicí pole D (váha těla je na pravé noze v poli A).
3. takt - a1: Levá noha uskočí zpět z pole D do pole B (došlápne na celé chodidlo - váha těla spočívá plně na ní), pravá noha se uvolní a na a2: překříží před levou nohu a dotkne se špicí

pole C (váha těla je na levé noze v poli B).
b1 a b2: b1 a b2 = 1. taktu.
Takto se tančí až do konce přehrávky (do konce 8. taktu).

Hudba opakuje nápěv písně v ještě rychlejším tempu.

Tanečník přeskakuje rovněž v rychlejším tempu překřížené slámky tak, že v 1. taktu a) poskočí na levé noze v poli B a pravou nohou se dotkne špicí země obvykle poněkud opožděněji v poli C. V 1. taktu b) pak přeskočí opačnýma nohama: odrazem do výšky pravá noha se vrací do svého původního pole A (je na celém chodidle) - váha těla spočívá na ní. Levá noha překříží o něco opožděněji nohu pravou a dotkne se špicí země v poli D. Takto přeskakuje tanečník až do konce přehrávky.

Při dalších přehrávkách může hudba ještě více zrychlit tempo. Slámečková, nazývaná v místech kde byla zapsána (Hovorany) doškářská, je tancem obratnosti a často soupeřili dva i více tanečníků, kdo déle vydrží slámky přeskakovat, aniž poruší kříž ze slámek.

II. Slámková ze Šardic.

Doškářská z Hovoran a slámková ze Šardic se tančí na stejný nápěv a stejnou píseň. V Šardicích je však poněkud jiné provedení.

CH položí slámky křížem přes sebe tak, že vytvoří kříž na koso (šikmo). Položením slámek šikmo před sebe se vytvoří před H čtyři kosá (trojúhelníková) pole. Před CH je pole A (CH v něm stojí oběma chodidly). Vpravo je pole B, vpředu před A pole C, vlevo pole D.

Postup tance.

CH zpívá taneční píseň. Při zpěvu buď stojí nebo překládá nohy postupně z jednoho pole do druhého takto:

1. takt - a: Ve stoji na levé noze v poli A zvedne pravou nohu a dotkne se křížem špičkou země v poli D.
   b: CH zvedne pravou nohu z pole D a shora se jí dotkne špičkou země v poli C.
2. takt - a: CH zvedne pravou nohu z pole C a dotkne se špičkou země v poli B.
   b: CH zvedne pravou nohu z pole B a došlápne plochou celého pravého chodidla zpět do pole A vedle levé nohy.

3. - 4. takt = 1. - 2. taktu, ale nyní překládá CH ve stoji na pravé noze levou nohu. která se dotýká špičkou země v 1. taktu - a: v poli B.

b: v poli C, ve 2. taktu - a: v poli D, v b: se vrací do původního postavení v poli A vedle pravého chodidla.

Pohyby taktů 1. - 4. se ještě jednou opakují. V závěru 8. taktu tanečník stojí na obou chodidlech v poli A.

Hudba opakuje nápěv k tanci v rychlejším tempu.

Tanečník střídá skoky roznožmo v rovině čelné (pravá noha v poli B. levá noha v poli D) se stojem rozkročmo v rovině bočné, poprvé pravá noha vpředu v poli C, levá vzadu v poli A. Následuje znovu poskok roznožmo v rovině čelné (pravá noha v poli B. levá v poli D) a poskok v rovině bočné, nyní levá noha v poli C vpředu, pravá noha v poli A vzadu. Tyto poskoky se v uvedeném pořadí střídají stále dokola (každý poskok se provede na jednu dobu). b: 1. takt - Roznožmo v rovině čelné. b: roznožmo v rovině bočné - pravá noha vpředu

2. takt: Roznožmo v rovině čelné jako v 1. taktu a (pravá noha v poli B, levá noha v poli D).

b: Roznožmo v rovině bočné, levá noha vpřed v poli C a pravá vzadu v poli A.

Pozn.: Někteří tanečníci si pořadí skoků pozměňují tak, že začínají skokem do postoje roznožmo v rovině bočné - 1. doba taktu pravá noha vpřed, v 2. době taktu do postoje roznožmo. Tempo může hudba stále zrychlovat, pokud tanečník stačí v rytmu skákat přes slámky anebo kříž ze slámek nerozkopne.

III. Doškářská z Hovoran (obměna variantu hovoranského)

Tančí se stejně jako doškářská I. (přeskakování slámek přes kolmý kříž). Rozdíl je pouze v tom, že přes kolmo položený kříž přeskakují současně dva CH proti sobě postaveni čelem k sobě. Mezi nimi leží slámka č. 1 a mezi chodidly jim prochází slámka č. 2. Pohyby při zpěvu a skocích si střídavě uvolňují místo, kam tanečník dosáhne špičkou chodidla. Začínají oba pravou nohou.

Tančí a hrají členové souboru Zavádka z Čejkovic, nejdříve Josef Šťavík (1963) a Radek Latík (1968), pak také Jan Konečný (1968), Radek Konečný (1967), Jiří Opluštil (1964), Radek Špára (1973) a Marek Trávníček (1974), muzika jako v I. 7.

J. PODLUŽÍ A TANCE MORAVSKÝCH CHORVATŮ (0:30.50)

O tancích na Podluží

Podluží se rozkládá v úrodném rovinatém kraji od Hodonína až po Břeclav a odtud dále až k Lednici a Valticím. V nejjižnějším cípu země u soutoku Moravy s Dyjí je Podluží vklíněno mezi Slovensko a Rakousko. Podluží se dělí na Horní a Dolní. K typickým podlužáckým obcím Horního Podluží patří Lužice, Dolní Bojanovice, Mikulčice s Těšicemi, Starý Poddvorov a Josefov s Prušánkami. Na Dolním Podluží je to pak Moravská Nová Ves s Hruškami a Týncem, Kostice s Tvrdonicemi, Stará Břeclav s Lanštorfem-Ladnou a stará hraniční osada Lanžhot. Další obce: Poštorná, Charvalská Nová Ves a Hlohovec, osazené v 16. století Chorvaty postupně splynuvšími s domácím obyvatelstvem, patřily až do roku 1918 k Dolním Rakousům. Od tohoto roku se řadí jako součást Moravy k širšímu Podluží.

Podlužácký region se však v minulosti rozprostíral i na pravém břehu hraniční řeky Dyje na území Dolních Rakous, kde k němu patřily obce Pernitál, Ranšpurk-Havranohrad, Cáhnov a další obce až k Suchým Krutám na Moravském Poli. V těchto obcích podnes část obyvatelstva mluví, jak sami říkají "moravsky". Pro zvláštnosti ve výslovnosti je Podlužáci nazývají "ondzáky". Hranice nebyla až do druhé světové války překážkou ve stycích podlužáckých obcí Lanžhota, Tvrdonic, Kostic, Staré Břeclavi a Poštorné s Pernitálem (Bernhardsthal), Ranšpurkem (Rabensburgem) a Cáhnovem (Hohenau). O hodech sem zajížděly pravidelně vozy s hodovou chasou z Moravy přes dřevěné, válkou později zničené mosty, v blízkosti Pohanska, aby si pod hodovou májí zaskákali hošije a "zagrepčili" před muzikou, popřípadě zatančili vrtěnou, jako je tomu podnes na podlužáckých vesnicích. Po obou stranách řeky Dyje a v celém Pomoraví od Hodonína až po Břeclav a dále k Valticím a Lednici žili Slováci, kteří měli stejný kroj, písně, hudbu, zvyky a tance.

Taneční repertoár na Podluží tvoří několik vývojových vrstev. K nejstarším a nejpůvodnějším podlužáckým tancům patří hošije s vrtěnou a verbunk-čardáš. Zatím nejstarší dostupné zprávy o nich nalézáme v různých pramenech od začátku 19. století. Jsou z let 1808 a 1811 (J. Á. Zeman), 1819 (farář Josef Bohuňovský

z Hasprunu u Ranšpurku) a pak s menším odstupem až z let 1836 (zpráva z drnholeckého panství brněnskému hejtmanovi). 1845 a 1848 (obě z pera A. V. Šembery). Uvedené zprávy se týkají jak tance z vlastního Podluží, tak z dolnorakouských vesnic a z chorvatských vesnic Frélichova (Jevišovky), Dobrého Pole a Nového Přerova na panství drnholeckém u Mikulova. Popisy zmíněných autorů jsou až na menší odchylky stejné. Tance jsou uváděny bez názvu, pouze u Šembery se objevuje označení "tanec slovenský, oblíbený i u Chorvatů". Tím ovšem nemíní vlastní název tance. Z popisu je patrno, že nešlo o jednotlivé od sebe oddělené tance. Tanec se skládal ze dvou částí: ze samostatného vyskakování chlapce před muzikou na předem předzpívanou příslušnou píseň, kterou muzika opakovala k tanci. Chlapec při výskocích co možná nejvyšších tleskal pravicí na pravou patu. Když poskákal, pokynul dívce a v druhém dílu tance se s ní několikrát otočil na místě jedním i druhým směrem. Nakonec ji vyzvedl a v závěru tance s ní společně na místě poskočil. Ostatní tanečníci stáli v půlkruhu kolem něho a při výskocích mu do taktu tleskali. Někdy se objevovaly mezi skoky chlapce zvláštní ozdobné poskoky, podupy nebo břinkání "krajovicemi", tj. podkůvkami a mezi vířením dvojice společné podupy chlapce a dívky. J. A. Zeman, vrchnostenský úředník v Lednici, popisuje při zahájení tance při tanečníkově vyskakování do výšky samostatné otáčení dívky na místě. K tomu všemu vyhrávala hudba složená z velkých gajd a dvojích houslí. Její partituru zaznamenal Josef Bohuňovský v Ranšpurku. Tento starobylý pěvecko taneční projev, který byl v čtyřicátých letech minulého století zaznamenán také ve Velkých Pavlovicích a na Kyjovsku, doznívá v původní formě kolem 50. let minulého století. S ním je uváděn jak z Podluží, tak z Dolních Rakous a u Moravských Chorvatů ještě bohatýrský zápas chlapců "o kosířek", který přežíval na Podluží hluboko do 20. století a podnes je znám jako chlapecká hra "za pase"..

Začátkem druhé poloviny 19. století se původní podlužácký a chorvatský skočný tanec, zakončený zavířením dvojice na místě, začíná štěpit ve 2 samostatné tance: mužský tanec prestižního rázu zvaný skok, do skoku, od predka, hošije. Druhým tancem je párový točivý tanec vrtěná, zvaný též moravská, vrťák, vrtění, vrcená. Ke každému tanci se zároveň vyčleňuje samostatný písňový fond. Tak František Bartoš ve své sbírce Nové národní písně moravské, která vyšla v Brně 1882, má oddíl písní Do

skoku (tj. k hošijím - používal zde tedy ještě staršího označení) a oddíl písní k vrtěné. V úvodu ke každému oddílu nastiňuje i charakteristiku každého z uvedených tanců. Obzvláště výstižně vykresluje vrtěnou - podlužácký protějšek kyjovských slovenských, v díle Lid a národ v roce 1885: "Nejoblíbenějším tancem bývala stará domácí "vrtěná". Který tanečník si právě zaplatil, zazpíval si svoji píseň, hudba ji podchytila, tanečník kývl si na svoji dívku a otáčel se s ní rychlým tempem na jednom takměř místě; ostatní tanečníci následovali jeho příkladu".

Později se stala vrtěná součástí tzv. sóla. tj. svity tanců valčík, polka, vrtěná (někdy se vkládala ještě rychlá polka). V této podobě se tančí vrtěná jako závěrečný tanec sóla podnes. Hošije se uchovaly v obřadní podobě o hodech, kdy je tančí jednak hodová chasa pod májí, jednak přespolní chasy a konečně i ženáči. Jednotliví chlapci předstupují na vyzvání stárka, který jim současně předává tzv. "předek" před muziku, zazpívají si každý svoji píseň a po několika tanečních cifrách skáčí do výšky. Ostatní chlapci v neuzavřeném kruhu jim do taktu tlesklají. Hošije bývají uvedeny hudební intrádou a při střídání skakounů hraje hudba zvláštní mezihru.

S podlužáckým verbunkem-čardášem nebo tzv. grepčením či cifrováním se setkáváme až v pramenech z 80. let minulého století. Tak Jan Herben při popisu hodů v Hlohovci píše roku 1882 ve Světozoru: "Cifrování je tanec v nejširším slova smyslu. Tančí se totiž celým tělem. V taneční škole by ovšem nebylo lze se mu naučit, neboť cifrování ponechává se obratnosti, zručnosti, eleganci, vynalézavosti a rozmaru každého tanečníka. Jakmile hudebníci zahrají pochod, chasa cifruje při něm. Poskakuje, hopkuje, pohazuje hlavou, točí se na podkovce, tleská do rukou, vrtí se, luská prsty, výská; nebo chytnou se dva, tři za ramena, jako když Srbové tančí kolo, dupkají spolu a jeden s druhým pohybuje se v nejrozmanitějších obratech, způsobech a nápadech - vše harmonicky, avšak ladně a vkusně..." "Chlapci, ještě než chodí do školy, umějí cifrovat..." Toto Herbenem tak barvitě a výstižně popsané cifrování chlapců při muzice je vlastně předchůdcem podlužáckých "verbunků", tančených na písně novouherského typu.

Verbunk-čardáš-grepčení patří dnes k nejpopulárnějším tancům na Podluží. "Cifruje - verbuje - grepčí se" při všech příležitostech, nejvíce o hodech pod májí, a je dokonce několik

druhů těchto verbunků. Nejčastěji se tančí obyčejný verbunk, který chlapci nejprve předzpívají. Pak hudba opakuje nápěv a v průběhu hry jej dvakrát zrychlí. Tanečníci tančí. Každé tempo má své figury. V počátečním tempu jsou známé pomalé náklekové figury, tzv. "válání". V rychlém tempu se pak přejde do rychlých, drobnějších figur - "grepčení". které jsou prokládány vysokými skoky, výskoky s obraty, švihy nohou a odzemky. Proslulý lanžhotský verbíř Bartoš-Babiňák, za války žijící v Anglii měl v tanci 30 různých figur. Průměrný tanečník jich dříve tančíval kolem 12.

Trnavský verbunk, zkráceně trnava je podle informátora Haládího ze Staré Břeclavi pojmenován podle začátku taneční písně: Do Trnavy, do Trnavy, došli chuapci z Moravy. Začíná zvláštní hudební intrádou a základní nápěv je obohacen ještě mezihrou. Je to slavnostní druh verbunku a figurálně začínal váláním, pak drobnějšími ciframi tančenými na mezihru. V další části taneční kompozice se rozvine do prudšího tempa a ukončí stejně jako na počátku váláním prokládaným občas otočením ve vzpřimu a závěrečným poskokem. Ještě je třeba zmínit se o "husarském" verbuňku, kterému se chlapci z Kostic prý naučili při noční pastvě koní na loukách u řeky Moravy od kamarádů z Brodského (podle Jakuba Darmovzala z Kostic, nar. kolem r. 1870). Ke starší vrstvě tanců patří na Podluží ještě některé tance spojené s obřady svatebními, hodovými a s fašankem. Ze svatebních tanců je to tzv. slavíček (Zazpívaj, slavíčku), tančený po příchodu z oddavek před domem nevěstiným na způsob vrtěné. V tomto tanci se vystřídají s nevěstou družba, starší družička, starší mládenec atd., až teprve v závěru tančí nevěsta se ženichem. Vrtěná se v průběhu svatby objevovala v obřadním zarámování několikrát, ať už v tzv. svatebním sóle, anebo v sóle kuchařek s družbou a také při tanci s očepenou nevěstou, anebo zastara při tanci družby s nevěstou na stole při tzv. vyváďání nevěsty (srov. I. A. Zeman, Die Hochzeitfeierlichkeiten der Podluzaken, Taschenbuch für Mähren und Schlesien, Brünn 1808). Ke svatbě a podobně někdy k fašanku se pojil tanec zvaný podle Kopeckého Podlužácké svatby "hejnom" neboli "kot", řetězový tanec, při němž se pobíhalo po celé dědině a prováděly se různé žerty, včetně probíhání dvojic branami od zadního konce ke předu. Po skončení kota pak tanečníci vedení družbou utvořili na návsi kolo a zatančili na způsob jihoslovanského kola podle

písně Já su černý Jan. Protějškem hanáckoslováckých zavádek byla v Těšících a Lužicích fašanková hanácká, při které se podle písně Co to máš Hanačko... zaváděla krokem podobným zavádkovému kroku hanáckých Slováků děvčata ke stolu, kde skládala potom, podobně jako na Kyjovsku, při "skládce" svůj peněžitý příspěvek na úhradu fašankových výloh. K fašanku patřil kdysi po celém Podluží rozšířený tanec "na dyně", při kterém tanečníci v držení ke kolovému tanci zavřeném tančili prudký obkročák a snažili se spadnout na zem.

Taneční zábava byla vyplňována množstvím tanečních her chlapeckých jako vařajková, zaječí, žabská, liskaná a metlářská s tzv. "valacinou". Děvčata v Lanžhotě zase tančívala kdysi slámečkový. Ze společných tanečních her u muziky byl oblíbený ovčák, Černý Jan - palicová, hubičková a dívčí taneční hra "Červená, bílá růžičko". Množství figurálních tanců dvojicových (řeznická, židovská, trcpolka, Naša Marína, ševcovská, šotyška) i trojicových (jatelinka) spolu s polkami, třasáky, valčíky, tajči a mazurkami vyplňovalo běžný taneční repertoár i při různých výročních a rodinných příležitostech (o fašanku. o svatbě, o hodech atd.).

Jako hudební doprovod v nejstarších zprávách byl uváděn vždy gajdoš a dva houslisti. Později hrávala hudba hudecká nebo štrajch. Cimbál pronikl na Podluží až později. Nejčastěji nyní doprovází běžný tanec včetně verbunku, vrtěné, hošijí atd. dechovka, která zapadla funkčně do současného vesnického života.

J. 1 VRTĚNÁ Z HLOHOVCE U BŘECLAVI
(0:30.56)

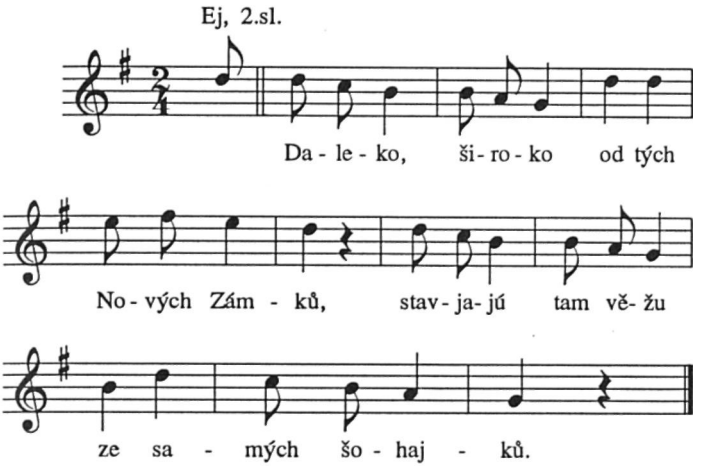

Ej, mojého, miłého,
na sám vršek dali,
złatú kopulenku
z něho udělali.

Vrtěná se tančívala původně jako samostatný tanec. Postupně se stala závěrem tzv. sóla, tj. jako poslední tanec v sérii valčík - polka - třasák - vrtěná. Vrtěná se skládá se ze dvou částí:

I. Předzpěv taneční písně - vždy jedné sloky.

II. Víření dvojice na místě pravými a levými boky u sebe směrem vpřed i vzad, obohacené na začátku, někdy mezi tancem nebo v závěru, střídavým napínáním a krčením spojených paží tanečníků ve stoji čelném proti sobě.

Popis jednotlivých tanečních figur a kroků:

I. Zpěv taneční písně

Zpívá CH. Dvojice stojí vedle sebe, D pro pravici CH (nedrží se). CH má ruce opřeny o boky, D složí ruce vpředu ve výši pasu

pod pentlemi uvázanými nahoře u krku. CH zpívá první sloku vybrané taneční písně. D stojí v klidu a čeká až CH dozpívá. CH stojí v mírném stoji rozkročném, obvykle rovněž v klidu. Někdy se CH mírně pohybuje v rytmu zpívané písně přenášením váhy těla z jedné nohy na druhou ve stoji snožmo a s mírným natáčením trupu vpravo a vlevo stranou. Občas zvedne pravici nebo levici v gestu.

Hudba (nyní dechovka) přehrává předzpívaný nápěv k tanci 2x v rychlejším tempu.

1. přehrávka nápěvu:

1. - 5. takt: Dvojice se otočí čelem k sobě. CH napřáhne k D obě ruce dlaněmi vzhůru. D mu do nich vloží své ruce hřbety vzhůru. V tomto držení v každém taktu natáhnou oba na a) pravou ruku k levému rameni svého protějšku a levou ruku skrčí. Na b) výdrž. Spojené paže jsou asi ve výši ramen.

2. takt = 1. takt, ale naopak.

3. - 4. takt = 1. a 2. takt.

5. takt = 1. takt.

6. - 10. takt: Dvojice se postaví pravými boky k sobě, uchopí se k víření (CH obejme D oběma rukama kolem trupu, D mu položí ruce ze stran přes ramena). V tomto postavení a držení víří až do konce 10. taktu. Při víření vykračuje vnitřní (pravá) noha.

1. takt - a: CH i D vykročí pravou nohou po obloučku vpřed (špička vytočena mírně doprava) a nohu v koleně povolí.
b: Zhoupnutím z pravé nohy se nadnesou a dokročí na vnější nohu vpřed před nohu pravou.

V 10. taktu se podřepem otočí na pravé noze o 180° vpravo a v závěru se nadnesou a dokročí současně na levou nohu.

Nyní jsou postaveni levými boky k sobě a v taktech 11. - 15. víří doleva, (vykračuje levá - vnitřní noha s podřepem v 1. době taktu. Ve 2. době taktu se dvojice nadnese a dokročí vnější - pravou nohou před nohu vnitřní.

16. takt: Dvojice se jedním krokem víření otočí do protisměru o 180° vlevo.

17. takt: Pravými boky k sobě udělají jeden vířivý krok pozpátku - couvavě.

18. takt: Jedním krokem jako při víření s podřepem na začátku se přetočí opět levými boky k sobě a asi jedním nebo dvěma kroky dokončí víření v postavení levými boky k sobě směrem vpřed. Vykračuje levá noha.

Pozn. k výkročné noze při víření: Na počátku víření doprava vykračují oba pravou nohou (vnitřní nohou s podřepem). Po přetočení levými boky k sobě (po přetočení ve 2. době taktu) pokračují při víření doleva levou nohou s podřepem, pak se přetáčejí nakročením na levou nohu s podřepem o 180° pravými boky k sobě tak, že na 2. dobu dokročí na pravou nohu - vnitřní. V postavení nyní pravými boky u sebe v jednom taktu víří pozpátku tak, že vykročí oba vnější nohou (levou) vzad s podřepem mírně zkřižmo za druhou nohu a přetáčejí se s nadnesením ve 2. době zpět o 180° doleva. Nyní jsou opět levým bokem u sebe. Víření dokončí v postavení levými boky u sebe směrem vpřed, vykračuje levá noha vpřed s podřepem.

V závěru víření se dvojice pustí, D zůstane na svém místě vpravo jako na začátku, CH se postaví do mírného stoje rozkročného (rozšafného) před muziku a zpívá s podobným projevem jako u 1. sloky druhou sloku písně (hudba při jeho zpěvu mlčí).

Podobně jako při 1. přehrávce tančí i na 2. přehrávku předzpívaného nápěvu. Po skončení tance zvolá CH: "Muziko, úvratí!" Hudba opakuje ještě jednou nápěv k tanci a tanečník tančí podobně jako prve. Starší tanečníci měli zafixovány určité taneční postupy při obratech atd. Při rychlém přetáčení z postavení levými boky u sebe v jednom taktu pozpátku doleva o 180° nakročí tanečnice v 1. době taktu levou nohou vzad za pravou nohu s podřepem (je pravým bokem u tanečníka) na b) došlápne ve stejném postoji na vnitřní pravou nohu s nadnesením do polovýponu. V dalším taktu přetočením na pravé noze doprava o 180° nakročí dopředu levou nohou s podřepem, dvojice levými boky u sebe, a na druhou dobu nakročí s mírným nadnesením na vnější - pravou nohu. Tanečník podobně jako tanečnice. V závěru tanečník poděkuje tanečnici plácnutím své pravé ruky do její pravé dlaně.

Tančí a hrají František Kašník (1931) a Ludmila Kobzíková (1943) z Hlohovce u Břeclavi, hraje Zlaťulka z Lanžhota kapelník Petr Straka (1958) 1. křídlovka, František Straka (1956) 2. křídlovka, Peter Okasa (1973) 1. tenor, František Zahradník (1963) 2. tenor, Josef Smetana (1976) Es klarinet, Vladimír Štvrtecký (1960) B klarinet, Rostislav Toman (1959) Es trubka, Josef Jágrik (1968) B trubka, Peter Ondriska (1968) trubka obligát, František Sedláček (1957) kontrabas a Rostislav Kroupa (1963) bicí.

J. 2 VRTĚNÁ Z LANŽHOTA
(0:32.27)

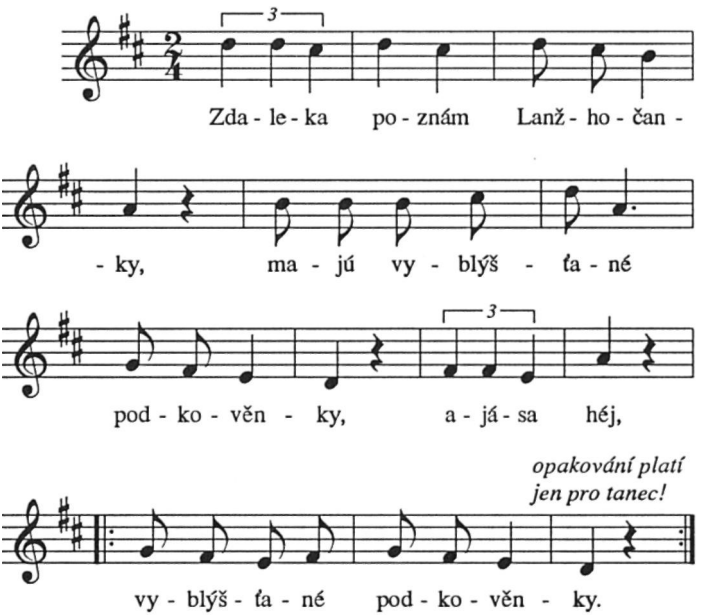

Povyšívaná každá cełá,
barvú, tulipánem, jabúčkama,
ajása héj, tulipánem, jabúčkama.

Ej, keď slunéčko pěkně svítí,
Lanžhočanky sú jak v lúce kvítí,
ajása héj, Lanžhočanky sú jak kvítí.

V podání mladší generace se tančí lanžhotská vrtěná svižněji a rychlejšími kroky s méně hlubokými podřepy než u generace starší.

Tanec má dvě části:

I. Zpěv taneční písně (zpívá se po jednotlivých slokách), zpívají chlapci (někdy se k nim připojí i dívky).

II. Víření. Rychlými běhovými krůčky, někdy s náznakem mírného podřepu na vnitřní noze, nejčastěji v postavení pravými boky u sebe vpřed i vzad. Na začátku tance jsou obvykle vkládány před víření natřásavé pohyby CH i D spojenými pažemi ve stoji čelném proti sobě.

Popis jednotlivých tanečních kroků a figur:

I. Zpěv 1. sloky taneční písně

Dvojice stojí v kruhu kolem máje, D po pravici CH zavěšena levou rukou do jeho pravé pokrčené paže, pravice D připažena. CH volnou levicí občas při zpěvu gestikuluje (při gestu bývá často ruka zalomena v lokti, prsty a dlaně vzhůru). Při zpěvu stojí obvykle tanečníci v klidu, jen někdy je patrný sotva znatelný pohyb (mírné natočení CH při zpěvu, náznak přenesení váhy těla z nohy na nohu ap.)

II. Hudba opakuje nápěv k tanci v rychlém tempu

Dvojice se postaví čelem proti sobě. Na začátku tance D předstoupí před CH nebo on si ji před sebe obloučkem předvede. Ve stoji čelném proti sobě se uchopí za obě ruce vzpažmo, ruce až ve výši hlavy. D má ruce hřbety nahoru. CH ji drží zespod zlehka prsty za její ruce.

1. - 8. takt: Tanečník i tanečnice v každém taktu napínají k svému protějšku s dvěma limity pravou ruku k levé straně hlavy svého protějšku (první takt) a rovněž dvěma lehkými limity levou ruku k pravé straně své hlavy. Přitom se zlehka natáčejí ve směni pohybu paží. Toto natáčení se někdy přenáší i na kyčle a na nohy. D však většinou stojí v klidu. Někdy tímto potřásáním se rozestoupily páry z těsnějšího postavení v kruhu do prostoru, takže tanečník před sebou vedl tanečnici (v každém taktu postoupili jedním krokem vpřed-CH vpřed, D vzad). Jestliže natahuje pravou ruku CH vpřed, vykročí pravou nohou vpřed a D levou nohou vzad.

9. - 16. takt: Víření dvojic v postavení pravými boky u sebe. CH uchopí D pravou rukou kolem pasu, levou ruku pokrčenou mírně v lokti otočí dlaní mírně vzhůru. D mu položí levou ruku přes jeho pravé rameno a pravou ruku hřbetem vzhůru vloží do jeho nastavené levé dlaně. V tomto postavení pravými boky u sebe víří libovolný počet taktů (řídí se to obvykle nápěvovými frázemi) vpravo kolem - oba čelem vpřed. Vykračuje nejčastěji vnitřní noha. Krůčky jsou rychlé, krátké, našlapované vnitřní nohou na celé chodidlo, někdy s náznakem mírného ostřejšího podřepu. Krok vnější nohou se provede poněkud lehčeji než vnitřní nohou, s mírným nadnesením. Někteří tanečníci se otáčejí obyčejnými rovnými kroky vpřed bez náznaku podřepu. Na konci nápěvové fráze ve 2. době taktu dokročením vnější nohy zastaví víření a od dalšího taktu ve stejném držení a postavení (pravými boky u sebe) se otáčejí pozpátku kolem společné osy. Opět vykračuje vnitřní noha (pravá), levá noha mírně zakračuje za nohu pravou. Směr víření se může takto několikrát vystřídat. Pak se dvojice zastaví na místě, kde skončilo zpívání, D se zavěsí do CH a následuje další sloka písně. Po ní se opět tančí jak je nahoře uvedeno.

Zajímavým detailem při držení dívky chlapcem je vložení krajkového nebo vyšívaného šátečku dívkou při nátřesech do pravé ruky chlapcovi, který pak dívku obejme tak. že ji položí za záda ruku, ve které má rozprostřen jí podaný šáteček.

I když některé dvojice jdou úplně rovně bez podřepu rychlými krůčky, přesto celá postava při tanci pulsuje. Toto pulsování asi působí vznosné držení tanečníků, vytažení se poněkud z pasu a určité našlapování střídavě na vnitřní a vnější nohy, kterým se postava mírně rozechvívá. Přispívá k tomu i charakter dechové hudby. Takto se tančí až do konce. Tanečník si může zvoláním "úvratí" vynutit opakování tance. Lze říci, že při vrtěné tančené soudobou lanžhotskou chasou se objevují dva stylové principy:

a) Víření s náznakem podřepu v první době taktu a zpětné mírné nadnesení ve druhé době taktu (určitý druh houpavého pohybu). V tomto druhu víření u některých tanečníků nebo tanečnic někdy vyznívá krok vířivý jako krok s přísunem vnější nohy.

b) Otáčení kroky stejného charakteru, spíše rovnými bez podřepů, krátkými, našlapovanými na celé chodidlo. V tomto případě při každém kroku je patrný mírný kmih hlavy, paží i trupu tanečníků.

Tančí chasa z Lanžhota 1. stárek Jaromír Šulák (1971) a Lucie Baťková (1977), 2. stárek Jiří Sedláček (1972) a Marie Tučková (1976), Jiří Bartoš (1969) a Radka Uhrová (1977), Josef Gajda (1970) a Anna Kosková (1978), Luděk Prajka (1974) a Martina Uhrová (1976), Milan Svačina (1974) a Vlasta Uhrová (1977), Pavel Uher (1970) a Alena Svačinová (1974), muzika jako v J. 1.

J. 3 VRTĚNÁ I Z TVRDONIC
(0:34.42)

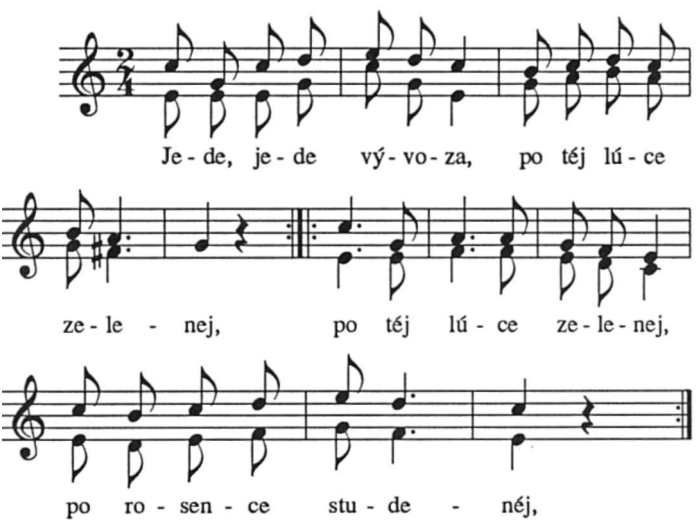

[: Jede, jede k hájíčku,
natrefil tam Aničku, :]
[: natrefil tam Aničku,
ona žala travičku. :]

[: Ej, Aničko, Aničko,
proč si taká červená, :]
[: proč si taká červená,
jak růžička saděná.:]

Tanec má dvě části:

I. Předzpěv taneční písně (zpívá duo muž a žena, dvojhlasně). Dvojice stojí při zpěvu klidně, nedrží se, CH doprovází zpěv náznakem rytmického pohybu. Dvojice přednáší zpěv s neokázalou gestikulací a s hlubokým vnitřním prožitkem.

II. Víření dvojice. Cimbálová hudba přehrává píseň k tanci v rychlejším tempu. Dvojice zahajuje víření natřásavými pohyby pokrčených paží asi ve výši hlavy podobně jako v Lanžhotě (v každém taktu dva nátřesy). Při natřásání paží se dvojice natáčí mírně horní částí těla ve směru napínané paže.

Víření se provádí v postavení pravými i levými boky u sebe, stále směrem vpřed, svižně, živě a rychle, ale velmi jemným krokem. Při postavení pravými boky u sebe vykračuje vnitřní - pravá noha. Tanečník jakoby vířil s náznakem přísunného kroku, vnitřní noha při 1. době taktu lehce zapéruje v koleně směrem dolů a ve 2. době taktu při přísunu levé nohy k noze vnitřní se celá postava odpéruje mírně nahoru. Tanečník jako by byl osou otáčení, kolem kterého lehce obíhá tanečnice. D obíhá okolo CH jemnými krůčky s mírným akcentem na výkročnou pravou nohu. která došlápne celým chodidlem na zem. Levá noha předkračuje při víření mírně vpřed před pravou nohu, mírně nadlehčena patou od země. Držení při víření: CH obejme D pravou rukou kolem pasu. D mu položí levici ohnutou v lokti přes jeho pravé rameno. Pravou ruku položí D na jeho levé rameno shora. CH položí svoji levici volně přes její pravou paži.

V 1. taktu další fráze se švihem přetočí o 180° dovnitř k sobě, na druhou dobu výdrž. V dalších taktech pak víří stejnými kroky jako prve v postavení levými boky u sebe. Při víření doleva v

první době taktu CH i D našlápnou celým chodidlem na zem bez podřepu a ve druhé době taktu mírně posunou vnější nohu vpřed do polovýponu. (pata zvednuta nad zemí). V závěru tance tanečník tanečnici poděkuje plácnutím své pravé dlaně do její nastavené pravé dlaně, kterou přidržuje levou rukou zespod.

Pozn. ke stylu a celkovému provedení tance: Tanec působí stylově neobyčejně uceleně a vyrovnaně s vnitřním klidem a pohybovou ukázněností. Všechny pohyby jsou velmi přesné a přechod z jedné figury do druhé nenásilný. Celkový projev je neobyčejně skromný, o to však působivější.

Tančí Jaroslav Tuček st. (1947) a Milena Hrabělová (1953) z Tvrdonic, hraje Muzika Jožky Severina z Kostic, Jan Blažek (1959) primáš, František Čekal (1947) a Josef Severin ml. (1976) housle-terc, Josef Severin st. (1947) viola-kontr, František Šulák (1943) cimbál a Jaroslav Tuček ml. (1973) kontrabas.

J. 4 VRTĚNÁ II Z TVRDONIC
(0:38.01)

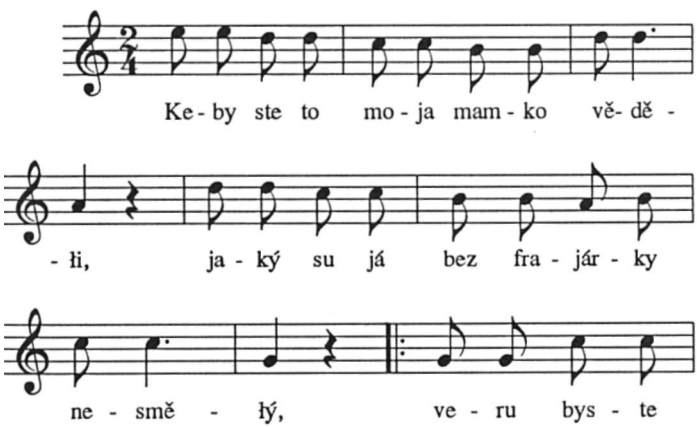

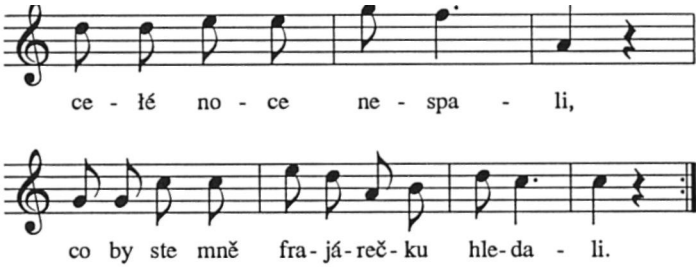

Moja milá zadrímała, já sem spał,
volakdo mně za širúčkem pérko vzał,
[: aj, to było z pěknéj modréj fijáłky,
škoda mojéj starodávnej frajárky.:]

Tentýž tanec ze stejné obce v podání mladší generace.

Pohyby při zpěvu i celkový projev vychází z písně, která prozrazuje příbuznost s písní slovenskou.

Vlastní tanec vychází ze stejného pohybového principu jako u první dvojice. Na přehrávku v rychlejším tempu se dvojice postaví čelem proti sobě a zahajují nátřesy (dva v každém taktu) pokrčených spojených paží ve výši hlavy, při kterých se natáčí oba tanečníci celou horní polovinou těla ve směru napínané paže. Víření se tančí oběma směry v postavení pravými i levými boky u sebe krokem přísunného rázu:

1. takt - a: Oba tanečníci vykročí vnitřní nohou v postavení pravými boky u sebe, levou v postavení levými boky u sebe.

   b: Provede se přísun vnější nohy k noze vnitřní po přední části chodidla s odpérováním i vnitřní nohy nahoru. Přetočení do opačného směru se provede nakročením na vnitřní nohu s podřepem v 1. době taktu, přetočením a přísunem levé nohy ve 2. době taktu.

Držení při víření jako u první dvojice. Osa otáčení je uprostřed mezi oběma tanečníky. CH občas při víření uvolní D vnější rukou, kterou zvedne do gesta současně se zajucháním.

Při zpěvu se někdy dvojice drží za vnitřní ruce a mírně se pohupuje v rytmu zpívané písně. Jindy stojí volně vedle sebe. Při úvratích, při počátečních houpavých pohybech paží, vkládá do nich pouze jeden zhup.

Tančí Rudolf Tuček (1960) a Renata Zháňalová (1976) z Tvrdonic, muzika jako v J. 3.

J. 5 VRTĚNÁ III Z TVRDONIC
(0:40.48)

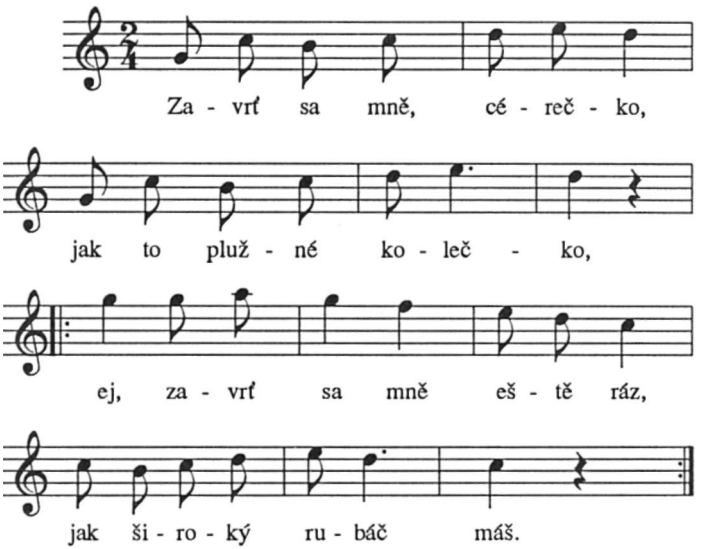

Široký je, široký,
šiła sem ho tri roky,
[: ej, široký je velice,
šiła sem ho k muzice.:]

Nehleď, šohaj, na krásu,
ošidíš sa do rázu,
[: ej, nehleď, šohaj, na líce,
ošidíš sa velice. :]

Tentýž tanec ze stejné obce v podání střední generace. Postup tance je stejný jako u předcházejících tanečníků.

Popis jednotlivých tanečních kroků a figur:

I. Zpěv taneční písně

Obvykle zpívají muži. Později se začaly na Podluží připojovat ke zpěvu před vrtěnou i ženy. Někdy na způsob dua dvojhlasně, jindy dokonce se střídá žena s mužem v předzpěvu, zvláště jde-li o text, kterým si dvojice navzájem odpovídá (pěvecký dialog). Tato poslední forma se ujala hlavně v podání scénickém a přenesla se i na vystupování v rámci regionálních slavností na Podluží. Zpěv doprovází, tak jako i později tanec, cimbálová muzika.

Postavení dvojice i pohybový projev při zpěvu:

D stojí po pravici CH, drží se za vnitřní ruce v připažení. D vnější ruka v připažení, CH vnější rukou při zpěvu gestikuluje v určitých momentech, jakoby chtěl gestem zdůraznit obsah zpívané písně. D stojí při zpěvu v postoji snožném, CH v postoji mírně rozkročném. V rytmu zpívané písně se zlehka natáčejí v lichých taktech mírně zevnitř (spojené paže téměř v klidu), v sudých taktech se pak k sobě mírně přivracejí obličejem. Nejde tedy o zcela stereotypní pohybový projev, ale o pohyby do určité míry přizpůsobené dramatizujícímu pojetí písně.

II. Hudba přehrává nápěv předzpívané písně jedenkrát

Dvojice se na začátku přehrávky natočí čelem k sobě, uchopí se za obě ruce asi ve výši pasu (D má otočeny ruce hřbety vzhůru, CH hřbety dolů), CH drží D za ruce zespodu. Z tohoto postoje a držení v taktech 1. - 5. dvojice spodním obloukem střídavě napíná a pokrčuje levou paži k pravému rameni svého protějšku a naopak, druhou paží obdobně, v každém taktu jeden houpavý pohyb (spodní oblouk při zhoupnutí paží sahá asi do výše pasu). Pohyby pažemi "hačky - pačky" doznívají i v rytmickém jemném pohupování, které se přenáší do trupu, někdy až do mírného náznaku hmitu v kolenou. Současně se dvojice natáčí ve směru napínané paže. V 6. - 11. taktu dvojice víří na místě kolem společné osy krokem s přidřepáváním na vnitřní výkročnou nohu v první době každého taktu, zhoupnutí je plynulé, vláčné. Ve druhé době taktu pak pokrčená noha odpéruje a vnější noha provede krok vpřed s mírným nadnesením (noha došlápne na přední část chodidla mírně vpřed).

V dalších pěti taktech dvojice víří doprava v držení: CH uchopí D pravou rukou kolem pasu, D mu položí levici ohnutou v lokti přes jeho pravou paži. Pravou ruku mu položí D shora na jeho levé rameno. CH pokrčí svoji levici (loket vysoko zvednut) a současně položí svoji levou ruku shora těsně za její zápěstí. Asi v polovině další části nápěvové fráze se dvojice přetočí levými boky k sobě (přetáčení se provádí několikerým způsobem: a) krokem víření s obratem o 180°, b) třemi přešlapy nebo obratem na obou chodidlech s výdrží po dokončení obratu atp.). V další části pak víří dvojice v postavení levými boky u sebe, nyní vykračuje opět vnitřní (levá) noha. V závěru tance po obvyklé přehrávce si vyžádá tanečník zvoláním "Úvratí!" ještě jedno opakování tance. Na konec tance tanečník tanečnici poděkuje plácnutím pravicí do její pravé ruky.

Tančí Josef Severin st. (1947) a Julie Kučerová, roz. Severinová (1942) z Tvrdonic, muzika jako v J. 3. ale bez J. Severina st.

J.6 VRTĚNÁ Z MORAVSKÉ NOVÉ VSI
(0:44.15)

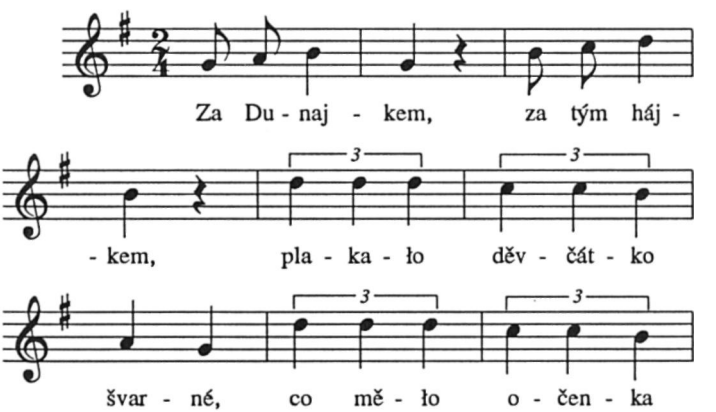

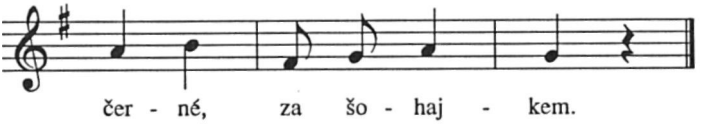

Za Dunajkem,
za tú vodú,
plakało děvčátko švarné,
co měło očenka černé,
za svobodú.

Tančí dvě dvojice, jedna ze starší, druhá z mladší generace.

I. Zpěv taneční písně

Obě dvojice zpívají společně (CH i D). Při předzpěvu stojí D po pravici CH, drží se za vnitřní ruce v připažení. Ženy mají pravou niku položenu v předu na pase pod pentlemi. Starší muž má vnější paži připaženu, mladší opřenu o bok. V průběhu zpěvu se dvojice v pevném postoji mírně natáčejí trupem v lichých taktech od sebe zevnitř, v sudých taktech k sobě dovnitř. Občas muž doprovodí zpěv gestem vztyčené levice. Poněvadž tanec doprovází dechovka, předzpěvuje se taneční píseň bez hudebního doprovodu. Tempo předzpěvu je volné. Hudba zahraje v rychlejším tempu teprve k vlastnímu tanci.

II. Opakování předzpívaného nápěvu k tanci v rychlém tempu (celkem dvakrát)

A - *Tanec starší dvojice*

Na začátku přehrávky se CH a D otočí čelem k sobě a uchopí se za obě ruce (D hřbety nahoře). Ruce jsou asi ve výši prsou. Na počátku první přehrávky nápěvu dvojice stále ve stejné rovině (ve výši prsou) střídavě napíná vpřed pravou a levou ruku střídavě k levé a pravé straně hrudi svého protějšku. Pohyb se provádí přímo v 1. době taktu, ve 2. době taktu je výdrž. Muž i žena doprovázejí točivý pohyb napínající se paže ostrým hmitem v kolenou směrem dolů a nahoru. Tanečnice někdy při tomto limitu i mírně zakrouží kyčlemi ve směru napínající se paže. Na konci nápěvové fráze se postaví dvojice pravými boky k sobě a uchopí se k víření. CH uchopí D pravou rukou kolem těla, D mu

položí levici mírně pokrčenou v lokti přes jeho pravé rameno, prsty směřují k lopatce. D položí pravou polonapjatou paži na jeho levé rameno ze strany a on ji uchopí levicí pokrčenou v lokti za horní část její pravé paže. V tomto postavení víří rychle kolem společné osy doprava: žena rychlými kráčivými krůčky (na první dobu taktu pravá - vnitřní noha), našlapuje na celá chodidla, kroky jsou od sebe mírně odsazeny, muž vykračuje při víření doprava rovněž pravou nohou (noha došlápne na celé chodidlo) - někdy jakoby s malým akcentem. Vnější noha mírně předkračuje před nohu vnitřní. Kroky jsou rovněž od sebe mírně odsazeny.

Někdy dvojice na začátku víření (zvláště to lze pozorovat u muže) vykročí v prvním taktu - a) vnější nohou (noha došlápne na celé chodidlo, špička mírně vtočena dovnitř), na b) výdrž. Od 2. taktu pak již víří obvykle. Při změně směru (buďto v rámci tanečního kroku nebo přešlapem) rovněž často vykročí tanečník na první dobu taktu další fráze vnější (v postavení levými boky u sebe pravou) nohou. Na druhou dobu taktu je výdrž. Od dalšího taktu vykračuje již vnitřní noha jako obvykle.

B - *Tanec mladší dvojice*

Na začátku tance se otočí čelem proti sobě a uchopí se známým způsobem (D hřbety rukou nahoře) za obě ruce v pokrčení vzpažmo (spojené paže jsou až ve výši hlavy).

"Hačky - pačky" se pak provádějí střídavým pokrčováním a napínáním jedné a druhé ruky ke svému protějšku. Provádí se to nízkým plýtkým obloukem, který začíná v první době taktu a končí ve druhé době taktu. Při víření se drží dvojice stejně jako starší pár.

Krok víření:

1. takt - a: CH i D vykročí pravou nohou, našlápnou na celé chodidlo a povolí v koleně.
   b: Vnitřní noha odpéruje nahoru a vnější noha dokročí s mírným nadnesením před vnitřní nohu na celé chodidlo, špice vtočena dovnitř. Tanečnice někdy při našlápnutí na vnější nohu nedošlapuje na zem celým chodidlem.

Víření je svižné a tanečník při něm dosti často mění směr obratem o 180°, takže jednou víří v postavení pravými boky u sebe. jednou v postavení levými boky u sebe. V postoji levými boky u sebe vykračuje nyní levá (vnitřní) noha. Obraty při změně směru se provádějí takto: v předposledním taktu jedné části

nápěvu tanečník i tanečnice z postavení pravými boky u sebe krokem jako při víření (vykročí pravá noha) se otočí doprava o 180°. V další taktu však nevykračují ihned do víření, ale jakoby si chtěli ustálit postoj, provedou v první době mírný podřep (ve stylu kroku víření) a ve druhé době taktu kolena mírně napnou, tím jsou připraveni k víření doleva. Od začátku další nápěvové části pak víří doleva (vykračuje vnitřní - levá noha). Podobně jako měnili směr doleva (celkem ve dvou taktech), mění jej i zpět doprava atd. Při víření vykračují většinou vnitřní nohou. Výjimečně se u nich, podobně jako u starší dvojice, objevilo při změně směru nakročení v první době taktu další fráze vnější nohou vpřed (druhá doba výdrž). Takže vlastní víření začínalo až od dalšího taktu.

Podobně jako u předcházejících dvojic, po přetančení poslední sloky si tanečník poručí ještě "úvratí" - to je ještě jedno opakování hry hudby k tanci. Rovněž poděkování plácnutím do dlaně je shodné se starší dvojicí.

Tančí František Nešpor (1951) a Luďka Helešicová (1937), Josef Zugar (1934) a Hana Helešicová (1953) z Moravské Nové Vsi, muzika jako v J. 1.

J. 7 HOŠIJE Z LANŽHOTA
(0:46.15)

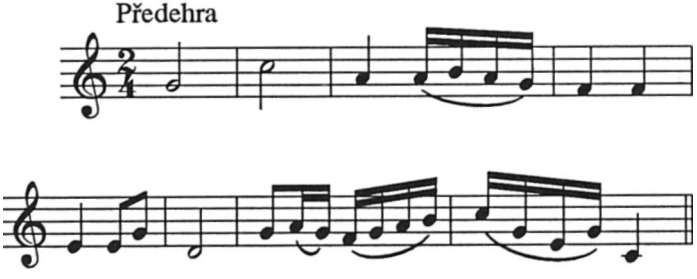

a)

Zda - le - ka já po - znám svo - ju fra -

- já - reč - ku, čer - ve - nú suk - ňu má,

1. 2.

mod - rú zás - tě - reč - ku, -tě - reč - ku.

b)

Po - bí - jaj, po - bí - jaj, bed - ná -

- říč - ku beč - ku, bed - ná - říč - ku beč - ku.

c)

Už sem o - be - šeł

eš - tě sem ne - měł

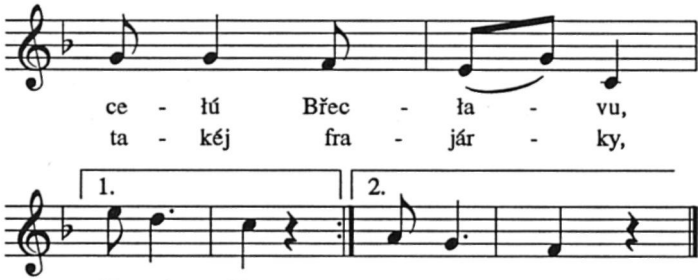
ce - łú Břec - ła - vu,
ta - kéj fra - jár - ky,

1.
2.
No - vú Ves, jak mám dnes.

d)

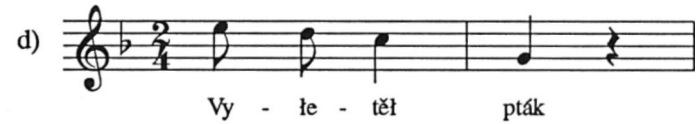
Vy - łe - těł pták

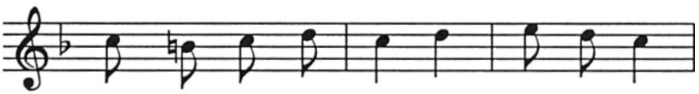
ho - re nad o - bla - ky, zaz - pí - vał

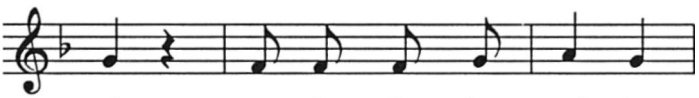
si na - de všec - ky ptá - ky,

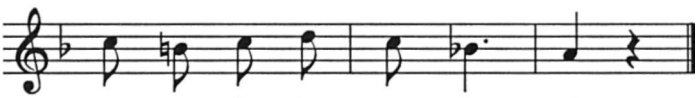
na - de všec - ko stvo - ře - ní.

e)

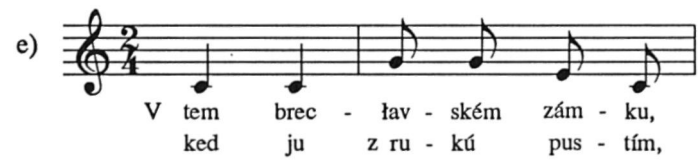
V tem brec - łav - ském zám - ku,
ked ju z ru - kú pus - tím,

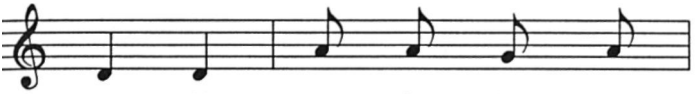

mám já tam fra - jár - ku,
hned na dru - hú mys - lím,

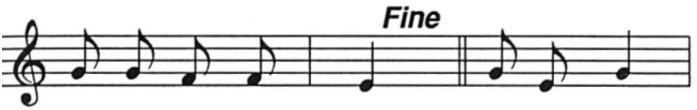

já ju do - bře znám, já ju znám,
po - těš ňa Bůh sám.

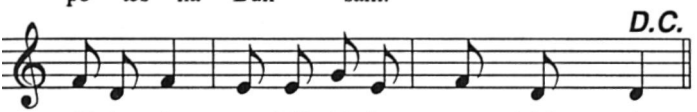

rád ju mám, za - kád já ju v ru - kách mám,

f)

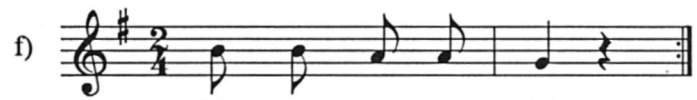

My sme ta - dy dvá,
ka - ma - rád a já,

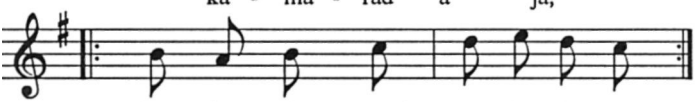

kdo by nám chceł roz - ka - zo - vat,
z hos - po - dy nás vy - ha - zo - vat,

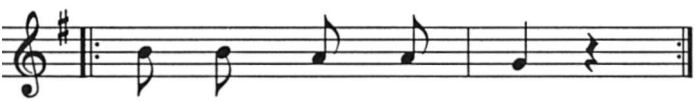

na to sme tu dvá,
Fa - zul - ňák, Bl - bák. -

Je to prestižní tanec chlapců, který v Lanžhotě tančí hodová chasa v čele se dvěma stárky na zahájení hodů po příchodu pod máji. Původně se tančívaly hošije v uzavřeném kruhu, také se jim někdy říkalo "kolečko". Nyní se kruh pootvírá proti muzikantům. Vyhlásí se hošije. Muzika začne hrát předehru. Do kruhu vstupuje první stárek. Chlapci v kruhu při této předehře, která se hraje pouze stárkům, tleskají v taktu do dlaní (na začátku každého taktu). Tleskání a vstup stárka do středu půlkruhu je doprovázen výskáním chasy. Stárek s "předkem" za kloboukem (kokarda z pestrých stužek, připevněná s krátkými vlajícími stužkami na dřívku) se za slavnostní intrády připravuje ke zpěvu hošijové písně. Jakmile skončí předehra, zazpívá stárek bez hudebního doprovodu 1. sloku hošijové písně (Zdaleka já poznám) ve volnějším tempu, ale jasně rytmizovaným. Po dokončení zpěvu hudba přehrává jedenkrát nápěv předzpívané písně. Stárek ihned po zpěvu v 1. - 2. taktu tleská do dlaní, jednou, 2x i vícekrát, přitom se natočí k muzice, popř. se otočí několika kroky kolem své osy. Na to čelem k hudbě zahájí vlastní hošije několika úskoky stranou. Např. v mírném upažení skočí dvakrát vlevo stranou (v každém taktu jeden úskok na pravé noze doleva), levá současně při každém skoku v 1. době taktu opíše oblouk z přednožení dolů - špice polonapjata - doleva až do unožení dolů zevnitř a do přinožení. Ve 2. době výdrž ve stoji snožmo.

2. takt = 1. takt.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt. ale naopak, zpět opačnou nohou.V závěru 4. taktu - na druhou dobu doskočí do podřepu až dřepu a paže mírně zapaží dolů. Z tohoto postoje pak vyskakuje do výšky.

Skákání:

1. takt - a: Odrazem snožmo z podřepu nebo dřepu vyskočí CH co nejvýše, současně se švihem paží. které jdou obloukem ze zapažení vpřed a vzhůru do vzpažení nebo vzpažení zevnitř.

b: Doskok zpět do podřepu nebo dřepu; paže se vracejí zpět do zapažení.

Takto skáče po několik taktů co nejvýše a ještě se při výskocích otáčí kolem své osy doprava. (Některý se otáčí prudčeji, některý volněji.)

V závěru na krátkou muzikantskou cifru provede stárek opět čelem k hudbě jednu drobnější cifru a zakončí ji tlesknutím pravou rukou na pravý podpatek mírně ohnuté pravé nohy zánožmo. Chasa po celou dobu vyskakování tleská stárkovi do taktu na první dobu. Stárek pak odchází ze středu kruhu a vrací se na své původní místo na jednom kraji půlkruhu. V tu chvíli vstupuje z druhého kraje druhý stárek do středu půlkruhu, jemuž muzika rovněž hraje předehru. I při ní chasa v půlkruhu tleská jako u prvního stárka do dlaní, po celou dobu vždy na první dobu taktu. Stárek při vstupu do středu provolá k chase "hošije" nebo směrem k muzice "muziko, hošije". Chasa obvykle doprovází výskáním nebo zvoláním "hoš stařeček" tento čestný vstup stárka před muziku na začátku hošijí. Po skončení předehry zazpívá druhý stárek hošijovou píseň (Pobíjaj, pobíjaj bednáříčku bečku). Muzika opakuje předzpívaný nápěv k tanci. Stárek čelem k hudbě zatleská, výskne a skáče nejprve úskoky stranou s doprovodnými krouživými pohyby druhé nohy.

1. - 2. takt: 2 úskoky na levé noze doprava.
3. - 4. takt: 2 úskoky na pravé doleva.
5. takt: jeden úskok doprava.
6. takt: jeden úskok doleva.

Od dalšího taktu začínají výskoky z dřepu. Stárek při výskocích opisuje pažemi kruhy z mírného odpažení křížem před obličejem do vzpažení a dále obloukem stranou opět do připažení. Při výskocích se neotáčí, skáče čelem vpřed: a: Výskok vzhůru a švih pažemi nahoru, b: Dopad do dřepu, paže se vracejí obloukem přes upažení do své původní polohy dole.

Vyskakování ukončí krátkou skočnou cifrou, uzavřenou rovněž tlesknutím pravou rukou na patu pravé nohy ohnuté zánožmo. Po skončení odchází na místo a do středu přichází další chlapec. O hodech se předává každému z chlapců, kteří jdou skákat hošije, "předek", který mu dá osobně sám stárek a jemuž jej opět po odskákání vrací. Předek se dával původně chlapci za "guláč", nyní se zastrkuje za okraj čižmy.

Při vstupu třetího chlapce z řady chlapecké chasy do středu nehraje hudba předehru, ta se hraje jen stárkům. Prostřední si zazpívá další píseň (Už sem obešel), všichni v půlkruhu při jeho předzpěvu stojí mlčky. Hudba pak opakuje nápěv jedenkrát a chlapec začne skákat. Nejprve zavolá "muziko", zatleská do dlaní, udělá několik kroků před chasou, otočí se jedenkrát dokola

a začne tančit úskoky stranou. Dva doprava s krouživým pohybem levé nohy, dva doleva s krouživým pohybem pravé nohy atp. a pak skáče s otáčením doprava kolem vlastní osy. Začíná z dřepu, paže v mírném upažení dolů, při výskocích mává pažemi postranními švihy z upažení dolů čistým upažením do vzpažení zevnitř. Při doskoku do dřepu se paže vracejí stejnou cestou zpět. Pohyb paží při výskocích s otáčením působí dojmem rozmachu křídel letícího ptáka. Skákání je ukončeno v krátké závěrečné muzikantské dohře několika kroky a odrazem z levé nohy, pravá vyšvihne vodorovně vpřed, pak střihem přeskok zpět na levou nohu a levá vyšvihne vpřed, při tomto pohybu CH tleskne pravou rukou na levou holenku. Tato "střihová cifra" začíná několika kroky vpřed (asi čtyřmi drobnými krůčky) a odrazem z levé nohy, jak je již shora popsáno. Po potlesku pravou rukou na levou holínku doskočí oběma nohama na zem, tleskne do dlaní a odchází. Po celou dobu chlapcova skákání tleskali všichni stojící chlapci do dlaní na první dobu, popř. výskali atp.

Do kruhu vstupuje čtvrtý chlapec zpívá (Vyletěl fták). Hudba opakuje předzpívaný nápěv k tanci. Chlapec dělá zpočátku dva úskoky vlevo s krouživým pohybem druhé nohy, dva úskoky vpravo, ještě jeden úskok vlevo a pak skáče z podřepu s otáčením doleva. Pravá ruka přidržuje guláč na hlavě, levá ruka mává upažmo do vzpažení a dolů. Po dokončení odchází na své místo.

Pátý tanečník vchází do středu půlkruhu (píseň V tem breclavském zámku). Po zpěvu zavýskne, zatleská nad hlavou, pak provede několik dvojitých úskoků stranou (ve 4 taktech), pak ještě jeden úskok stranou a začíná skákat podobně jako předcházející CH. Přidržuje si klobouk pravou rukou, ale při vyskakování se točí naopak. Chasa mu do taktu tleská.

Po závěrečné krátké cifře pátého CH, vstupují do středu dva CH s písní My sme tady dvá, kamarád a já. Po zpěvu zatleskají, otočí se čelem k sobě, bokem k hudbě, a skáčí nejprve ve dvou taktech úskoky doleva atd. a pak následují výskoky s otáčením. Jeden CH si přidržuje guláč jako předcházející CH, druhý skáče se švihy obou paží. Ukončí oba zacifrováním a tlesknutím na holénku a potřesením pravice. Chasa doprovází jejich výskoky tleskáním.

Tančí chasa z Lanžhota, 1. stárek Jaromír Šulák (1971), 2. stárek Jiří Sedláček (1972), Jiří Bartoš (1969), Josef Gajda

(1970), Luděk Prajka (1974), Milan Svačina (1974) a Pavel Uher (1970), muzika jako v J. 1.

J. 8 HOŠIJE Z TVRDONIC
(0:51.06)

Přepis předehry a mezihry Magdalena Múčková

Předehra

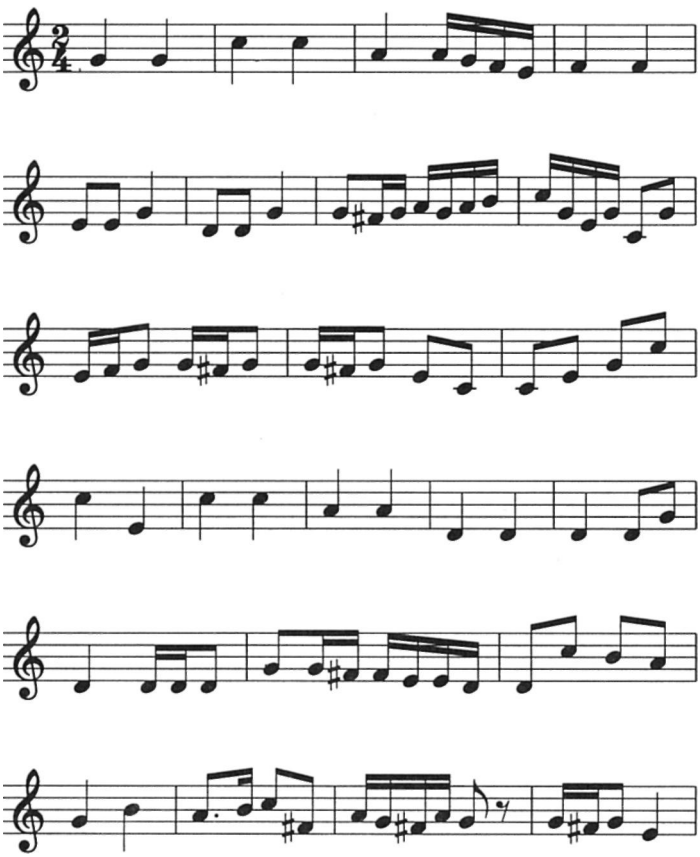

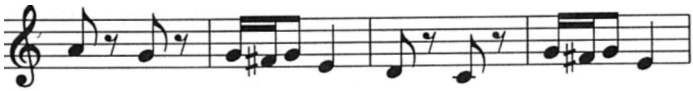

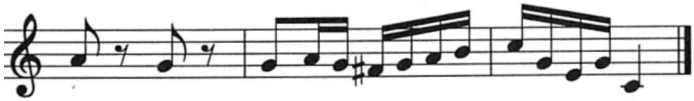

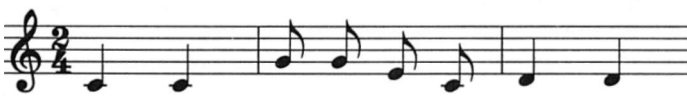

V tem brec - ławs-kém zám- ku, tam já
až ju z ru-kú pus-tím, hned na

FINE

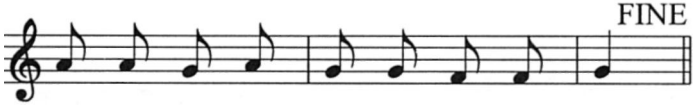

mám fra - jár - ku, já ju dob - re znám,
dru - hú mys-lím, po - mož mě Bůh sám.

D.C.

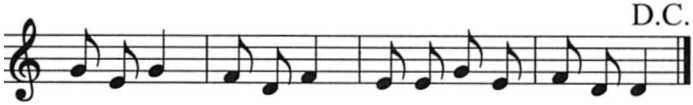

já ju mám, rád ju mám, dokád já ju v rukách mám,

c)

Mezihry

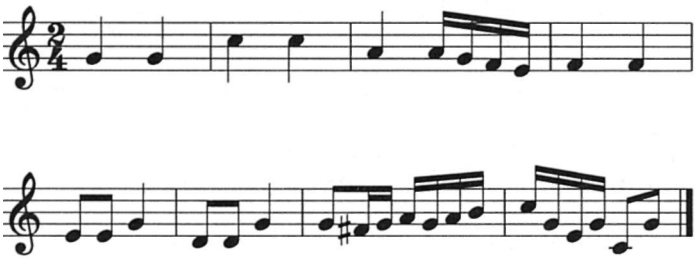

d)

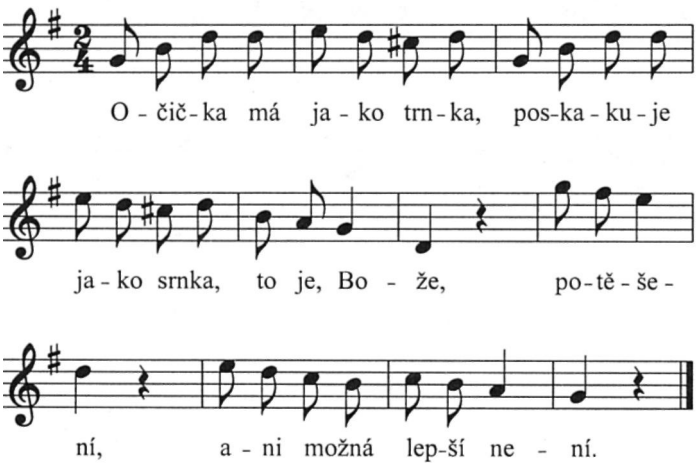
O - čič - ka má ja - ko trn - ka, pos-ka - ku - je
ja - ko srnka, to je, Bo - že, po - tě - še -
ní, a - ni možná lep-ší ne - ní.

e)

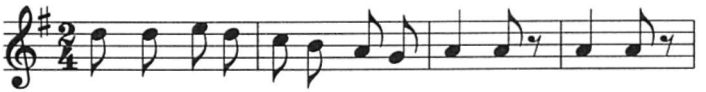

Keď sem i - šeł od méj miłéj zrá - na, zrá - na,

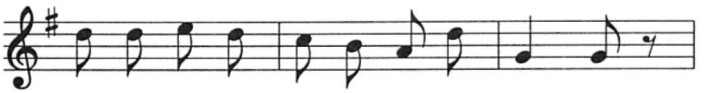

vi - děł sem jít od ci - gánky drá - ba,

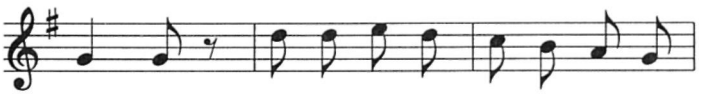

drá - ba, keď sem i - šeł od méj mi -łéj

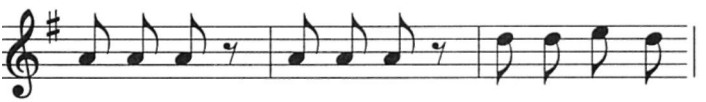

zveče - ra, zveče - ra, vi - děł sem jít

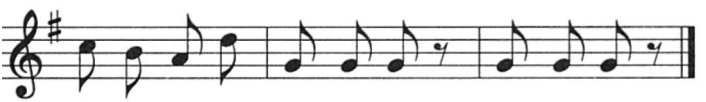

od ci - gánky rych- tá - ra, rych - tá - ra.

f)

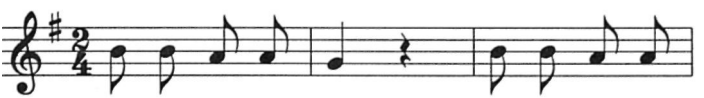

My sme ta - dy dvá, ka - ma - rád a

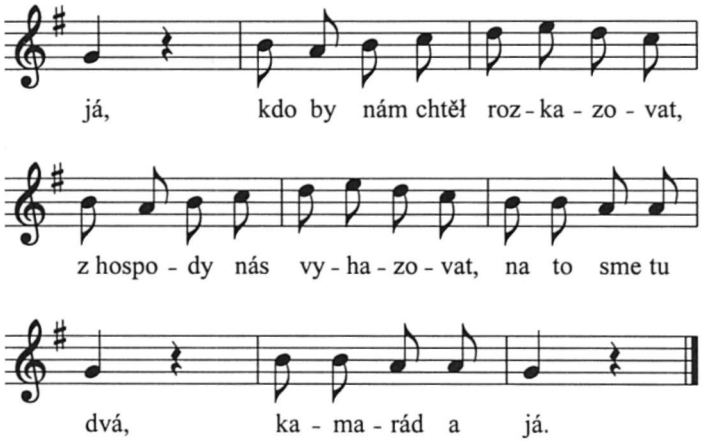

Hošije mužáků (ženatých mužů). Mužácký stárek poručí "muziko, hošije" a předstupuje před muziku. Muzika začne hrát slavnostní předehru, která bývá ještě rozšířena o zvláštní muzikantské mezihry. Stárek se před muzikou v rytmu předehry natáčí, gestikuluje, udělá několik kroků před chasou, zatleská a čeká až předehra skončí. Jeho projev není rozpačitý, ale dokáže vědomě využít této hudební plochy před zahájením vlastního předzpěvu k hošijím. Mužáci v půlkruhu tleskají do dlaní, výskají. Stárek jim zavýsknutím a zatlesknutím odpoví. Po skončení mezihry zazpívá stárek hošijovou píseň V tem brecuavském zámku. Po zpěvu hudba opakuje předzpívaný nápěv a mužácký stárek zahajuje tanec úskoky stranou. Dva jedním směrem, druhým směrem a opět původním směrem a pak začne skákat ze dřepu. V 1. době odrazem snožmo vyskočí do výšky. Paže doprovázejí výskoky švihem z připažení (paže vně kolen, směřují prsty k zemi), vyšvihnou se předpažením a obloukem přes upažení při doskoku zpět do původní polohy. Tanečník se otáčí zvolna při výskocích doprava kolem vlastní osy. Pohyb jeho paží při výskocích se podobá mávání ptačích křídel. V mezihře odchází zpět na své místo a do středu půlkruhu vstupuje další tanečník.

Další tanečník před muzikou, opět než dokončí mezihru, přešlápne několikrát přenesením váhy z jedné nohy na druhou, tleskne do dlaní a připravuje se ke zpěvu. Pak zde zpívá píseň Očička má jako trnka. Na začátku tance zavolá "muziko!" a začiná úskoky stranou. V jednom taktu na levé noze doprava, ve druhém taktu na pravé noze doprava a takto ještě jedenkrát nebo dvakrát (vždy po jednom úskoku stranou). Při posledním doskočí do podřepu a ruce spustí k zemi. Tanečník nedoskakuje do hlubokého dřepu, spíše se předkloní v mírném podřepu. Paže se pohybují z polohy směrem k zemi při předklonu z předpažení do vzpažení a pak upažením se vracejí při doskoku do původní polohy zpět k zemi. Takto vyskakuje až do konce písničky a v mezihře odchází zpět na své místo.

Další tanečník vstoupí do středu a zde po písni Keď sem išeu od méj miuéj z rána začíná za potlesku ostatních mužáků nejprve dvěma úskoky stranou se švihy druhé nohy.

1. - 2. takt: Dva uskoky jedním směrem s krouživým pohybem druhé nohy.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt. ale opačnou nohou a opačným směrem.

V dalších taktech pak vyskakuje z dřepu do výšky se švihy obou paží z polohy směrem k zemi předpažením do vzpažení (1. doba taktu) a zpětně při doskoku ve 2. době taktu. Takto opakuje výskoky až do konce zpěvu.

V mezihře přicházejí další dva tanečníci ze středu kruhu a zpívají My sme tady dvá. Po zpěvu se postaví čelem proti sobě a za hry hudby nejprve udělají dva úskoky doleva - vzdalují se od sebe - pak dva uskoky doprava. Pak vyskakují ze dřepu podobně jako předcházející tanečníci.

Tančí Bohumil Gál (1973), Jaroslav Král (1957), Jan Kučera (1954), Jaroslav Tuček st. (1947) a Pavel Zháňal (1953) z Tvrdonic, muzika jako v J. 3.

J. 9 VERBUŇK I Z PODLUŽÍ
(0:55.12)

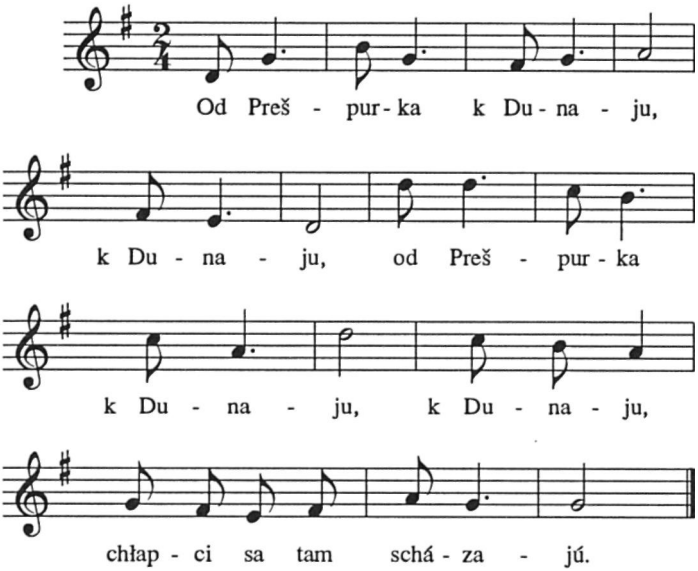

Tančí František Kašník (1931) z Hlohovce a František Nešpor (1951) z Moravské Nové Vsi, muzika jako v J. 1.

J. 10 VERBUŇK II Z PODLUŽÍ
(0:56.45)

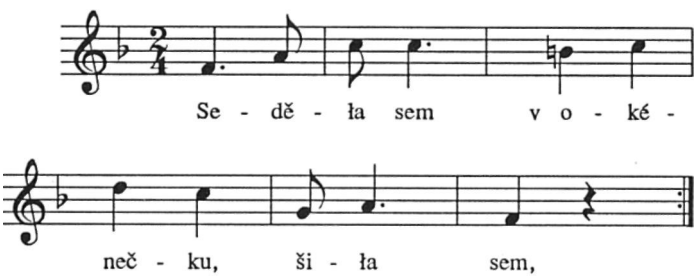

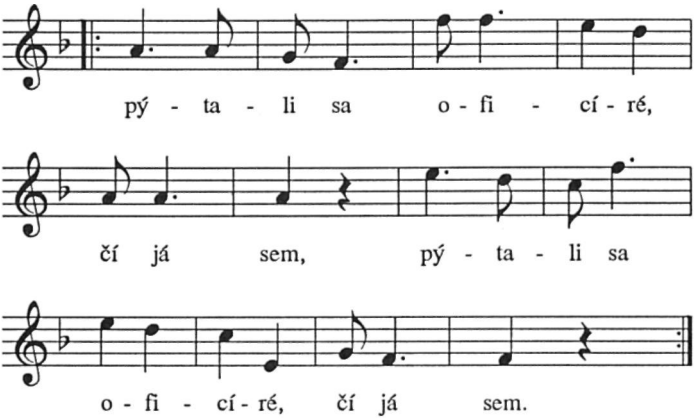

[: Nemyslite, oficíré, že vaša, :]
[: mám na vojně šohajíčka, hojása. :]

Tančí a hrají jako v J. 8.

J. 11 VERBUŇK III Z PODLUŽÍ
(0:59.19)

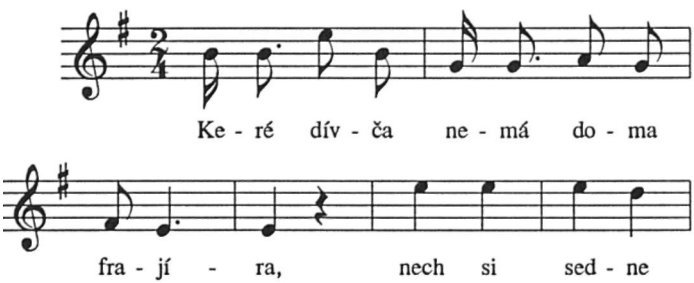

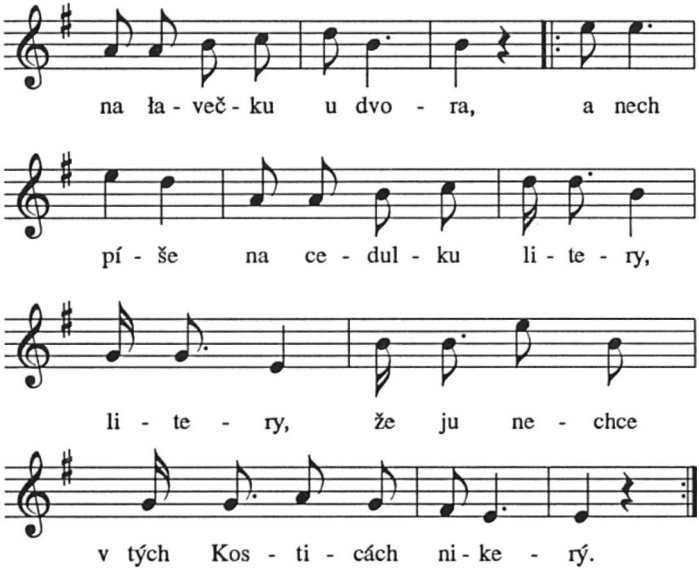

Tančí Rudolf Tuček (1960) z Tvrdonic, muzika jako v J. 3.

J. 12 VERBUŇK IV Z PODLUŽÍ
(1:01.45)

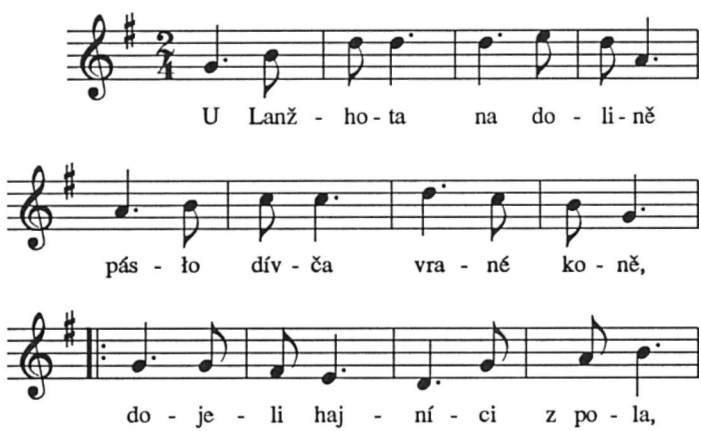

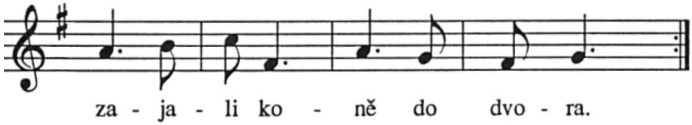

Tančí a hrají jako v J. 7

J. 13 TRNAVSKÝ VERBUŇK Z PODLUŽÍ
(1:03.33)

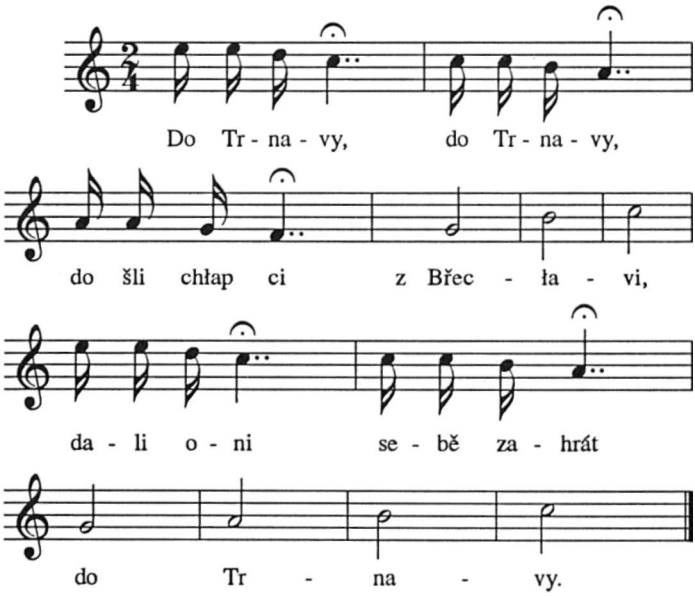

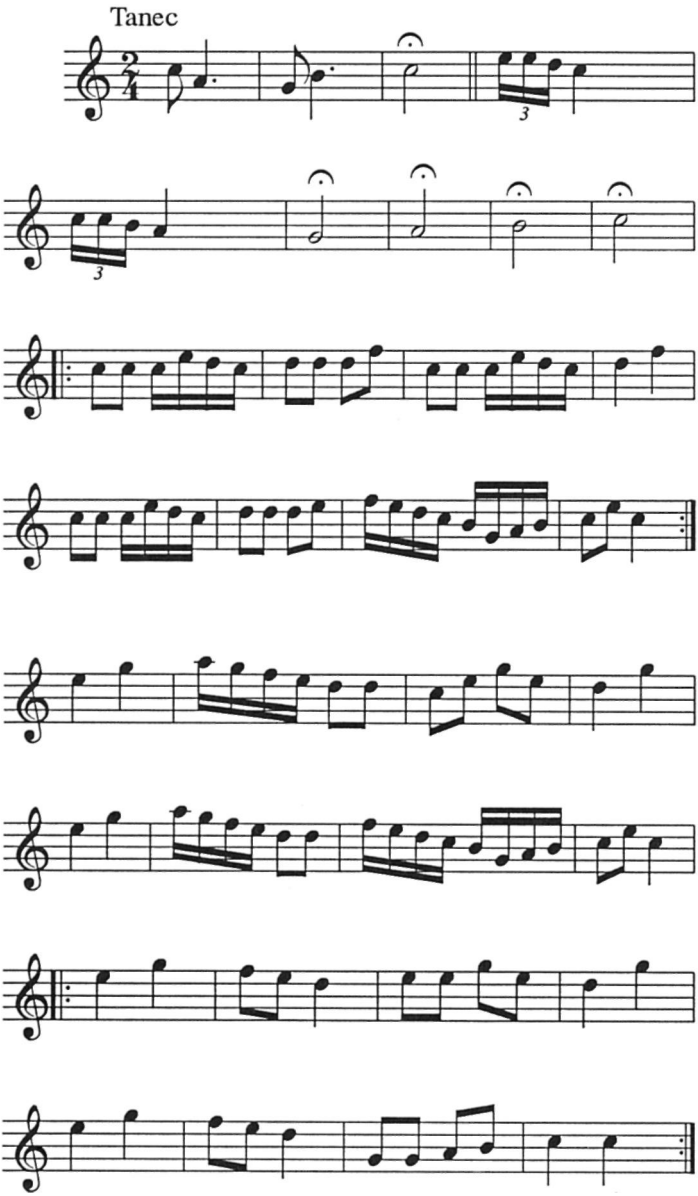
Tanec

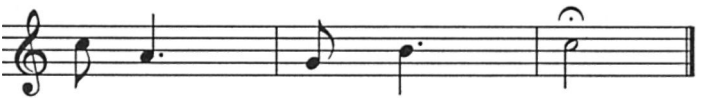

Tančí a hrají členové souboru Břeclavan z Břeclavi Pavel Kadrnka (1968), Vlastimil Rampula (1970), Jiří Rotter (1970) a Lubor Zápeca (1973), muzika ve složení Tomáš Svačina (1975) primáš, Jan Rabušic (1978) a Soňa Salvétová (1978) housle-terc, Marek Peško (1978) housle-obligát, Marek Strmiska (1978) housle-kontr, František Blažek (1962) viola-kontr, Tomáš Peško (1977) klarinet, Aneta Kalická (1977) cimbál a Stanislav Strmiska (1976) kontrabas.

J. 14 HUSARSKÝ VERBUŇK Z PODLUŽÍ (REKONSTRUKCE) (1:07.39)

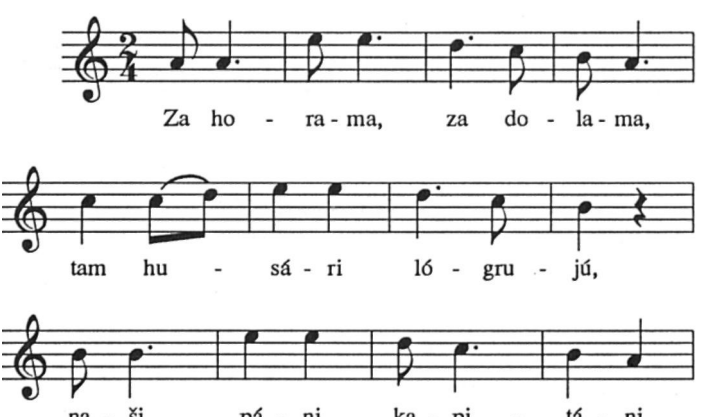

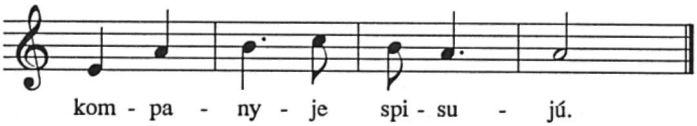

Ty si moja najmilejší, ty si teho príčina,
tys ňa vždycky volávała do stodoly do sena.

Tančí a hrají jako v J. 13.

J. 15 SLÁMEČKOVÁ Z PODLUŽÍ
(1:10.05)

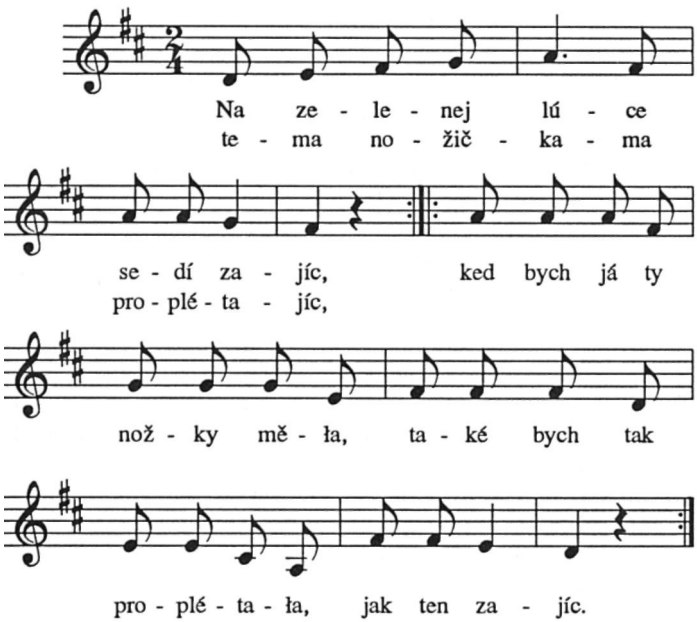

Tančí dvě dívky v postavení čelem proti sobě. Drží se za obě ruce vpředu křížem, pravé nahoře. Mezi sebou mají položeny 4

žitné slámky do čtverce, jejich konce přečnívají v rozích asi o 25 cm na všechny strany.

První dívka stojí v políčku A, druhá proti ní v políčku C. Obě zaujímají stoj spojný (levé i pravé chodidlo jsou paralelně vedle sebe).

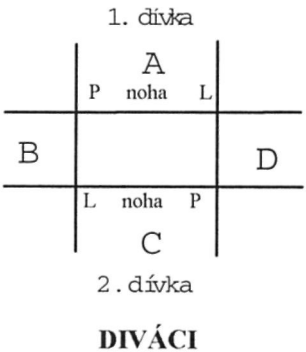

Celý tanec spočívá v přeskakování slámek a překřižování střídavě pravé a levé nohy. Dívky se snaží, aby slámky přeskakováním nerozházely.

1. takt - a: Obě D výskokem stoj zkřižmo pravou před levou. Levá noha (zatížená) spočívá po dokončení přeskoku celým chodidlem na zemi na svém místě v levé polovině výchozího políčka (u první dívky A, u druhé C). Pravá překřížená noha se opírá o zem špičkou u 1. dívky v políčku D, u 2. v políčku B.
   b: Výdrž ve stoji zkřižmo pravou před levou (levá noha zatížena na svém původním místě).
2. takt = 1. takt, ale nyní kříží levá přes pravou. Pravá noha je v pravé polovině výchozího políčka na svém místě plně zatížena, levá je u 1. dívky v políčku B, u 2. dívky v políčku D a opírá se rovněž špičkou o zem.
3. - 4. takt, 5. - 6. takt, 7. - 8. takt = 1. - 2. takt.
9. - 20. takt se tančí jako takty 1. - 8., ale přeskoky se provedou dvakrát tak rychle, bez výdrží, v každé polovině taktu jeden - tedy celkem 2x v taktu.

Tančí a hrají členové souboru Břeclavan z Břeclavi Miloslava Horáčková (1971) a Petra Nazarčuková (1975), muzika jako J. 13, ale u cimbálu Vladimíra Zhánělová (1975).

J. 16 VAŘAJKOVÁ Z PODLUŽÍ
(1:10.59)

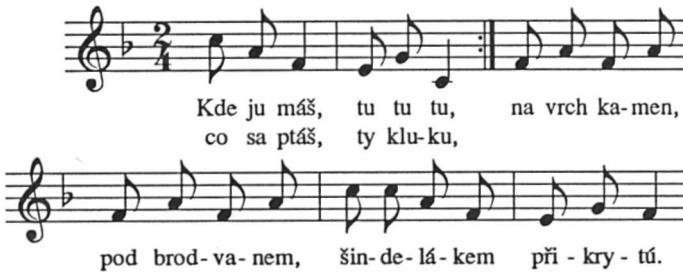

Tančí 2 chlapci čelem proti sobě. Každý drží v pravé ruce kratší vařečku. Nejprve přezpívají taneční píseň (vařečkou přitom gestikulují).

1. takt - a: Ze stoje spojného přeskok na pravou nohu, levá skrčí přednožmo. Chlapci předají vařečku pod pokrčeným kolenem levé nohy z pravé ruky do levé.
   b: Jako a), ale naopak (přeskok na levou nohu, pravá skrčí přednožmo a vařečka se předá pod kolenem z levé ruky do pravé).
2. takt: Chlapci v prvních 3 osminách zadupají na místě 3x s mírně sníženým těžištěm pravou-levou-pravou nohou. Současně uhodí 3x vařečkou o vařečku (drží jí v pokrčení vzpažmo dovnitř). Buď uhodí do sebe vařečky kulatými plochami, anebo držadly.
3. - 4. takt = 1. - 2. takt.
5. - 7. takt: Šest přeskoků z nohy na nohu jako v taktech 1. - 2. (v každém taktu 2) s předáváním vařečky z ruky do ruky pod pokrčenými koleny.
8. takt = 2. takt (3 podupy a poklepy vařeček o vařečku).

Tanec se opakuje několikrát po sobě a jeho tempo se ustavičně zrychluje. Jde o určitý druh soutěživého tance nebo tance obratnosti (komu vypadne vařečka z rukou, prohrává).

Tančí a hrají členové souboru Břeclavan z Břeclavi Pavel Kadrnka (1968) a Jiří Rotter (1970), dále zpívají Vlastimil Rampula (1970) a Lubor Zápeca (1973), muzika jako v J. 13.

J. 17 HANAČA Z TĚŠIC
(1:12.42)

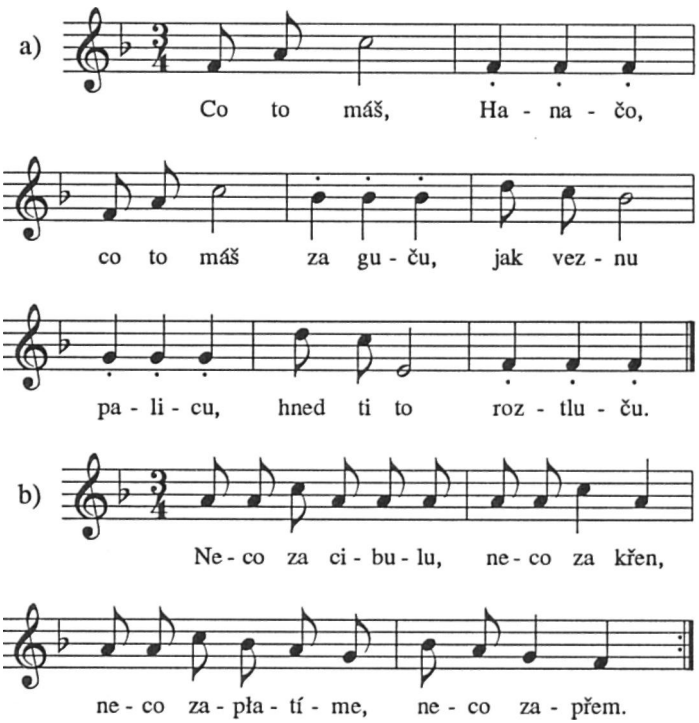

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Drží se za vnitřní ruce v připažení, vnější v bok nebo CH uchopí D pravou rukou kolem pasu, D mu položí levici ohnutou v lokti na pravé rameno. Vnější paže připaženy. CH může volnou levicí někdy gestikulovat.

I. část tance:

Dvojice postupuje vpřed volnou chůzí (na každou dobu taktu jeden krok), vykročí vnější nohy. Pokud se drží za vnitřní ruce

v připažení, při každém kroku kmih spojenými pažemi jednou vpřed, jednou vzad. Začínají kmihem dopředu.
7. - 8. takt: Místo kroků podupy.
7. takt - a: CH i D dupnou vnější nohou.
b, c: Výdrž ve stoji.
8. takt: 3 podupy vnější, vnitřní, vnější nohou (na každou dobu jeden podup).
Při této části se zpívá první píseň "Co to máš Hanačo".

II. část tance:

Na další píseň ("Neco za cibulu, neco za křen") se uchopí dvojice v postavení čelem proti sobě. CH zády do středu v držení zavřeném - v objetí. V tomto postavení a držení tančí až do konce šlapák (dva kroky v taktu). Při šlapáku se prudce otáčejí a našlapují někteří shora na celá chodidla a stále takto přešlapují z nohy na nohu až do konce této písně. Nebo tančí obkročákem mírně houpavým. Jak u šlapáku, tak u obkročáku se otáčejí každým krokem pouze o čtvrt kola. takže se točí stále na jednom místě. Opakuje se několikrát po sobě.

Tančilo se za starodávna na konec masopustu. Při tomto tanci se vlastně v 1. části každá dvojice postupně přiblížila ke stolu, u kterého seděli "výboři" a případně stárek, a tam jednotlivé dívky platily do dvou na sebe položených talířů určitý obnos na úhradu stárkovských výloh s pořádáním fašankové zábavy. V druhé části se pak tančí, jak je shora popsáno.

Tančí a hrají členové souboru Břeclavan z Břeclavi Pavel Kadrnka (1968) a Libuše Zapletalová (1972), Jiří Rotter (1970) a Miloslava Horáčková (1971), Lubor Zápeca (1973) a Pavlína Sedlmayerová (1971), muzika jako v J. 15.

J. 18 HANAČA (HANÁCKÁ) Z LUŽIC
(1:13.37)

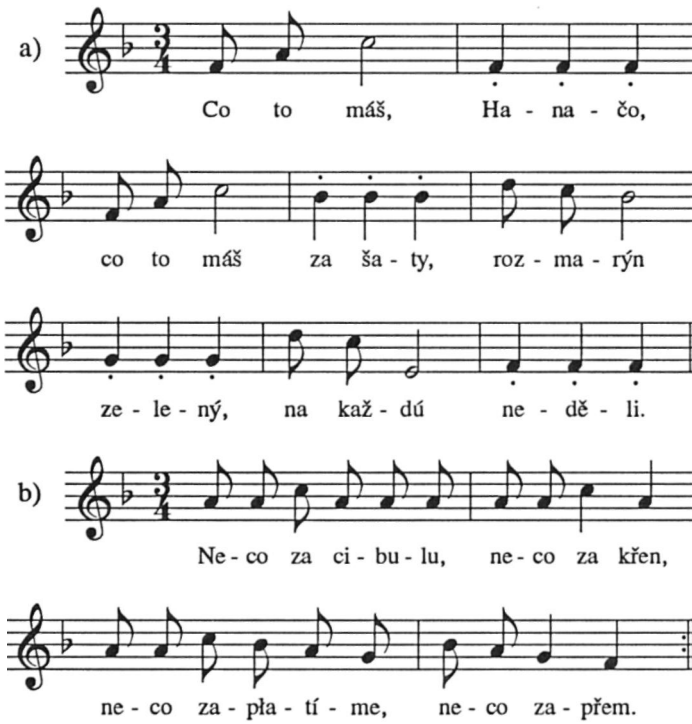

Tančívalo se na fašanky v úterý večer. Vyhlásila se "hanácká". Muzikanti pak začali hrát nápěv "Co to máš Hanačo". Chlapci si šli pro děvčata a jednotlivé dvojice se postavily po kruhu čelem proti sobě, CH levým a D pravým bokem do středu.

Uchopili se za obě ruce vpředu křížem. V tomto postavení a držení postupují v 1. části volným tempem vpřed po kruhu přísunnými kroky s mírným výponem ve 2. době taktu a s poklesem na celá chodidla ve 3. době taktu. Chlapec vykročí levou nohou mírně šikmo vlevo vpřed, D čelem proti němu pravou nohou mírné šikmo vpravo vzad. Spojené překřížené paže mírný hmit dovnitř kruhu ve směru kroku (podle CH doleva, podle D doprava). Ve druhém taktu podobně postoupí, ale opačnou nohou mírně šikmo zevnitř kruhu (CH šikmo vpřed pravou nohou, D vlevo šikmo vzad levou nohou). Spojené překřížené paže hmit ven z kruhu. Pohyby taktů 1. - 10. se opakují až do konce první části. Tanec je doprovázen zpěvem chlapců. Pak zahraje hudba rychle druhou píseň (Neco za cibulu, neco za křen). Někteří netančící muži anebo někteří muzikanti doprovázejí hru zpěvem. Jednotlivé páry tančí dvojím způsobem:

A) Chlapci pustí dívky a po celou dobu stojí nebo mírně cifrují na místě a tleskají do dlaní (na každou dobu 1 potlesk, 3x v taktu pravou dlaní do levé). Dívka - ruce v bok - se otáčí na místě před CH přešlapováním z nohy na nohu vpravo (3 krůčky v taktu, vykročí pravá noha).

B) Nebo dvojice se uchopí jako k vrtěné a tančí na místě - víření vpravo nebo vlevo jako u vrtěné. Říkali tomu, že "sa tancuje vrtěná".

Tanec se několikrát přetančil a při tanci se zpívávalo, alespoň ze začátku. Jednotlivé dvojice se postupně blížily ke stolu, za nímž seděl stárek. Jakmile tanečník tanečnici tímto způsobem přivedl ke stolu ("zavedl"), tanečnice zaplatila a pak přicházela ke stolu další. Tanečnice, která zaplatila do talířku, byla chlapcem uvedena zpět na své místo. CH si vzal další dívku, kterou tancem zaváděl. Někdy se tak dělo tancem, jindy ji jenom zavedl.

Tančí a hrají jako v J. 17

J. 19 TŘASÁK Z PODLUŽÍ
(1:14.32)

Jakákoliv vhodná polková melodie.

Podlužácký třasák se tančí velmi jemně a lehce po přední části chodidla, s častým střídáním směru. Podstata třasáku na Podluží tkví v tom. že tanečníci s odlehčeným těžištěm tančí v každém taktu dvoučtvrtečním třemi krátkými krůčky s natřásáním shora dolu při každém krůčku. Začínají z dvihu (v předtaktí). V prvních 3 osminách taktu pak provedou 3 malé krůčky, každý s lehkým hmitem (potřesením) shora dolů. Potřásání při třasáku vychází z nohou (z kotníků a kolen) a jemné chvění v uvedeném rytmu (ve 4. osmině odpérování nahoru) se postupně nenásilně po páteři přenáší na celou postavu. Nesmí se však záměrně potřásat pažemi, trupem atd. Orientace v prostoru je usnadňována několika třasákovými krůčky s natáčením jedním i druhým směrem (D couvá). Důležité je také vznosné držení tanečnice tanečníkem, který někdy zvláštním způsobem drží levicí pravici dívky. Zvláštností třasáku ještě je např. u některých obratných tanečníků (mužů), že zdánlivě ani krok neprovede s velkým rozsahem (tančí téměř na místě), ale naopak se jenom natřásá v třasákovém rytmu tím. že střídá výkročnou nohu a ostatní dvě fáze kroku jenom víceméně naznačí chvěním v třasákovém rytmu v kotnících a kolenou. Čím jemněji se tančí, tím je krásnější. Kroky musí být velmi krátké.

Tančí František Kašník (1931) a Ludmila Kobzíková (1943) z Hlohovce u Břeclavi, František Nešpor (1951) a Luďka Helešicová (1937), Josef Zugar (1934) a Hana Helešicová (1963) z Moravské Nové vsi, muzika jako v J. 1.

O tancích Moravských Chorvatů

K obcím s ryze chorvatským obyvatelstvem v okolí Mikulova, osídleným více než před čtyřmi sty lety, patřily až do roku 1945 obce Frélichov (Jevišovka), Dobré Pole a Nový Přerov. Větší počet chorvatského obyvatelstva měly i obce Drnholec (kdysi sídlo drnholeckého panství) a v okolí Břeclavi Hlohovec, Charvatská Nová Ves, Poštorná a Lednice. Chorvatské rody se rozšířily i severovýchodně na Hodonínsko, hlavně do okolí Šardic a Hovoran, jak o tom svědčí ještě dnes četná chorvatská příjmení jako Košulič, Ivičič, Filipovič aj.

Přepokladem průzkumu tanců Moravských Chorvatů bylo důkladné poznání tanců na Podluží, ale i v přilehlých dolnorakouských územích se slovanským obyvatelstvem, např. v obcích Ranšpurku, Cáhnově, Přílepech aj. obcích Moravského Pole. Chorvaté měli s obyvatelstvem Podluží mnoho společného jak v životních podmínkách, tak i v kulturních projevech, neboť společným soužitím docházelo k vzájemnému ovlivňování. Nemůžeme říci jaké byly původní chorvatské tance - lze jen usuzovat, že si z domoviny přinesli to, co bylo pro tuto oblast typické (patrně kola aj. chorovodové tance balkánské). Několik zpráv chorvatských badatelů u Moravských Chorvatů z minulého století je po této stránce dosti rozpačitých a možno říci, že útržkovitých. Zprávy našich badatelů z té doby (např. Jan Herben) přinášejí více konkrétních údajů, stejně jako několik zpráv z počátku 19. století. Tyto zprávy potvrzují, že nejen tance Moravských Chorvatů na Mikulovsku a tance na Podluží, na rakouském Moravském Poli, ale i na Kyjovsku byly příbuzné, ba téměř shodné. Odpovídaly dobovému pojetí tanečního projevu a jeho organizace na jižní a jihovýchodní Moravě.

Tanec Moravských Chorvatů tedy nelze studovat odděleně od tanců Podlužáků a slovanského obyvatelstva v Dolních Rakousích. Jejich vývoj možno bezpečně sledovat od 20. - 30. let minulého století (od guberniálních sběrů a přípravy vystoupení na korunovačních slavnostech v brněnských Lužánkách v roce 1836). Ba ještě v roce 1845 vystupují Chorvaté s podlužáckou a dalšími skupinami z tehdejšího brněnského kraje při oslavách zahájení provozu železniční tratě Praha - Olomouc v Olomouci 20. srpna v pořadu nazvaném "Nationaltänze". Je zřejmé, že se jejich výstupů, připravených pro korunovační slavnost, využívalo příležitostně i při různých dalších slavnostních okamžicích. Po prozkoumání všech druhů záznamů jak na Podluží, tak

u Chorvatů, lze vyslovit konkrétní závěry o tancích Moravských Chorvatů a o jejich vztahu k tancům především Podlužáků. Poněvadž jde o dlouhodobý proces soužití i vzájemného prolínání a splývání obou národních skupin a jejich kultur, je přirozené, že došlo k propojení i tanečního repertoáru. První zpráva o tanci Chorvatů je z drnholeckého panství je tedy z doby přípravy korunovační slavnosti lužánecké, zaslaná na vyzvání Krajského úřadu v Brně správcem drnholeckého panství 15. 6. 1836 (je uložena v SA v Brně. fol. 723/p z 15. VI. 1836). Popisuje charakteristický tanec Chorvatů, který se skládal rovněž z vyskakování chlapce před muzikou po předzpěvu příslušné písně za doprovodu dvojích houslí a dud. Chlapec při výskocích tleskal pravou rukou na patu pokrčené pravé nohy. Ostatní chlapci v půlkruhu mu při výskocích tleskají do taktu. Ke konci přivolá tanečnici a uchopí se s ní k víření, jednak bočně pravým nebo levým bokem u sebe. jednak v držení polootevřeném jako u sedlácké, jak znázorňují keramické kolorované figurky "tančících Podlužáků". nalezených na milotickém zámku, dnes v Nár. muzeu v Praze. Víření je prokládáno ještě podupy a výskokem taneční dvojice (srov. studie Z. Jelínkové: Mužské skočné tance prestižního rázu na jihovýchodní Moravě a v sousedních územích. Slovácko 35, 1993. vyd. Slovácké muzeum Uherské Hradiště, str. 59n). Dvojice tančících Chorvatů, stejně jako hudební doprovod, zobrazil v téže době (1836) brněnský malíř Horn (viz Hornovy barevné litografie z roku 1837). Popis tance Chorvatů se téměř shoduje s popisem tance Podlužáků z pera J. A. Zemana, hospodářského úředníka na zámku v Lednici, z roku 1811. tedy o čtvrt století dříve, nežli byl pořízen popis tance chorvatského. Tanec jak u Podlužáků, tak u Chorvatů, skládající se ze dvou částí - z mužského vyskakování s potlesky na nohu a ze společného víření - mají tedy shodnou formu a patřily k typickému dobovému tanečnímu projevu v této části Moravy. Poněvadž tyto tance můžeme sledovat v dokumentech a zprávách téměř půl století, jde zajisté o starý regionální taneční projev, opírající se o široký písňový základ, který se později diferencoval po osamostatnění obou složek tohoto dvojtance (viz Podluží: vrtěná a hošije). Z tohoto prvního srovnání chorvatského a podlužáckého tanečního projevu na základě věcné a spolehlivé zprávy vyplývá, že již na počátku minulého století byl tanec Chorvatů a Podlužáků stejný. Neznáme, bohužel, konkrétní chorvatský text taneční písně, aby bylo možno posoudit i tuto důležitou stránku tanečního projevu, ale můžeme-li usuzovat

podle pozdějších analogií tanečních i zpěvních projevů obou skupin, byly zřejmě chorvatské texty písní k tancům typu do skoku - hošijí a vrtěné obdobné písním podlužáckým (vlastně chorvatská znění téhož obsahu).

Mladší záznamy tanců Moravských Chorvatů pocházejí až z 80. let minulého století. Tak chorvatský badatel Gjuro Kuten, v článku Tri dana medju moravskimi Hrvati, Vienac, tečaj XIX., Zagreb 1887, str. 204. popisuje tanec z Dobrého Pole. Z jeho popisu vysvítá, že jde již o mladší taneční verzi tance, který se na Podluží nazývá vrtěná, avšak v záznamu Kutenově je tanec označován jako skokak. V tomto záznamu schází již jako pevná součást tance skákání chlapců před muzikou. Zato společný tanec dvojice má podle Kutenova popisu velmi zajímavý tvar a lze jej řadit mezi vrtěné, obohacené o některé figury v běžné vrtěné neznámé (např. poskok dvojice v držení pravýma rukama na ramenou - viz popis). Z téže doby popisuje zřejmě tentýž tanec u Moravských Chorvatů Jan Herben. Jsou to tedy dva doklady O tehdejší formě párového točivého tance Chorvatů, ve kterém je rovněž patrný vztah k vrtěné, zvané i u Podlužáků moravská. Existenci točivého tance u Chorvatů, tančeného podobně jako podlužácká vrtěná, potvrdila řada informátorů při výzkumu tanců v letech 1959 - 1962 a opakovaně pak několikrát až do roku 1991. Tak například Anna Hubená, narozená 1877 ve Frélichově (Jevišovce), která žila se svojí rodinou v Libině u Šternberka, předvedla autorce tohoto pojednání svatební vrtěnou Ztratila sam portu, nápěvově i pohybově shodnou s vrtěnou z Podluží tak. jak ji tančila starší generace ještě v 50. - 60. letech. Vrtěná (chorvatsky nazývaná vrcená) nebo tanec bez názvu byla zjišťována u všech informátorů. Podle jejich sdělení se tančívala v meziválečném období, hlavně tehdy, hrála-li na hodech nebo k tanci přizvaná podlužácká muzika. Tehdy se tančil i verbunk (grepčení) a také hošije. Oba tance potvrdil 6. 9. 1962 asi šedesátiletý Albert Vedra z Dobrého Pole. K vrtěné byly zaznamenány i některé další písně. U všech byl nápěv znám jako na Podluží. Texty pak byly chorvatským zněním písní podlužáckých.

Pokud jde o další tance, tančilo se u Chorvatů i několik tanců figurálních, z nichž např. Naša Marína - vyhazovaný valčík - přinesla Chorvatům podlužácká muzika a podlužáčtí tanečníci, kteří obvykle s vlastní muzikou chodili na taneční zábavy i k Chorvatům. Z dalších tanců to byla Šla Nanynka do zelí - strašák, přenesený z České besedy, ale i šotyšky a pak valčík, polka a třasák, nazývaný Chorvaty hupkačka. V repertoáru

Chorvatů se objevovaly i tance obratnosti (např. tanec se sklenicí piva na hlavě nebo tanec muže s hořícím papírovým kornoutem na šosu kabátu). Podle zpráv pamětníků bývaly hošije nazývány u Chorvatů i hošir. Tak chorvatský autor Ivan Milčetič ve spise O hrvatskim naseobinama u Moravskoj, Donjoj Austrii i Zapadnoj Ugrskoj, Zagreb 1899, str. 78, popisuje tanec o hodech v Lednici, nazývaný hošir, a podotýká, že "to není tanec, ale vyskákání". Týkalo se to zřejmě tance lednických Chorvatů o hodech. Ze zpráv informátorů o chorvatských tancích a hudbě vyplynulo, že postupně se zapomínalo na starší lidové tance a zůstávaly jen tance mladší, převážně tance kolové. V seznamu tanců u Moravských Chorvatů z let 1959 - 1962, které se tančily ve Frélichově (Jevišovce), Novém Přerově a Dobrém Poli jsou uvedeny tyto tance: točivý tanec dnes bez názvu, v určitých případech označen jako vrcená nebo skokak; skokak - obdoba hošijí; verbuňk (označili jej jako tanec "slovácký"): zavádění o hodech (chlapec vzal do tance dívku a předal ji jinému tanečníkovi); Zweitschritt (tančil se obyčejný šlapák); Polstertanz (hubičkový): hupkačka (třasák - asi Hupspolka); Stanycltanz (tanec klaunovského rázu s papírovým kornoutem vzadu na kabátě; metlový (jako palicový); tanec s tuplákem piva na hlavě (hrál se k tomu valčík); strašák - Šla Nanynka do zelí: šotyš (Ungrisch Schottisch tanz ich gern); litery (jedna, dvě, tři, čtyři, pět...), řeznická, židovka, vyhazovaný valčík jako Naša Marína, ale s textem Mädchen, willst du Hochzeit, haben ländler, polka na šes, polka hladká. Tančilo se i sólo stárků a stárek o hodech pod májí.

Upomínkou na chorvatské kolo je v popisu Podlužácké svatby od Josefa Kopeckého tzv. kolo na píseň Já su čérný Jan po skončení kota - řetězového tance s probíháním po celé dědině včetně podbíhání dvojic pod branami ze vzpažených rukou, který se nazýval rovněž starobyle "hejnom". Mohlo by jít o reziduum a vzpomínku na chorvatské kolo. V okolí Lužic, kde toto kolo bylo zjištěno, se objevuje i dětské kolo v několika sousedních obcích (Mikulčice, Těšice aj.). Na tentýž nápěv a příbuzný text se tančí podle údajů chorvatského sběratele Ivana Ivančana kolo v Chorvatsku podnes.

Obraz chorvatských tanců se shoduje, jak vidět, s tanci z Podluží ve všech etapách jeho vývoje od začátku 19. stol. podnes.

J. 20 SVATEBNÍ TANEC (PORTA) MORAVSKÝCH CHORVATŮ Z MIKULOVSKA (REKONSTRUKCE) (1:17.00)

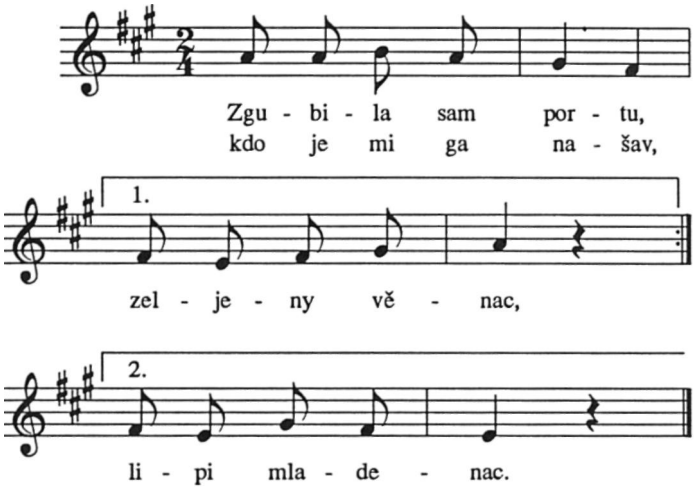

Aj ga by našav ne ga by ga da,
šak mu moja mati dobre zaplata.

Tvoja mati nyma čuda dukata,
da by zaplatyla tu portu zlata.

Tanec porta se tančíval před čepením nevěsty. Stará svatka nebo kmotra přivedla nevěstu ještě ve věnci před muziku a zazpívala 1. sloku písně "Zgubila sam portu". Ostatní svatebčané se k ní zpěvem mohou připojit. Stará svatka a nevěsta, každá ruce spojeny vpředu podle chorvatského zvyku (nevěsta drží v rukou šátek), se při zpěvu první sloky mírně v taktu pohupují s natáčením od sebe a k sobě.

Muzika opakuje předzpívaný nápěv 2x. Stará svatka a něvěsta se otočí obličejem k sobě, uchopí se za obě ruce v pokrčení připažmo. V prvním taktu přenesou váhu těla ve stoji snožmo na

pravé nohy (v 1. době taktu, ve 2. době je výdrž), v 2. taktu na opačnou nohu. Někdy se současně mírně stočí paty směrem přenesení váhy těla (při přenesení váhy těla na pravou nohu vpravo, na levou vlevo). Spojené paže při tomto natáčení se při přenesení váhy těla na pravou nohu mírně obloukovitě přiblíží spodním obloukem k levému boku protějšku, druhá ruka se pokrčí. V druhém taktu pak naopak. Toto se děje na celou přehrávku nápěvu. Při druhé přehrávce se dvojice postaví pravým bokem k sobě a uchopí se jako k vrtěné. Starší žena drží nevěstu oběma rukama kolem trupu a nevěsta ji uchopí oběma rukama ze strany za ramena. V tomto postavení víří kolem společné osy vpravo, vykračuje vnitřní noha s poklesem v koleně. Ve 2. době taktu se vnitřní noha odpéruje nahoru a vnější noha předkročí vpřed s mírným nadnesením.

Po skončeném tanci se začíná zpívat druhá sloka písně. Stará svatka a nevěsta se chytnou za vnitřní ruce a při zpěvu se natáčejí v lichých taktech mírně od sebe. spojené paže švihnou vpřed, v sudých taktech čelem k sobě, spojené paže švihnou vzad. V tu dobu však již přichází k nevěstě starší družka a přebírá ji od staré svatky, aby se s ní v tanci rozloučila. Nápěv druhé sloky se opakuje dvakrát. Nevěsta a družka tančí stejně jako prve nevěsta se starou svatkou.

Družka a nevěsta začnou zpívat 3. sloku, držíce se za ruce a pohupujíce se v rytmu zpívané písně jako prve starosvatka s nevěstou. Za jejich zpěvu k nim přichází ženich a přebírá nevěstu a přetančí s ní 3. sloku jako předtím starosvatka a družice. Úvratím zakončí ženich tento tanec vířením s nevěstou jako při vrtěné vpravo i vlevo stranou. Při víření doprava vykračuje vnitřní noha (pravá) a při víření doleva rovněž vnitřní (levá).

Po tomto tanci odvedou ženy nevěstu k čepení.

Tančí a hrají členové souboru Pálava z Mikulova na Moravě nevěstu Jana Ondrejičková (1980), ženicha Jiří Daniel (1975), matku Šárka Lukášova (1975), otce Marian Dačo (1977), družičku Ivana Hryzláková (1979) a mládence Jan Pfeffer (1978), muzika ve složení Kateřina Pončíková (1978) primáška, Eliška Hroudná (1979) housle-terc, Jana Vyhnalíková (1978) flétna, Jaromír Holba (1976) housle-kontr, Petr Karlík (1979) cimbál a Luboš Štancl (1977) kontrabas.

J. 21 VRTENÁ I MORAVSKÝCH CHORVATŮ
Z MIKULOVSKA (REKONSTRUKCE)
(1:20.07)

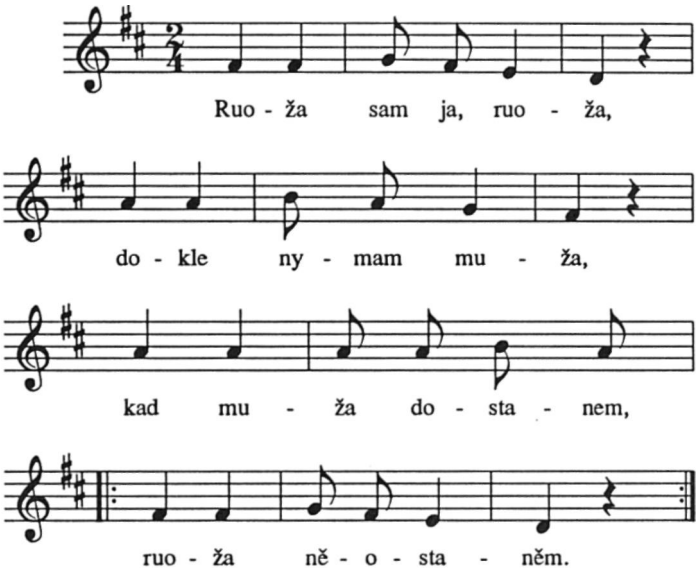

Kvitek sam ja, kvitek,
dokle nymam ditek,
kad ditky dostanem,
[: ruoža něostaněm.:]

Jde o rekonstrukci tance, který se poněkud podobá vrtěné z Podluží.

Tanec má dvě části:

I. Zpěv taneční písně:

Zpívali muži. Dvojice stojí v postavení vedle sebe čelem k hudbě, D po pravici CH. CH drží D pravou rukou kolem pasu. D mu položí levici ohnutou v lokti na jeho pravé rameno. Vnější paže spojí vpředu stříškovitě dolů, CH drží pravou rukou levou

ruku D. V tomto postavení a držení se zpívá první sloka s přenášením váhy těla v lichých taktech vpřed na vnější nohu (1. doba - CH i D vykročí vpřed vnější nohou a přenesou na ni váhu těla). Druhá noha buďto zůstává vzadu na místě pouze odlepena patou od země nebo se přisouvá zlehka k noze výkročné. Přísun je dokončen malým limitem podřepmo. V sudých taktech se přenáší váha těla vzad na vnitřní nohu, vnější noha buďto zůstává na místě a jen se zlehka posune nebo se přisouvá k vnitřní noze. Přísun je zakončen malým hmitem podřepmo.

II. Vlastní tanec:

Hudba přehrává nápěv písně k tanci jedenkrát. Dvojice se postaví pravými boky k sobě a pravýma rukama se navzájem uchopí zezadu kolem krku. V tomto postavení a držení tančí:

1. - 2. takt: Dvojice se pootočí dvěma přísunnými kroky (1. doba výkrok vnější nohou levou. 2. doba přísun vnitřní nohy s malým limitem podřepmo).
3. - 4. takt: Dva přísunné kroky ve stejném držení a postavení zpět doprava. Vykračuje pravá noha.
5. takt: CH i D v 1. době vykročí pravou nohou, poskočí na ní a na 2. dobu přidupnou vnější nohou.
6. - 9. takt: Ve stejném postavení pravými boky u sebe a v držení za krky víří dvojice na místě "přičapávaným" krokem. Na a) vykročí pravou nohou s podřepem, na b) odpéruje pravá noha nahoru a levá provede krok mírně vpřed s mírným nadnesením.

Pak se zpívá druhá sloka, hudba ji přehraje a tanečníci stejným způsobem přetančí jako prvou sloku.

Tančí a hrají členové souboru Pálava z Mikulova na Moravě Zdeněk Cupal (1961) a Jitka Růžičková (1980), Marian Dačo (1977) a Šárka Lukášová (1975), Jiří Daniel (1975) a Jana Ondrejičková (1980), Jan Pfeffer (1978) a Ivana Hryzláková (1979), Petr Ševčík (1970) a Silvie Janatová (1978), Václav Švec (1978) a Petra Šmídová (1979), muzika jako v J. 20.

J. 22 VRTENÁ II MORAVSKÝCH CHORVATŮ
Z MIKULOVSKA (REKONSTRUKCE)
(1:22.26)

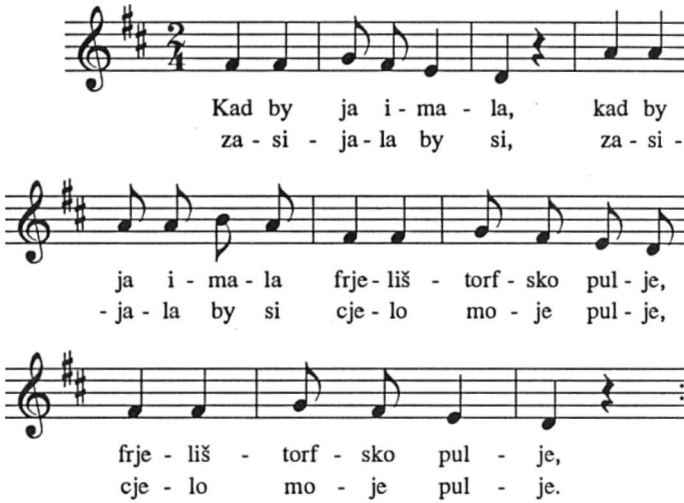

[: Kad by ja imala :]
[: to preravsko pulje,:]
[: zasijala by si:]
[: cjelo moje pulje. :]

[: Kad by ja imala :]
[: to gutfjelsko pulje, :]
[: zasijala by si:]
[: bazalkove sime. :]

[: Bazalkove sime,:]
[: to je lipo sime, :]
[: zasijala by si:]
[: cjelo moje pulje. :]

Tanec má 3 části:

I. Předzpěv taneční písně (zpívali dříve jen muži)

Tančí dvojice v rozestupu před muzikou, D po pravici CH. Uchopí se za pravé ruce. levé připaženy. Zpěv první sloky písně je doprovázen natáčením dvojice na místě od sebe a k sobě přísunnými kroky s kmihy spojených paží.

1. takt: Přísunný krok, CH levou zevnitř, D pravou zevnitř, kmih spojenými pravicemi vpřed.
2. takt: CH pravou, D levou nohou dovnitř s mírným natočením k sobě, kmih spojenými pažemi dovnitř.

Některé dvojice začínají naopak na 1. dobu 1. taktu švihem spojenými pažemi dovnitř, natočením dvojice k sobě. D vykročí levou nohou dovnitř a CH pravou - v 2. taktu pak naopak.

II. Podtáčení D pod vzpaženými spojenými pravicemi s CH

CH stojí na místě nebo se mírně pohupuje v kolenou. D se před ním podtáčí doprava krokem jako u víření. Na a) vykročí pravou nohou, špice vytočena zevnitř, koleno povoleno. Na b) předkročí levá noha před pravou nohu, špice vtočena dovnitř. Vnitřní noha odpéruje nahoru a vnější noha došlapuje poněkud nadneseně (mírně na přední část chodidla). Takto se otáčí dívka na místě pod spojenými pravicemi až do konce přehrávky.

Obměna této figury:

Tanečnice se začne otáčet před CH jak popsáno, ale od 3. - 4. taktu jej již tímto otáčením obkrouží, stále se podtáčejíc pod spojenými pravicemi.

III. Společné víření dvojice v postavení pravými (levými) boky u sebe

Dvojice se drží jako k vrtěné (CH objímá D oběma rukama kolem těla. D mu položí obě ruce ze stran přes ramena). V tomto držení a postavení pravými boky u sebe víří kolem společné osy krokem s podřepem na vnitřní (pravou) nohu v 1. době taktu a s nadnesením na druhou nohu v 2. době taktu (vnější - levou).

Poznámka ke skladbě:

I. Tanec začíná předzpěvem taneční písně v uvedeném postavení a držení (viz popis nahoře).

II. Následuje figura s podtáčením dívky na místě před tanečníkem pod spojenými pravicemi (viz popis).

III. Společné víření dvojice v postavení pravými boky u sebe (popis kroku viz nahoře).

I. Zpěv druhé sloky taneční písně.
II. Obtáčení tanečnice kolem tanečníka pod spojenými pravicemi jednou kolem (viz popis).
III. Společné víření dvojice v postavení pravými boky u sebe (viz popis nahoře).

Tyto figury s obměnou podtečení dívky na místě nebo kolem tanečníka možno libovolně střídat. V závěru tance poděkuje tanečník tanečnici plácnutím do dlaně jako na Podluží.

Tančí a hrají jako v J. 21.

J. 23 VRTENÁ III MORAVSKÝCH CHORVATŮ Z MIKULOVSKA (REKONSTRUKCE) (1:28.23)

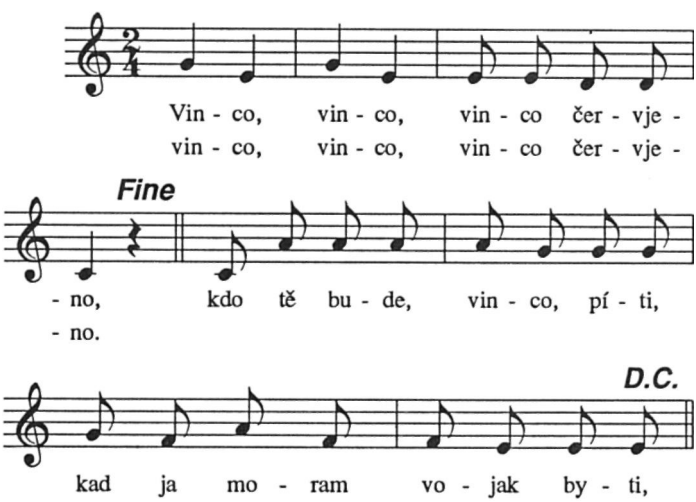

Guska, guska, guska pečena,
guska, kdo tě bude jísti,
kad ja moram vojak byti,
guska, guska, guska pečena.

Žito, žito, žito zeleno,
žito, kdo tě bude kosit,
kad ja moram šavlu nosit,
žito, žito, žito zeleno.

Varianta 1:

Tanec má 2 části:

I. Zpěv taneční písně

Při přezdpěvu stojí CH poněkud vpředu a mírně šikmo za ním vzadu D, CH (nyní i D) předzpěvuje 1. sloku taneční písně. Při zpěvu všichni přenášejí společně váhu těla stejným směrem střídavě nalevo i napravo s mírně krouživým pohybem ve směru nohy výkročné.

II. Společné víření dvojice vpravo a vlevo

Ústředním pohybovým prvkem je víření dvojice vpravo v postavení pravými boky u sebe (vykračuje vnitřní - pravá noha s podřepem na 1. dobu taktu, na 2. dobu taktu krok vnější - levou nohou vpřed s odpérováním pravé nohy nahoru a s mírným nadnesením na levé noze). Víření se může provádět i v postavení levými boky u sebe. Pak vykračuje levá (nyní vnitřní) noha. Charakter kroku zůstává stejný.

Držení u víření je stejné, jako u vrtené II. Mezi víření při změně směru se vkládají v čelném postavení dvojice dva přísunné kroky podle CH doprava a 2 přísunné kroky podle CH doleva. Přísunné kroky jsou ukončeny mírným podřepem a jsou provedeny mírně houpavě. Při přísunných krocích stojí dvojice

čelem proti sobě, CH drží D oběma rukama kolem trupu, D mu položí ruce z boku na jeho ramena.

Varianta 2:

I. Zpěv taneční písně

Dvojice se uchopí při zpěvu za vnitřní ruce a přenáší váhu těla vpřed na vnější a vzad na vnitřní nohy s mírným natáčením od sebe a k sobě a s kmihy spojených paží vpřed a vzad.

II. Hudba přehrává nápěv k tanci

Dvojice se postaví čelem proti sobě, uchopí se za obě ruce jako u "porty" a tančí po celou nápěvovou frázi stejně jako při portě přenášením váhy těla z nohy na nohu (viz porta).

III. Víření dvojice kolem společné osy vpravo v držení jako u vrtěné (viz porta)

Vykračuje vnitřní (pravá) noha s podřepem v 1. době taktu. V 2. době taktu krok levou nohou vpřed s mírným nadnesením a s odpérováním pravé nohy v koleně.

Tančí a hrají jako v J. 21.

Literatura a prameny

V závorce za údajem je uvedena zkratkou část, které se údaj týká: I = Hanácké Slovácko, J-P = Podluží, J-CH = tance Moravských Chorvatů.

Bartoš, F.: Lid a národ II. Velké Meziříčí 1885. (J-P)

Bartoš, F.: Moravská svatba. Praha 1892. (J-P)

Bartoš, F.: Moravský lid. Telč 1892. (I, J-P)

Bartoš, F.: Nové národní písně moravské... Brno 1882. (I, J-P)

Bezděk, M.: Kobylské hody, jak se slavívaly od r. 1872. Státní archiv Brno, Bartošova pozůstalost, sign. G 33/K3. (I)

Bezděk, V.: Písně z Kobylí a Čejkovic. Okresní archiv Mikulov. (I)

Bím, H.: Lidové písně z Hustopečska. Praha-Brno 1950. (I)

Bimková, M.: Lidové tance Ždánicka. Brno 1977. (I)

Gregor, V.: Celomoravská národopisná slavnost v Olomouci r. 1845. In: Vlastivědný věstník moravský 12, 1957, s. 19n. (J-P, J-Ch)

Herben, J: Moravské obrázky. Praha 1889. (2. rozšířené vydání Praha 1925. (I)

Herben, J.: Tři chorvatské osady na Moravě. In: Časopis Matice moravské 14, 1882, s. 1n. (J-Ch)

Holý, D. - Frolec, V. - Jeřábek, R.: Podluží. Kniha o lidovém umění. Brno 1962. (J-P, J-Ch)

Hudeček, P. - Kovařík, J.: Krajem zavádky. Praha (Břeclav, Čejkovice) 1987. (I)

Ivančan, L: Narodovi plesovi Hrvatske 2. Zagreb 1963. (Srv. kola Lepa Anka kolo vodi a hlavně Ja sam crni, ja...) (J-P, J-Ch)

Jelínková, Z.: Bibliografická poznámka k tancům na Podluží. In: Kružík, J., U muziky na Podluží, Břeclav 1977, s. 107n. (J-P)

Jelínková. Z.: Lidové tance a taneční hry na Podluží. Strážnice 1962. (J-P, J-Ch)

Jelínková, Z.: Lidové tance na Podluží. Zpráva o výsledcích průzkumu lidových tanců na Podluží. In: Rad Kongresa Folklorista Jugoslavije u Zaječaru i Negotinu 1958 g., Beograd 1960, s. 217n. (J-P, J-Ch)

Jelínková, Z.: Lidové tance z Hustopečska a Břeclavska. Praha 1955. (I, J-P, J-Ch)

Jelínková, Z.: Mužské skočné tance prestižního rázu na jihovýchodní Moravě a v sousedních zemích. In: Slovácko 35, 1993, s. 59n. (J-P, J-Ch)

Jelínková, Z.: Mužské taneční projevy na Slovácku. Svatobořice- Mistřín 1991. (I, J-P)

Jelínková, Z.: Slámečková a příbuzné tance z Moravy. In: Lidová tvořivost 11, 1960, s. 184n, (I, J-P)

Jelínková, Z.: Tanec. In: Náš kraj, folklór, obyčeje, historie, nářečí a jména v tradici a současnosti družstevních vesnic Moravská Nová Ves, Hrušky, Týnec a Tvrdonice, Moravská Nová Ves, Brno 1982, s. 193n. (J-P, J - Ch)
Jelínková, Z.: Točivé tance. Zvláštní otisk Národopisného sborníku KVÚ I - 1959, Gottwaldov 1959. (Přetištěno in: Lidová kultura východní Moravy I, Gottwaldov 1960, s. 103n.) (J-P, J-Ch)
Jelínková, Z.: Zavádka a skočná I. Břeclav, nedat. (1984). (I)
Jelínková, Z.: Zprávy o lidovém tanci a hudbě na Moravě a ve Slezsku v Bartošově pozůstalosti. Z nepublikovaných archivních pramenů ve Státním archívu v Brně. In: Slovácko 29, 1987, s. 89n. (I, J-P, J-Ch)
Jelínková, Z. - Macinka, F.: Zavádka a skočná II. Břeclav 1986. (I)
Jeřábek, R.: K otázce vlivu charvátské kolonizace na lidovou kulturu na jižní Moravě. In: Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1966, s. 207n. (J-Ch)
Jeřábek, R.: Moravští Charváti v literatuře. In: Strážnice 1946-1965, Brno 1966, s. 273n. (J-Ch)
Karásek, J.: Poštorňa, Nová Ves, Hlohovec. In: Slovník Čechů dolnorakouských, Vídeň 1895, s. 216n. (J-Ch)
Kopecký, J.: Slovácká svatba na Podluží. Praha 1898. (J-P, J-Ch)
Kos, B. - Struska, F.: Mužské lidové tance. Praha 1953. (J-P)
Koula, J.: Starodávné terrakotové sošky Slováků z lanžhotského okolí. In: Český lid II, 1893, s. 478n. (J-P)
Krobóth, B.: Die kroatischen Bewohner von Temenau in Niederösterreich. In: Zeitschrift für österreichische Volkskunde III, 1897, s. 193n. (J-Ch)
Kružík, J.: Kroje na Podluží. Břeclav 1982. (J-P)
Kružík, J.: Lidové zvyky a slavnosti na Podluží. Břeclav 1982. (J-P)
Kružík, J.: U muziky na Podluží. Břeclav 1977. (J-P)
Kuten, G: Tri dana medju moravskimi Hrvati. In: Vienac XIX, Zagreb 1887k, s. 58, 78, 90, 104, 119, 139, 152, 167, 185, 203, 216. (J-Ch)
Laudová, H.: Lidový oděv, tanec a hudba na Moravě podle archívního materiálu z roku 1838. In: Český lid 45, 1958, s. 159n. (J-P, J-Ch)
Malec, A.: Tři chorvatské osady na Moravě. In: Hlídka 3 (15), 1898, s. 604n, 758n, 841n a 900n. (J-Ch)
Matuszková, J.: Trnavský verbuňk na Podluží. In: Slovácko 37, 1995, s. 63n. (J-P)
Melzer, M.: Osídlování bývalého německého jazykového ostrova na Drahanské vrchovině Moravskými Charváty. In: Folia ethnographica 22, 1988, s. 51n. (J-Ch)

Milčetič, I.: Medju Hrvatima Donje Austrije i zapadne Ugrske. In: Vienac, Zagreb 1898, s. 701, 745, 761, 777, 811. (J-Ch)
Milčetič, I.: O hrvatskim naseobinama u Moravskoj, Donjoj Austriji i Zapadnoj Ugrskoj. In: Vienac, Zagreb 1898, Samostatný přetisk Zagreb 1899. (J-Ch)
Milčetič, I.: O Moravskim Hrvatima. In: Vienac, Zagreb 1898, s. 419, 442, 445, 474, 487, 521, 551. (J-Ch)
Moravské Slovensko. Svazek II. Praha 1922. (I, J-P, J-Ch)
Moravští Charváti, dějiny a lidová kultura. (Antologie.) Brno 1991. (J-Ch)
Mrštík, V.: V tanci. In: Povídky a obrázky, Brno 1949, s. 476n. (J-P, J-Ch)
Noháč, J.: Slováčká svatba od Břeclavě. Břeclav 1930. (J-P)
Pavličevič, D.: Moravski Hrvati. Povijest - život - kultura. Zagreb 1994. (J-Ch)
Plicka, K.: Slovenský spevník I. Bratislava, nedat. (1961) (J-P)
Rozvaha, V.: Hody v Pavlovicích. In: Česká včela, 1843, s. 376. (I)
Slováčký verbuňk v teorii a praxi. Sborník referátů... Strážnice 1993. (I, J-P)
Sušil, F.: Moravské národní písně s nápěvy... Brno 1860. (I, J-P, J-Ch)
Sušil, F.: Moravské národní písně. Sbírka nová... Brno 1835. (J-P)
Šebestová, A.: Lidské dokumenty. Olomouc 1901. (2. vydání Praha 1947.) (I)
Šembera, A. W.: Osady chorvátské w Moravě. In: Týdenník, Brno 1848, č. l, s. 2n, č. 2, s. 10n. (J-Ch)
Šembera, A. W.: O Slovanech v Dolních Rakousích. In: Časopis Českého Muzea, 1845, s. 163n. (J-P, J-Ch)
Trnka, B.: Muziky na Podluží. In: Uprkův kraj 2, č. 4-5, s. 10n. (J-P)
Večerková, E.: Les Croates Moraves dans la premiere moitie du 20° sciecle. In: Folia ethnographica 22, 1988, s. 61n. (J-Ch)
Večerková, E.: Obřady životního cyklu u Moravských Charvátů. In: Folia ethnographica 23/24, 1989/1990, s. 3n. (J-Ch)
Večerková, E.: Stárkovská "fedra" o hodech na národopisném rozhraní jižní Moravy. In: Slovácko 31, 1990, s. 75n. (I)
Večerková, E.: Výroční obyčeje Moravských Charvátů. In: Folia Ethnographica 26, 1992, s. 53 n. (J-Ch)
Vetterl, K.: Hanácký tanec "cofavá". In: Český lid 46, 1959, s. 277n.
Vetterl, K.: Písně a tance Slováků z Ranšpurku před 150 lety. In: Národopisné aktuality 9, 1972, s. 271n. (J-P, J-Ch)
Vrbka, A.: Sitten und Gebrauche im Südwestlichen Mähren (Landbezirk Znaim). In: Zeitschrift für österreichische Volkskunde 2, 1896, s. 308n. (J-P)
Zeman, I. A.: Die Hochzeitsťeyrlichkeiten... In: Taschenbuch für Mahren und Schesien, Brünn 1808, s. 145n. (J-P)

Zeman, I. A.: Die Podluschaken. Ein kleiner Beytrag ziir Ethnographie von Mahren. In: Jurendes Máhrischer Wanderer, Briinn 1811, nestr. (J-P)

Resumé:

The Slovácko (Moravian Slovakia) region is situated in the southest tip of East Moravia and as to its area, it belongs to the largest Moravian ethnographic regions. It reaches from the Napajedla town in the north as far as to the confluence of Morava and Dyje rivers in the south, nearby the Austrian border. Further, the Slovácko region borders on Slovakia in the east, on Haná and Brno regions in the north and north-west. In the west direction, from the Pálava mountain range to the area of Moravský Krumlov, new settled territory is situated.

From the ethnographic point of view, the Slovácko region is divided into numerous sub-regions the folk culture of which is different as to its costumes, architecture, dances, songs as well as music. In the respect of dances, the Slovácko region is characterized mainly by old pair dances with typical motional expression and composition, i.e. by rotative dances and men's jump dances. The old men's dance games of agility and imitation, some women's dance games and mixed entertaining dance games belong to the older type of dances. The youngest group of dances is mainly based on steps of round dances (waltz, polka, třasák, obkročák, mazurka etc.) and it is represented by so-called figure dances bound together - as to the respect of composition - with one dance songs, and by already mentioned round dances. The special group of dances consists of ritual dances concerning the annual and family traditional cycle.

On this videocassette, you can find dances from the Hanácké Slovácko (Section I) and Podluží (Section J) regions, and dances of Moravian Croatians (Section J). The dances in the text are marked with alphanumeric marking, with the same one as on the video-tape, and in the brackets underneath the name of the dance, there is mentioned the time of dance beginning on the video-tape with following order: hour, minute, second; dates given behind the performers' names indicate the year of their birth.

The region of HANÁCKÉ SLOVÁCKO demonstrates as to its costumes, dialect and partially song as well as dances the certain marks of the Haná region which have penetrated here from the relative Brněnsko region located to the north as well as from the surroundings of Slavkov. The region extends from the surroundings of the towns Ždánice, Klobouky u Brna and Velké Pavlovice to Podivín. Zavádka and skočná ar the most typical dances of this area.

Zavádka (I. 1) belongs to the group of so-called Haná-dances, i.e. dances with three-four time, of the polonaise-type and walking character, like cófaná_in the Haná region and hanácká in the Brněnsko and nearby Horácko regions. It is a ritual feast dance whereas the girls

are one by other lead to the dance below the maypole. In many villages, the dance has been kept till today.

The men's dance skočná (I. 2-4) is an age-old dance of prestigious character which has been maintained in three forms: as a pure men's dance and as a dance of one men with one or two girls. The skočná dance was accompanied by many songs of two-four time creating an especially richful collection.

The dance called verbuňk (I. 5-7), earlier called čardáš or cifra, belongs to the men's dancing expression here. It has its peculiar dancing figures and its own character.

The repertoir of dancing plays does not differ essentially from other parts of the Slovácko region. As to the relative agility dances we have noted the boys' dance doškářská - slámková (I. 8).

In addtion to the above mentioned zavádka-dance, the so-called "pumpking knocking" (dancer tries to throw down the girl) sometimes enriched by "sitting on the eggs" (men and women try to sit their partners onto the basket with hay) and "walking of queens" with simple dance expressions belonged to the carnival ritual dances.

The dance repertoir was completed by the figural dances and later on round dances (waltz, pola, mazurka) known also in other Slovácko areas.

The region called PODLUŽÍ is situated in the fruitful lowland, reaching from Hodonín to Břeclav and from here to Valtice in the western direction. The Lower Austrian villages located on the right bank of the Dyje border-river from Pernitál (Bernhardstahl) over Cáhnov (Hohenau) to Suché Kruty (Dürnkrut) and Přílepy (Waltersdorf an der March) belonged formerly to this region. Till today, some inhabitans speak "Moravian" in these villages and up to II. World War, the border had not been any hindrance for mutual contacts between villages which had the same type of costumes, songs, music, habits and dances. Up to 1918, the villages called Hlohovec, Charvátská Nová Ves and Poštorná settled by Croatians in 16. century, belonged to Lower Austria as well.

The dance repertoir forms several stages of development in Podluží. The dances called hošije (J. 7-8) with vrtěná (J. 1-6) and verbunk-čardáš (J. 9-14) belong to the oldest stage. According to the oldest roots (1808, 1811, 1819 and other), hošije and vrtěná were originally one dance with two parts - the separate jumping-up of the boy in front of the music band in the first part and common whirling of the boy and girl in one place. The same old-age dance expression was noted down also in the Kyjovsko and Hanácké Slovácko regions in half of the last century. Just at the very beginning of II. half of 19. century, this dance from Podluží began to divide into to separate dances: the men's dance of presitigious character called skok, do skoku, od predka (jump), hošije and rotative dance vrtěná also called moravská, vrťák, vrtěná, vrcená (whirling dance). At the same time, the song collections to each dance was set off.

Later on, the vrtěná dance became a part of so-called solo, i.e. a group of following dances: waltz - polka - vrtěná and in its form, it has been dancing up today. Hošije has been maintained as a feast ritual dance.

The verbunk-čardáš or so-called grepčení or cifrováni we could meet in the roots of 1880s and today the dance is one of the most well-liked in Podluží. It is being danced in all occasions, in most cases below the maypole, and there are several types of this dance: so-called usual verbunk (J. 9-12) which consists of the slow and quick parts, then a festive type called trnavský verbunk (J. 13) and husarský verbunk (J. 14) being of the Slovak origin.

The wedding dance called slavíček (nightigale) and the chain dance called hejno or kot belonged to the older layer of dances. In Těšice and Lužice, the hanača dance (hanácká- J. 17-18) used to be danced by carnival; the girls were lead to the dance similar to the Hanácké Slovácko region. The next carnival dance is na dyne (like pumpkins) as in the whole Slovácko region.

The dance entertainment was full of many boys' dancing games (e.g. vařajková /with cooking spoons/- J. 16) and girls in Lanžhot danced the ability dance called slámečková (J. 15), the common dancing games were well-liked as well. The usual repertoir was completed by many figural dances for two of three dancers and by round dances (polka, třasák /J. 19/, waltz, tajč, mazurka).

The oldest roots speak about the music accompaniment formed by a bagpiper and two violinists, later the string music band or štrajch played. The dulcimer came later to Podluží, now-a-days the dance is accompanied by brass music in most cases.

MORAVIAN CROATIANS were settled around the town of Mikulov in 16. century. The villages Frélichov (todays' Jevišovka), Dobré Pole and Nový Přerov belonged to munici- palities with pure Croatian inhabitants. The greater number of Croatian inhabitants lived in Drnholec, Hlohovec, Charvátská Nová Ves, Poštorná (todays' part of Břeclav) and Lednice. The Croatian families extended to the area around Hodonín too.

To investigate dances of Moravian Croatians it supposed to know carefully dances in the Podluží region and nearby Low Austrian villages with Slavic inhabitants. The Croatians had a lot of tilings in common with the inhabitants of the Podluží region as to the conditions of life and cultural expressions because the mutual influences occured due to living together.

Messages about folklore of Moravian Croatians can be followed since 1820s (so-called gubernium collections), the first description, however, we have from 1836 and it agrees with the description of one Podluží dance from 1811. Even by means of the next researches we have reached the conclusion that the dances of Moravian Croatians have

tallied with the dances from the Podluží region in all stages of their development since the beginning of 19. century until today.

Also by Moravian Croatians, two parts of the original double-dance have been divided; into the rotative dance which was performed mostly without name or with names vrtená, vrcená, skokak (J. 21-23) or porta (J. 20) in its wedding ritual form, or into the men's dance called skokak or hošir. Other dance repertoir agreed with the dance repertoir of neighbouring Moravian inhabitants, mainly of those from the Podluží region.

We do not know the original dancing expression of Moravian Croatians, it might be reminded by so-called kolo (round) accompanied by the song Já su černý Jan (I am the black John), included in the Josef Kopecký's description of the Podluží wedding from 1898 as the round has been dancing with the same tune and relative text till today in Croatia.

J. M. Krist

Resumé:

Slovácko (Mährische Slowakei) liegt in dem meist südlichen Zipfen Ost-Mährens und mit seinem Flächenraum gehört zu den ausgedehntesten mährischen ethographisehen Gebieten. Es erstreckt sich von der Stadt Napajedla in Norden bis zu dem Zusammenfluss der Flüsse March und Aala im Süden, wo es an Österreich grenzt. Weiterhin grenzt Slovácko an Slowakei im Osten, und an die ethnographischen Gebieten Haná und Brno-Umgebung im Norden und Nord-Westen. In der westlichen Richtung breitet sich das neu besiedelte Gebiet von dem Pálava-Gebirge bis zu dem Gebiet von Moravský Krumlov aus.

Von dem ethnographischen Gesichtspunkt gesehen, gliedert sich Slovácko in zahlreichen Untergebieten, die Volkskultur von welchen sich durch Trachten, Architektur, Tänze, Lieder und Musik voneinander unterscheidet. Was die Tänze anbelangt, ist Slovácko vor allem durch sog. Drehtänze und Männerspring- tänze, alte Paartänze mit eingenartigen Bewegungsdiktion und -komposition charakterisiert. Auch die Männertanzspiele der Geschmeidigkeit und Nachahmungssucht, einige Frauentanz- spiele und gemischte Tanzunterhaltungsspiele gehören zu der älteren Tanzschicht. Die neueste Tanzschicht ist oft auf den Schritten der Rundtänze aufgebaut (Waltz, Polka, Zittertanz, Mazurka usw.) und ist durch die sog., in komponistischer Hinsicht mit einem Lied verbundenen figuralen Tänze und durch die schon erwähnten Rundtänze vertreten. Die besondere Gruppe ist von den rituellen Tänzen gebildet, sowohl vom Jahres-, als auch Familiengewohnheitszyklus.

An dieser Videokasette sind die Tänze von Hanácké Slovácko (Sektion I), Podluží und Tänze der Mährischen Kroaten (Sektion J) aufgenommen. Die Tänze sind in der Publikation mit demselben alphabetisch-numerischen Symbol wie an der Video- kasette bezeichnet; in den Klammern unter der Tanzname ist die Zeit des Tanzanfanges an der Videokasette ab Anfang der Aufnahme angeführt; die Reihenfolge ist: Stunde, Minute, Sekunde; die nach den Interpretersnamen angeführten Zeitrechnungen bezeichnen ihr Geburtsjahr.

Das Region von hanácké slovácko (Hannakisches Slovácko) weisst im Trachten-, Dialekt- und teilweise auch Lieder- und Tanzhinsicht bestimmte Merkmale auf, die hier aus dem nördlich liegenden, mit Hanna verwandten Brněnsko und dem Gebiet rund um Slavkov in Hanna eingedrungen sind. Das Gebiet von Hannakisches Slovácko erschreckt sich in der Umgebung von Ždánice, Klobouky bei Brno und Velké Pavlovice bis zum Podivín. Zu den meist typischen Tänzen gehörten zavádka und skočná.

Zavádka (J. 1) gehört zu der Gruppe von sog. hannakischen Tänzen, d.h. Tänzen mit Dreivierteltakt, von Polonaisentyp und Spaziercharakter, wie z.B. cófaná in Hanna und hanácká (der hannakische Tanz) im

anliegenden Horácko. Zavádka ist ein während Kirchweihfest getanzter Ritualtanz, bei dem der Reihe nach die Mädchen zum Tanz unter dem Maibaum geführt sind. Dieser Tanz lebt noch heute in vielen Dörfern.

Der Männertanz mit dem Namen skočná (Springtanz - I. 2-4) ist ein althergebrachter Tanz des Prestigencharakters, der sich hier in drei Formen erhielten hat: als der reine Männertanz, dann als Tanz eines Mannes mit einem oder zwei Mädchen. Man hat viele, in einer speziellen Sammlung enthaltene Lieder mit Zweivierteltakt zu dem Tanz skočná gesungen.

Zu dem Männertanzausdruck gehört hier der Tanz verbunk (Werbetanz - I. 5-7), welcher früher čardáš (Tschardasch) oder cifra (Ziffertanz) genannt wurde. Er hat seine eigenartige Figuren und sein eigenes Charakter.

Repertoire der Tanzspiele unterscheidet sich nicht viel von anderen Teilen des Slovácko-Regions. Aus den verwandten Tänzen der Geschmeidigkeit haben wir das Jungenspiel doškářská - slámková (I. 8) aufgenommen.

Zu den Ritualtänzen - auer dem schon angeführten Tanz zavádka - gehörte zur Faschingzeit auch sog. "Kürbiswälzen" (der Tänzer bemüht sich die Tänzerin niederwerfen), manchmal auch mit "Sitzen auf Eiern" (Männer und Frauen bemühen sich ihre Partner ins Korb mit Streu hinsetzen) und Königinrundgängen mit einfachem Tanzäuerung durchgelegt.

Das Tanzrepertoire wurde mit den, auch in anderen Teilen des Slovácko-Regions bekannten Figural- und Rundtänzen (Waltz, Polka, Mazurka) ergänzt.

Das Gebiet podluží genannt erschreckt sich in der fruchtbaren flachen Landschaft zwischen Hodonín und Břeclav und von hier zu Valtice im Westen. Zu diesem Gebiet gehörten in der Vergangenheit auch die niederösterreichischen Dörfer auf dem rechten Thayauffer von Pernital (Bernhardstahl) durch Cáhnov (Hohenau) bis zum Suché Kruty (Dürnkrut) und Přílepy (Waltersdorf an der March). In diesen Dörfern sprechen einige Einwohner "mährisch" bis zu dem heutigen Tag und bis zu dem II. Weltkrieg stellte die Grenze kein Hinderniss für die gegenseitige Kontakte der Dörfer dar, weil diese Dörfer die selben Trachten, Lieder, Gewöhnheiten, Musik und Tänzte hatten. Bis zum 1918, die in dem 16. Jahrhundert von Kroaten besiedelten Dörfer Hlohovec, Charvátská Nová Ves und Poštorná gehörten auch zu Niederösterreich.

Das Tanzrepertoire im Podluží-Region bildet einige Enwicklungsstufen. Zu der ältesten Schicht gehören die Tänze hošije (J. 7-8) mit vrtěná (J. 1-6) und verbunk-čardáš (J. 9-14). Nach den ältesten Quellen (1808, 1811, 1819 u. a.) bildeten die Tänze hošije und vrtěná ursprünglich ein Tanz mit zwei Teilen - in dem ersten Teil ein

selbstständiges Herausspringen des Jungen vor der Musikkapelle und das gemeinsame Wirbeln von Junge und Mädchen auf einer Stelle. Der gleiche altertümliche Tanzausdruck wurde in der Hälfte des vergangenen Jahrhunderts auch im Kyjovsko-Region und bei Hannakischen Slowaken verzeichnet. Erst am Anfang der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts begann sich dieser Tanz von Podluží in zwei selbstständige Tänze unterteilen: in den Männertanz von Prestigencharakter, mit dem Name skok, do skoku, od předka (Sprung), hošije und Drehtanz vrtěná, auch moravská (der mährische Tanz), vrťák, vrtění (Herumdrehen), vrcená genannt. Gleichzeit hat sich zu jeden Tanz ein selbstständiger Liederfonds ausgegliedert. Später wurde der Tanz vrtěná ein Bestandteil von sog. Solo, d.h. der Tanzgruppe Waltz - Polka - vrtěná und dieser Form wird es bis heute getanzt. Der Tanz "hošije" sind in der Kirchweihritualform erhielten worden.

Der Podluží-Tanz verbunk-čardáš oder sog. grepčení oder cifrování (Ziffern) treffen wir schon in den Quellen von 80. Jahren des vorrigen Jahrhunderts und gehört bis heute zu den populärsten Tänzen in Podluží. Es wird bei allen Angelegen- heiten, am häufigsten bei Kirchweihfest unter dem Maibaum getanzt und es gibt auch mehrere Sorten davon: sog. üblicher verbunk (Werbetanz - J. 9-12), der aus dem langsamen und schnellen Teil zusammengesetzt ist, dann der Festtype trnavský verbunk genannt (J. 13) und letztendlich husarský verbunk (Hussarwerbetanz - .1. 14), der von dem slowakischen Ursprung ist.

Zu der älteren Schicht gehörte auch der Hochzeitstanz slavíček (Nachtigall) und Kettetanz hejnom oder kot (Kater). In Těšice und Lužice wurde beim Fasching der Tanz hanača (hannakischer Tanz - J. 17-18) getanzt, bei dem die Mädchen ähnlich wie im Hannakischen Slovácko geführt sind. Der andere Fachingstanz war auch "auf Kürbise", wie in anderen Slovácko-Teilen.

Die Tanzunterhaltung wurde mit vielen Jungentanzspielen (z.B. vařajková /mit Kochlöffeln/ J. 16) ausgefüllt, die Mädchen in Lanžhot tanzten den Tanz der Geschmeidigkeit unter dem Namen slámačková (J. 15), beliebt wurden auch die gemeinsamen Tanzspiele. Das Tanzrepertoire wurde von vielen figuralen Tänzen für Paare oder Dreien zusammen mit Rundtänzen (Polka, Zittertanz - J. 19), Waltz, Tajsch und Mazurka) ergänzt.

Als die Musibegleitung wurde in den ältesten Quellen immer ein Dudelsackpfeifer mit zwei Geigern angerührt, später spielte die Streichmusik. Zymbal hat sich im Podluží-Region erst später durchgesetzt. Jetzt wir der üblicher Tanz meistens von der Blaskapelle begleitet.

Die mährischen kroaten wurden in der Mikulov-Umgebung im 16. Jahrhundert angesiedelt. Die Dörfer Frélichov (jetzt Jevišovka), Dobré Pole und Nový Přerov gehörten zu den Dörfern mit rein kroatischen

Einwohnern bis 1945. Über gröere Anzahl der kroatischen Einwohner verfügten die Dörfer Drnholec, Hlohovec, Charvátská Nová Ves, Poštorná (heute ein Teil von Břeclav) und Lednice. Die kroatischen Familien verbreiteten sich auch in die Umgebung von Hodonín.

Die Forschung der Tänze von Mährischen Kroaten ist von dem eingehendenen Kentnissen der Tänze im Podluží-Region und in den anliegenden niederösterreichischen Dörfern mit slawischen Einwohnern vorausgesetzt worden. Die Kroaten hatten viel Gemeinsames mit den Einwohnern des Podluží- Regions, unter den Lebensbedingungen als auch in den Kulturäuerungen, denn mit dem gemeinsamen Leben es zu der gegenseitigen Beeinfluung gekommen ist.

Die Auskünfte über Folklor der Mährischen Kroaten können wir ganz genau seit den 20. Jahren des vorrigen Jahrhunderts verfolgen (sog. Guberniumsammlungen), aber die erste Beschreibung eines Tanzes haben wir erst von dem Jahre 1836. Diese Beschreibung entspricht der Beschreibung eines Tanzes aus Podluží. Auch nach den nächsten Forschungen sind wir zu dem Schlu gelangen, da die Tänze der Mährischen Kroaten mit den Tänzen des Podluží-Regions in allen Stufen ihrer Entwicklung seit dem Anfang des 19. Jahrhunderts bis zu dem heutigen Tag übereinstimmen.

Also auch bei den Mährischen Kroaten hat der ursprüngliche Zweitanz in zwei selbständigen Teile zerfallen, und zwar in den Drehtanz, meistens ohne Name oder mit den Namen vrtěná, vrcená, skokak (J. 21-23) oder porta (J. 20) angeführt in der Hochzeitsritualform an der einen Seite, und in den Männertanz mit den Namen skokak oder hošir an der anderen Seite. Das andere Tanzrepertoire stimmte im Grunde genommen mit dem zeitgemäen Tanzrepertoire der nachbarlichen mährischen Einwohner, die meistens in dem Podluží-Region gelebt haben.

Der ursprüngliche Tanzäuerung der Mährischen Kroaten ist nich bekannt für uns, vielleicht kamt es der sog. Runde mit dem Lied Já su černý Jan (Ich bin ein schwarzer Johann) nach der Beschreibung der Hochzeit in Podluží von Josef Kopecký aus dem Jahre 1898 entsprechen. Diese Lied und der ähliche Text begleitet die Runde in Kroatien bis den heutigen Tag.

J. M. Krist

Resumé:

La région de Slovácko (La Slovaquie Morave) est située tout à l' extrémité de la partie sud de la Moravie de l' Est et quant àla surface, elle est une des plus vastes régions ethnographiques moraves. Elle s' étend de la ville de Napajedla au Nord au confluant des rivières Morave et Dyje au sud, où elle voisine avec l' Autriche. A l' est, elle voisine avec la Slovaquie, au nord et au nord-ouest avec les régions étnographiques de Haná et de Brno. Vers l' ouest, de la chaîne de montagnes Pálava à la région de Moravský Krumlov, il y a un territorie nouvellement peuplé.

Du point de vue de l' étnographie, Slovácko se divise en nombreuses régions plus petites, dont les cultures populaires se distinguent par les costumes, architecture, danses, chansons et aussi par la musique. Slovácko est caracterisé, du point de vue de danse, surtout par les vieilles danses de deux qui ont la diction originale de mouvement et aussi de la composition, les soidisant danses tournantes et danses de saut d' hommes. Une couche de plus vieilles danses comprend aussi les jeux de danse d' hommes, qui sont caractérisées par l' imitation, certains jeux de danse de femmes et les jeux divertissants de danse pour les hommes et femmes. La plus nouvelle couche des danses est fondée souvent sur les pas des danses rondes (valse, polka, "ťřasák", "obkročák" - sortes de polka, mazurka, etc.) et elle est présentée par les soi-disant danses de figures, attachées, du point de vue de la composition, à une chanson de danse, et par les danses rondes, mentionnées ci-dessus. Un groupe spécial est formé par les danses de cérémonie, du cycle de coutumes anniversaires, ainsi que de coutumes familiales.

La cassette présente les danses de la région de Hanácké Slovácko (partie I), de Podluží et les danses des Croates Moraves (partie J). Les danses citées dans la publication sont indiquées du même signe alphabétique et numérique comme les danses sur lacassette et entre parenthèses sous le titre de la danse, on indique le temps de son commencement sur la cassette dès le début de l' enregistrement en ordre suivant: heure, minutes, secondes, années - mentionnées après les noms des interprètes - indiquent les années de leur naissance.

Hanácké Slovácko (Slovácko de Haná) est une région, dont les costumes, dialecte, ainsi que quelques chansons et danses ont certains traits, caractéristique pour la région de Haná. Ces éléments y pénetrèrent de la région de Brno, situé au Nord (apparentée de Haná) et de la région de Slavkov. Elle s' étend dans les environs des villes de Ždánice,

Klobouky u Brna, Velké Pavlovice et Podivín. Les danses les plus typiques de cette région sont "zavádka" et "skočná".

La danse zavádka (I. 1) est une des danses ayant le trois-quatre, le rythme de polonaise et le caractère marcheur, de même que les danses "cófavá" à Haná et "hanácká" dans la région de Brno et celle adjacente de Horácko. Zavádka est une danse de céremonie de kermesse par laquelle on mène chaque première jeune fille, l' une après l' autre, et puis aussi les autres jeunes filles, à danser sous l' arbre de mai. Cette danse est toujours vivante dans beaucoup de villages de cette région.

La danse d' homme - skočná (I. 2-4) est une vieille danse du caractère prestigieux et est conservée en trois formes: celle dansée seulement par les hommes, celle dansée par un homme et une jeune fille et un homme et deux filles. On chanta beaucoup de chansons de Skočná, du deux-quatre qui forment le fond spécial du chant.

La danse verbunk (I. 5-7) appelée auparavant čardáš (csardas) ou cifra est une des manifestations de danse d' homme. Elle a ses figures originales de danse et son propre caractère.

Le répertoire des jeux de danse ne se distingue pas beaucoup des autres parties de Slovácko. Des danses apparentées de l' adresse on enregistra celle de garçons - "doškárská" - "slámková" (došky = chaumes, slámka = brin de paille) - (I. 8).

Des autres danses de cérémonie, pratiquées pendant le carnaval, ce fut "le roulement des courges" (le danseur cherche à renverser la danseuse sur la terre), rendu plus intéressant quelque part par "skrecání na vajcoch" (= le couvage - où les hommes ou les femmes cherchent à faire assoir son vis-à-vis dans le panier avec le foin) et les tours de petites reines avec la simple manifestation de danse.

Le répertoire de danse fut complété aussi dans les autres parties de Slovácko par les danses de figures et plus nouvellement par les danses rondes, surtout valse, polka et mazurka.

La région appelée Podluží (pod = sous, luze = les étang) s' étend dans le pays fertile de plaines de la ville de Hodonín à Břeclav et de cette ville vers l' ouest à la ville de Valtice. Au passé ce pays comprit les villages de la Basse-Autriche sur la rive droite de la rivière frontalière Dyje de Pernitál (Bernhardstahl) à travers Cáhnov (Hohenau) vers Suché Kruty (Dürnkrut) et Přílepy (waltersdorf an der March). Une partie des habitants de ces villages parle, selon eux-mêmes, "morave" et la frontière ne fut pas obstacle - jusqu' à la seconde guerre mondiale - pour les contacts mutuels des villages qui eurent les mêmes costumes, chansons, musique, coutumes et danses. Jusqu' à l' année 1918, la Basse-Autriche comprit les villages de Hlohovec, Charvátská Nová Ves et Poštorná, peupllés au 16e siècle par

les Croates qui se fondirent peu à peu avec les habitants de la région de Podluzí.

Le répertoire de danse de Podluží est formé par quelques couches de développement. La plus vieille couche comprend "hošije" (J. 7-8) avec "vrtěná" (danse frétillée; 1-5) et verbunk - čardáš (danse de recrues - csardas; J. 9-14). Selon les enregistre mentsécrists (1808, 1811, 1819 et les autres), "hošije" et "vrtěná" formèrent auparavant une danse composée de deux parties - dans la première le garçon sauta seul devant la musique et dans la deuxième il dansa - tourbillonna sur place avec une jeune fille. La même manifestation de danse fut enregistrée à la moitié du 19e siècle, dans la région de Kyjov et chey les Slovaques de Haná. Ce ne fut que au début de la seconde moitié du 19e siècle, quand cette danse de Podluží commença à se diviser à deux danses isolées: à la danse d' homme du caractère prestigieux, appelée skok, do skoku, od předka (saut) - "hošije" et à la danse tournante "vrtěná", appelée aussi moravská (morave), vrták, vrtění, vrcená (danse frétillée). En même temps, chaque danse forma le fond isolé de chant. Plus tard, "vrtěná" devint partie du soi-disant solo, c' est-à-dire de la suite des danses valse - polka - vrtěná et cette forme est dansée jusqu' à ce jour. La danse "hošije" conserva sa forme de cérémonie pour la kermesse.

Les enregistrements de la danse de recrues - csardas ou de soi-disant "grepčení" (danse pétulante) ou "cifrování" ne sont que dans les sources des années 80 du 19e siècle. Aujourd' hui cette danse est une des plus préférées à Podluží. Elle est dansée à toutes les occasions, le plus souvent pendant la kermesse sous l' arbre de mai, elle a même quelques sortes: la danse de recrues habituelle (J. 9-12) somposée de "válání" (= "roulement" - partie lente) et de "fryško" (partie rapide) et comme la danse solennelle - "trnavský verbunk" (danse de recrues de Trnava - J. 13) et enfin "husarský verbunk" (danse de recrues de hussards - J. 14) qui a son origine slovaque.

La couche de danse plus vieille comprit la danse de noce "slavíček" (rossignolet), une sorte de "vrtená" et la danse de chaîne "hejnom" ou "kot". Dans les villages de Těšice et Lužice, pendant le carnaval, on dansa "hanaca" (danse de Haná - J. 17-18), au cours de laquelle on mena les jeunes filles à danser pareillement comme à Hanácké Slovácko. Une autre danse de carnaval s' appelle "na dyne" (aux courges) comme dans les autres lieux de Slovácko.

Les réunions dansantes furent remplies par nombreux jeux de danse de garçons (p. ex. "varajková" = mouvette - J. 16). Les jeunes filles à Lanžhot dansèrent la danse de l' adresse "slámečková" (= petit brin de paille) - (J. 15). On préféra aussi les jeux de danse communs. Une certaine quantité des danses de figures de deux ou de trios ensemble

avec les dansers rondes - polka, "třasák" (J. 19), valse, "tajc" et mazurka completèrent le répertoire habituel de danse.

Selon les plus vieux enregistrements écrits, les danses furent toujours accompagnées par un cornemuseur et deux violons, plus tard par la musique de ménétriers ou "štrajch". Le cymbalum ne pénétra à Podluží que plus tard. Aujourd* hui, la danse habituelle est acompagnée par les instruments à vent, qui correspondent fonctionnellement à la vie contemporaine de village.

Les Croates Moraves s' établirent aux environs de Mikulov au 16e siècle. Les villages ne peuplés que par les Croates furent jusqu' à l' année 1945 Frélichov (Jevišovka aujourd' hui), Dobré Pole et Nový Přerov. La majorité des habitants croates vécut dans les villages de Drnholec, Hlohovec, Charvátská Nová Ves, Poštorná (aujourd' hui la partie de la ville de Břeclav) et Lednice. Les familles croates se diffusèrent aussi dans la région de Hodonín.

Pour qu' on puisse examiner les danses des Croates Moraves, on dû connaître profondement les danses de Podluží et des villages adjacents de Basse-Autriche avec les habitants slaves. Les Croates et les habitants de Podluží eurent beaucoup de commun quant aux conditions de vie, ainsi qu' aux manifestations culturelles, car en vivant ensemble, on s' influença mutuellement.

Il est possible de suivre avec certitude les enregistrements écrits sur le folklore des Croates Moraves dès les années 20 du 19e siècle (il s' agit des collectes de gouvernement), mais la première description de la danse n' est que de l' année 1836 et répond à la description de la danse de Podluží de l' année 1811. En faisant les autres recherches, on arriva à la conclusion que l' image des danses des habitants de Podluží dans tous les étapes de son développement dès le début du 19e siècle jusqu' à ce jour.

Aussi les Croates Moraves eurent leur danse originel qui se divisa en deux parties - la danse tournante présentée pour la plupart sans titre ou avec les titres vrtěná, vrcená, skokak (J. 21-23) ou porta (J. 20) en forme solennelle de noce et la danse d' hommes avec le titre skokak ou hošir. L' autre répertoire de danse de l'époque des autres habitants voisins moraves, surtout des habitants de Podluží.

La manifestation originelle de danse des Croates Moraves n' est pas connue, peut-être un certain rappel peut être trouvé dans la danse ronde avec la chanson "Já su černý Jan" (je suis Jean noir) décrite dans la description des noces de Podluží par Josef Kopecký de 1898, parce que la ronde avec le même air et le texte apparenté est dansée en Croatie jusqu' à ce jour.

J. M. Krist

OBSAH

	čas na kazetě	strana
Úvod		3
I. Hanácké Slovácko	0:02.54	9
O hanácko-slováckých tancích		
I. 1 Zavádka z Krumvíře	0:03.00	12
I. 2 Skočná I z Krumvíře	0:14.06	18
I. 3 Skočná II z Krumvíře	0:14.52	20
I. 4 Skočná z Krumvíře a Klobouk u Brna	0:16.06	22
I. 5 Verbuňk z Krumvíře	0:19.11	26
I. 6 Verbuňk z jižní části Hanáckého Slov.	0:21.22	27
I. 7 Verbuňk z Čejkovic	0:25.20	20
I. 8 Doškářská - slámková	0:28.02	29
J. Podluží a tance Moravských Chorvatů	0:30.50	
O tancích na Podluží		34
J. 1 Vrtěná z Hlohovce u Břeclavi	0:30.36	39
J. 2 Vrtěná z Lanžhota	0:32.27	42
J. 3 Vrtěná I z Tvrdonic	0:34.42	45
J. 4 Vrtěná II z Tvrdonic	0:38.01	47
J. 5 Vrtěná III z Tvrdonic	0:40.48	49
J. 6 Vrtěná z Moravské Nové Vsi	0:44.15	51
J. 7 Hošije z Lanžhota	0:46.15	54
J. 8 Hošije z Tvrdonic	0:51.06	61
J. 9 Verbuňk I z Podluží	0:55.12	67
J. 10 Verbuňk II z Podluží	0:56.45	67
J. 11 Verbuňk III z Podluží	0:59.19	68
J. 12 Verbuňk IV z Podluží	1:01.45	69
J. 13 Trnavský verbuňk z Podluží	1:03.33	70
J. 14 Husarský verbuňk z Podluží (rekonstrukce)	1:07.39	72
J. 15 Slámečková z Podluží	1:10.05	73
J. 16 Vařajková z Podluží	1:10.59	75
J. 17 Hanača z Těšic	1:12.42	76
J. 18 Hanača (hanácká) z Lužic	1:13.37	78
J. 19 Třasák z Podluží	1:14.32	80
O tancích Moravských Chorvatů	-	81
J. 20 Svatební tanec (porta) moravských Chorvatů z Mikulovska (rekonstrukce)	1:17.00	85
J. 21 Vrtěná I Moravských Chorvatů z Mikulovska (rekonstrukce)	1:20.07	87

J. 22 Vrtěná II Moravských Chorvatů
z Mikulovska (rekonstrukce) 1:22.26 89
J. 23 Vrtěná III Moravských Chorvatů
z Mikulovska (rekonstrukce) 1:28.23 91
Literatura a prameny 94
Cizojazyčná resumé 98

LIDOVÉ TANCE Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA. Díl VII. Slovácko.
3. část: Hanácké Slovácko, Podluží a tance Moravských Chorvatů.

Popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě zpracovala Zdenka Jelínková.
Přepisy písní Jana Švábová, sazba písní Editio Moravia, Brno.
Seznamy účinkujících, rejstřík, resumé a redakce Jan Miroslav Krist, technická redakce Anna Matyášová, odpovědný redaktor Jan Krist.

Vydal Ústav lidové kultury ve Strážnici 1996.
Tisk: LELKA, Dolní Bojanovice

©

1996